

Міністерство освіти і науки України

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (м.Київ, Україна)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м.Київ, Україна)

Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль, Україна) Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (м.Чернівці, Україна) Східноукраїнський

національний університет імені Володимира Даля (м.Київ, Україна) Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ, Україна) Сухумський державний університет (м.Тбілісі, Грузія)

Університет імені Миколаса Ромеріса (м.Вільнюс, Литва)

Університет Мальмо (м.Мальмо, Швеція)

Воєнна академія імені Євгенія Березняка (м.Київ, Україна)

ДННУ «Академія фінансового управління» (м.Київ, Україна)

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

ЕКОНОМІЧНА АНАЛІТИКА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПРОГНОСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ

24 січня 2025

Матеріали тез II Міжнародної науково-практичної конференції
УДК 338.27(043.2)
Е45

Редакційна колегія

Олена Ткаченко, професор, канд. екон. наук,
(Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна, Київ)

Ірина Кулага, доцент, канд. екон. наук,
(Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна, Київ)

Лариса Козловська, доцент, канд. філол. наук, завідувач кафедри бізнес-лінгвістики,
(Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна, Київ)

Рецензенти

Валерій Осецький, професор, д-р екон. наук,
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна, Київ)

Зоя Галушка, професор, д-р екон. наук,
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Чернівці)

*Рекомендовано до друку Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол No 6 від 27.02.2025 р.*

Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості [Електронний ресурс] : матеріали тез II Міжнародної науково-практичної конференції. Україна, Київ:

E45

КНЕУ, 2025. 404 с.

ISBN 978-966-926-526-5

Матеріали тез укладені за результатами досліджень, що обговорювалися на II Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості», яка відбулася 24 січня 2025 року в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. Висвітлено ключові макроекономічні виклики та механізми адаптації економічної аналітики, проблема туди воєнної економіки та пов'язані з нею соціально-економічні зміни, використання економічної аналітики у стратегіях стійкості бізнесу та крихкості держави, розвиток аналітичної освіти та підготовку фахівців з новими компетенціями.

УДК 338.27(043.2)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

*Авторська орфографія, пунктуація та стилістика збережені.
Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори*

ISBN 978-966-926-526-5 © КНЕУ, 2025

2

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АНАЛІТИКИ.... 10

Gelashvili M. A category of poverty and methods of its measuring.....	10	Klymenko K.V.,	
Ukhmal N.M. Praxeological determinants of the transformation of the socio economic system in the context of military confrontation	11	Miakota R.M. The role of economic analysis in the development of public debt restructuring scenarios.....	13
Арзуманян О.А. Оптимізації бюджету за допомогою незалежних фіскальних установ та підготовка до післявоєнного відновлення	14	Арич М.І. Регулювання ринку страхування в Україні: генетична інформація та оцінка страхових ризиків в особистому	

страхуванні.....	17	Баластрик Л.О. Проблеми збалансування державного бюджету в умовах воєнної економіки ...	18
структурних зрушень в українській економіці в контексті аналітичного забезпечення розроблення політики резистентності до воєнних викликів	21	Гатілов А.Ю. Сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності в Україні	23
Інноваційна модернізація в епоху макроекономічних викликів.....	25	Долматов С.В. Аспекти вдосконалення аналітичної системи банку в умовах війни	27
Дмитренко Т.Л., Волкова В.М. Європейська інтеграція майнінгу криптовалют та ринку віртуальних активів в Україні та національний аспект імплементації європейських стандартів щодо протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом	29	Дмітрієва О.В. Міжнародні інструменти економічної аналітики водневої економіки та їх адаптація в Україні	32
Зозуля О.В. Критерії оцінювання ефективності управління корпоративними правами державних підприємств	35	Івашук Ю.П., Козюк В.В., Гайда Ю.І. Цифрові валюти центральних банків: баланс між конфіденційністю та зручністю в контексті культурних та інституційних факторів.....	37
Кириленко В.І., Котенок А.Г. Адаптація макроекономічних моделей до реалій світової економіки: виклики та інструменти аналітики	39	Кмитюк Т.Л., Шатарська І.Ф. Дослідження тенденції розвитку економіки як комп'ютерне моделювання та прогнозування	42
Кобєлєва Т.О., Копиця А.О. Макроекономічна аналітика: виклики сучасності та методи адаптації	44	Колядич О.І. Моделювання економічної стійкості та проблема відновлення української економіки	46
Котенок А. Г., Чередник В. М. Центральні банки в забезпеченні макроекономічної стабільності	49	Кравець О.В. Диджиталізація економіки: сучасні можливості та перспективи розвитку	51
Лиштва В.В. Ключові постулати відновлення транспортної інфраструктури України	53	Лисенко А.М., Ткачов М.М. Теоретико-методична сутність макроекономічної політики	55
Мельник О.М. Особливості розвитку грошових відносин під впливом диджиталізації економіки	57	Мірошниченко І.С. Зростання державного боргу — значна перешкода сталого економічного розвитку	59
Михайлюк М.А. Інноваційно-відтворювальні аспекти повоєнного розвитку економіки України	60	Олійник Д.І., Кошкаров С.А., Ніжний Д.А. Деякі аспекти семантичної взаємодії: макроекономічні виклики	63
Опанасенко А.В. Тіньова економіка та податкове навантаження: виклики та шляхи подолання для України.....	66	Осецький В.Л., Куліш В.А. Сучасні реалії інноваційного розвитку економіки України.....	68

Петролюк Ю.С. Аналіз ринкового середовища як перший крок у розробленні конкурентної стратегії підприємства	70	Радіонова І.Ф., Хоменко М. Моделювання монетарної політики: порівняння досвіду України та Іспанії	72
Рубель К.В. Урахування аналітичних прогнозів розвитку ринку телекомунікацій у стратегіях стійкості бізнесу підприємств галузі.....	75	Руденко В.В. Сучасні виклики макроекономічного податкового аналізу та напрями їх подолання	76
Руденко І.В. Стимулюючий інструментарій конкурентної політики на ринку інформаційних технологій України.....	78	Слюсаренко Є.Р. Світова практика управління проблемними активами банків	80
Снігова О.Ю. Економічна аналітика для прийняття стратегічних рішень у сфері регіонального розвитку в умовах війни.....	82	Ткаченко О.В., Лісняк І.А. Політика регулювання доходів домогосподарств і внутрішні ресурси подолання викликів воєнного часу	84
Ткаченко О.О. Інноваційний потенціал України як складник повоєнного відновлення	86	Товт Т.Й., Рашкевич О.А. Проблеми оцінювання територіального розвитку України в сучасних умовах.....	87
Унінець І.М. Макроекономічна аналітика в умовах глобальних викликів: адаптація інструментарію та прогностичні стратегії стабільного розвитку	89	Федоров О.С. Оцінка ефективності впровадження цифрових технологій у державному секторі економіки України	90
Ходжаян А.О. Модернізація фіскальної політики України в умовах воєнного стану.....	93	Хохич Д.Г., Овсяннікова Д.О. Особливості прогнозування інфляції в умовах макроекономічної нестабільності	96
Хохич Д.Г. Методологічні принципи розрахунку індексу споживчих цін у країнах з ринковою економікою, що розвиваються	98	Чумаченко О.Г. Методи оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами в умовах	

макроекономічної нестабільності	102	Шалденко Є.М. Адаптація економічної аналітики та її вплив на фінансове забезпечення судової влади в Україні	104
установ в умовах війни.....	105	Яворський О.А., Прохорович О.В. Європейські практики оподаткування тютюнових ви робів — корисний досвід для України.....	107

СЕКЦІЯ 2

ВОЄННА ЕКОНОМІКА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ..... 110

Brykailo Yevgen, Wu Qian Analyzing the institutional factors of increasing the economic security of innovation activities.....	110	Dimchohlo A. Recommendation for increasing the efficiency of cost management in crisis conditions.....	111
Андрєєв А.О., Рибіцький О.Л. Фінансове регулювання процесів повоєнного відновлення економіки України	113	Бараник З.П., Дубинка С.В. Воєнна економіка та соціально-економічні трансформації: пе рспективи для агропідприємств України через впровадження ІТ-рішень	115
Бараник З.П., Лисаченко Б.В. Аналіз впливу військових дій на економічні показники України: структурні зміни у фінансових ринках.....	117	Березовик В.М. Вплив цифрових технологій на діяльність банківських установ	118
Білошапка В.С., Кекух В.В. Ціннісні орієнтири сучасних банків: оновлення інтернет банкінгу для корпоративних клієнтів	120	Бурковський М.Д. Адаптація підприємств до соціальних факторів в умовах невизначеності	122
Галабурда М.К., Стриця А.А. Цифрова економіка як фактор повоєнного відновлення України	124	Глущенко Я.І., Павленко А. В. Світовий досвід використання інструментів фіскального стимулювання розвитку макроекономічного середовища	126

4

Гмиря В.П., Нікітченко А.О. Технології та оборонна промисловість: реальні загрози, ри зики чи нові (ринкові) можливості?.....	127	Грінченко Р.В. Особливості стратегічного управління публічною сферою в умовах війни ...	129
Гуденко Б.О. Добровольчі формування територіальної громади: питання соціально-еко номічного забезпечення та перспектив розвитку	131	Данилишин Б.М. Сутність і значення воєнної економіки в умовах повномасштабної війни .	133
Демидов Г.М. Кредитування корпоративних позичальників в умовах воєнної економіки	135	Драчко-Єрмоленко Є.В. Принципи та структура корпоративного управління Ощадного банку	137
Кальченко Т.В., Овсянников Д.П. Методологія оцінювання соціально-економічної втоми суспільства в умовах війни: аналітичний підхід	139	Кміть В.М., Безушко М.Д. Податкове стимулювання як інструмент державної підтримки економіки в умовах воєнного конфлікту	141
Козарезенко Л. В., Сова А.В. Аналіз впливу соціальних факторів на економічну динаміку в Україні	143	Коляда Ю.В., Дронь М.Д. Комп'ютерне моделювання поведінки споживачів на ринку по побутової електроніки	145
Котенок Д.М., Лук'яненко Г.Т. Стійкість економіки в умовах тривалої війни: зарубіжний досвід та уроки для України.....	147	Красношапка Є.С. Роль та значення банків розвитку у контексті воєнної економіки.....	149
Кульбачний С.В., Руженський М.М. Вплив повномасштабної війни на транспортну логіс тик у і розвиток зовнішнього сектору економіки України.....	151	Леонтович С.П. Особливості бюджетного фінансування економіки воєнного стану	153
Павлій О.В. Комплаєнс-орієнтоване управління стратегічними змінами в корпоративній культурі Пат «Полтаваобленерго»	156	Палієнко Т.П. Стратегічні аспекти функціонування воєнної економіки	157
Пахольчук В.В. Аналіз впливу ресурсної економіки на воєнну машину рф.....	160	Підопригора Л.А., Бібік С.О. Фінансова доступність та соціально-економічні наслідки створення поштового банку в Україні в умовах воєнної економіки.....	161
Перерва П.Г., Нечепоренко Д.А., Шеін Є.С. Особливості економічних досліджень в умо вах війни	164	Петрусевич Г.В. Довгострокове портфельне інвестування в економіку України: аналіз рин ку шерингу	166
Петруха Н.М., Петруха С.В. Біекономіка та агробудівельні кластери: питання інклюзії по воєнної реконструкції галузей аграрного сектору економіки	168	Погорелова К.А., Новіков К.С. Нейромережі для управління персоналом у період воєнної економіки: забезпечення стабільності та економічної безпеки підприємства	170
Романовська Л.В., Панченко А.В. Підтримка інновацій в оборонно-промисловому ком плексі в умовах воєнного часу	172	Саричев В.І., Плавкова Д.Д. Розвиток людського потенціалу України в умовах воєнної економіки	

..... 175 Савків У.С., Любченко О.В. Вплив бізнес-планування на конкурентоспроможність бізнесу в умовах воєнного часу	177
Сидоренко С.Г. Облік, аудит і оподаткування об'єктів права інтелектуальної власності під час воєнного стану: огляд змін та викликів	179
Собкевич О.В. Тенденції в українській промисловості в умовах повномасштабної війни.....	180
Соколовська І.П. Фінансові джерела відновлення економіки України	183
Солосіч О.С., Сінайко М.Д. Війна та енергетична безпека: стратегічні пріоритети для України	185
Стець С.С. Управлінські зміни в організації для адаптації до роботи з ветеранами.....	186
Ткачова Н.П., Масалаб О.В. Дослідження особливостей воєнної економіки.....	188
Турчина С.Г., Шпетний В.В. Інтелектуальний потенціал і кадрова політика як чинники стійкості бізнесу в умовах війни.....	190
Ущенко П.Г., Яворський В.В. Вплив воєнних загроз на розвиток «зеленої» енергетики в Україні: виклики, можливості та перспективи	192

5

Хоменко І.О., Бойко А.Д. Особливості маркетингової логістики в умовах військового стану.....	194
Шиманська О.П., Барановський Ю.С. Роль військових ОВДП в умовах війни	196
Яхно Т.П., Кравець Л.В. Особливості формування соціальної відповідальності «Кернел» в умовах військового часу	198
Яценко В.О. Статистичний аналіз динаміки акцій українських аграрних компаній в умовах повномасштабного вторгнення та роль валютного курсу	200

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІЧНА АНАЛІТИКА У СТРАТЕГІЯХ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ ТА КРИХКОСТІ ДЕРЖАВИ

203

Khubua M., Chokhonelidze E. Aspects of sustainability reporting audit in Georgia	203
Dikhaminjia I., Beridze T. The green aviation era: the impact of SAF on LOW-COST airlines and global tourism.....	204
Dashutina L.O., Moses Ayobami Babalola Improvement of the management system at enterprise....	206
Kucheriava M.V. Analytical support for monitoring the implementation of circular economy principles (the case of IT companies).....	208
Nizhnikov I., Bulatnikov S. Ensuring social investment as a factor of sustainable socio-economic development of the region	209
Nizhnikov O. Analytical study of the structure of the innovation potential of an enterprise	211
Yurko I., Liu Yang Transformation of the region's intellectual capital in the conditions of fragility	213
Андрєєва В.А., Соколовський А.В. Фінансові механізми забезпечення стійкості підприємств у контексті запобігання банкрутству	214
Бабаченко Л.В., Макарецца Ю.В. Аналітичні інструменти та методи маркетингу у цифровій економіці	215
Багмет В.С. Стратегічний розвиток підприємств харчової промисловості в умовах індустрії 4.0.....	218
Воробей С.І. Трансфертне ціноутворення у забезпеченні фіскального регулювання розвитку економіки України: Настанови ОЕСР	220
Галабурда М.К., Нейла А.С. Штучний інтелект у бізнес-прогнозуванні в умовах економічної нестабільності.....	221
Губанов В.Є., Плахотний Д.О. Стійкість державних фінансів в умовах економіки воєнного часу	223
Галушка З.І. Модифікація класичних методів стратегічного аналізу під впливом змін зовнішнього середовища бізнесу.....	224
Гриценко Р.А. Роль незалежної аналітики в розбудові якісного корпоративного управління	227
Грожин С.А. Економічна аналітика у стратегії розвитку інклюзивного підприємництва.....	229
Губенко В.В. Виклики та перспективи ринку нерухомості України під час воєнного стану: аналітичний підхід.....	230
Гутарева Ю.В., Дідовець Ю.С. Управління міжнародними ризиками підприємства в умовах воєнних конфліктів	232
Дмитренко	

А.І., Винярьський А.М. Формування системи управління інформаційною безпекою та кібербезпекою бізнесу в умовах цифрової трансформації.....	234	Домбровська Н.Р.
Застосування індексного методу в економіко-статистичному аналізі діяльності підприємства.....	237	
Євдокимова Н.М., Богославець Я.І. Аналітичні інструменти стратегічного вибору підприємства.....	239	
Євсєєв А.С. Аналітичні дослідження комерціалізації інновацій в Україні в умовах війни.....	241	
Єременко А.В. Нематеріальні активи як об'єкт фінансової стійкості	243	
Зюзя О.В. Методологічний інструментарій та завдання економічної аналітики у сфері забезпечення національної стійкості України.....	245	
Касперович Ю.В. Економічна аналітика функціонування СМКОР ПДВ.....	247	
Каспрук О.В. Оцінювання впливу капітальних інвестицій на розвиток підприємств з виробництва цементу	249	

6

Кіржнер Д.Д. Значення економічного аналізу при закупівлі обладнання для реалізації екологічних програм під час воєнного стану в Україні.....	251	
Клименко Т.В., Шадура-Никипорець Н.Т., Беляков С. В. Структурні зміни зайнятості населення в контексті соціально-економічних процесів в Україні	252	
Климентова М.В. Аналітичні дослідження методів ціноутворення на науково-технічну продукцію.....	256	
Клюс Ю.І., Гуменюк В.В. Можливості ШІ в економічній аналітиці бізнесу та держави.....	258	
Кондратенко Т.В. Прогнозування інноваційних рішень у міжнародній логістиці на основі штучного інтелекту з використанням SWOT-аналізу.....	260	Конєвич С.П., Шпак Б.Я.
Удосконалення системи просування продукції на цільових сегментах в умовах економічної стійкості бізнесу та викликів для державної безпеки.....	262	Корчак Н.В., Костецький М.В.
Аналіз сучасного стану вітчизняного ринку особистого страхування	264	Косенко О.П., Косенко С.А.
Економічна аналітика як фактор формування ефективних стратегій стійкості бізнесу.....	266	Котенок Д.М.
Аналітика стійкості економічної системи.....	268	Котенок А.Г., Оніщенко Б. В.
Кібербезпека та державні реєстри нерухомості	270	Краснюк М.Т., Краснюк І.М.
Дескриптивний та предикативний інтелектуальний аналіз економічних даних в умовах кризи	272	Кроль В.В.
HR-аналітика: сутність, значення та напрями застосування в управлінні людськими ресурсами.....	274	Кучерявий А.О.
Розвиток інформаційного забезпечення аналізу операцій з віртуальними активами	276	Лісовий С.М.
Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю ІТ-підприємств в умовах невизначеності.....	278	Лисенко І.В., Садченко О.М.
Аналітичне моделювання інвестиційних ризиків в умовах нестабільності податкового законодавства.....	279	Макаренко І.О.
Досвід ЄС-Україна у перевірці звітності про сталий розвиток	281	Мехович Є.С.
Аналітичне дослідження українського ринку криптовалют	282	Мехович К.С.
Аналітичне дослідження можливостей форсайт-технологій в інноваційному маркетингу	284	Могиляна Л.М., Кривокоритов П.М.
Впровадження заходів для підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю деревообробних підприємств	286	Небіс В.П.
Інформаційне забезпечення аналізу стійкості підприємств: стан та перспективи розвитку.....	288	
Олійник М.О. Стратегічні напрями розвитку цифрової трансформації державного управління в Україні.....	289	
Олійник О.М. Економічні аспекти інжинірингу бізнес-процесів підприємств харчової галузі в умовах цифровізації.....	290	
Олійник О.О., Хомич Н.О. Прогнозування розвитку роздрібної торгівлі в Україні	292	
Оменюк В.Я. Аналітичний алгоритм інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств в умовах повоєнного стану	294	Пазинич В.О.
Особливості забезпечення економічної безпеки підприємств у період воєнного стану в Україні	295	Пилип'як О.В., Костецький М.В.
Сучасні тенденції розвитку вітчизняного ринку добровільного медичного		

страхування	297	Пономарьов В.Д.
Аналітичні дослідження ефективності виробничої діяльності українських підприємств.....	299	
Прокопів Д.О. Вплив економічної аналітики на формування стратегій стійкості бізнесу в умовах криз: аналіз інструментів та методів	301	
Проценко В.О. Екосистемний підхід у впровадженні моделі індустріальних кластерів в Україні	303	
Радченко О.Д. Вплив воєнного стану на фінансові ресурси аграрних підприємств.....	306	
Рєпін М.С. Аналітика ринку транспортно-логістичних послуг.....	308	
Рєпін К.С. Рейтингування органічних брендів в Україні	309	

7

Сафронська І.М., Бойченко О.В. Використання економічної аналітики при формуванні стратегії управління ризиками в логістичних системах	311	Сегеда С.А., Лахай К.В. Роль бухгалтерського обліку в управлінні підприємством	313	Середа О.О. Аналітичне забезпечення стратегії підвищення ринкової активності підприємств	315
Сидор Г.В., Савків У.С. Фінансовий менеджмент у системі антикризового управління.....	317	Синявський В.В. Напрями удосконалення правил трансфертного ціноутворення в Україні.....	319	Скрипник Г.О., Римар А.В. Державна фінансова підтримка підприємництва в Україні.....	321
Соколов В.А. Удосконалення інформаційно-аналітичного механізму забезпечення стійкості функціонування національної економіки України в умовах воєнного стану.....	324	Солос М.М. Стратегії цифрової трансформації комерційних підприємств: можливості та виклики.....	326	Тимчак В.С. Виклики та проблеми ефективного тайм-менеджменту в нестабільному середовищі.....	328
Устенко А.О., Лаврентович Н.В. Роль мотивації та стимулювання персоналу в удосконаленні системи продажів	329	Федоренко Т.О., Федоренко Р.М. Управління проєктами під час невизначеності: роль аналітики у виявленні та мінімізації помилок.....	331	Федько І.В. Внесок малого і середнього бізнесу в забезпеченні стійкості економічного зростання в Україні.....	333
Фімар С.В., Нємчиков Ю.М. Формування конкурентоздатних стратегій сільськогосподарських підприємств	336	Фролов А.Ю. Прогнозування розвитку ринку зелених облігацій в умовах геополітичних викликів	338	Хаустова В.В. Можливості розвитку відновлювальних джерел енергії в умовах війни та повільного відновлення.....	340
Хоменко І.О., Мельниченко Д.В. Стійкість бізнесу в умовах кризи: фактори успіху та приклади з України.....	342	Чжоу Муяо Аналіз інституційного середовища інноваційного розвитку підприємств	344	Чернишенко О.І. Аналітичне дослідження методів формування собівартості промислової продукції.....	345
Чигринський В.А. Аналітична й прогностична функції системи забезпечення національної стійкості: методико-процедурний аспект реалізації	347	Чумак В.П. Методи трансфертного ціноутворення в міжнародному бізнесі.....	349	Швагер А.В. Аудит звітності зі сталого розвитку як інструмент підвищення прозорості та достовірності інформаційно-аналітичного забезпечення	351
Швець Н.Р., Козловський Є.В. Оцінка вуглецевих кредитів як фінансового інструменту декарбонізації бізнесу	352	Шевченко М.М. Роль ідей політичної комунікації, економічної та безпекової аналітики в емпіричних узагальненнях у сфері забезпечення національної стійкості	354	Шевчук Н.В., Гордін М.О. Критерії ідентифікації та оцінювання зростання підприємства.....	357

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК АНАЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

З НОВИМИ КОМПЕТЕНЦІЯМИ.....359

Moskalenko O.M. The Gap in Economic Education: Why Ukraine's Universities Struggle to Teach

Economics and How to Address It	359
Андрєв С.С., Деркач О.О., Шевченко М.М. Професійні компетенції фахівців управлінців та аналітиків Міністерства оборони України у сфері реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці.....	361
Бортнікова О.Г. Методологічні засади формування аналітичної культури в системі забезпечення національної безпеки України.....	363
Брановицький В.В. Роль науково-дослідних установ та вищої освіти в забезпеченні цілей сталого розвитку.....	365

8

Великоіваненко Г.І., Коляда Ю.В. Адаптивне комп'ютерне моделювання — інструмент глибокої та своєчасної економічної аналітики	367
Гайдай Т.В. Методологічний дискурс економіко-теоретичного аналізу в умовах постмодерну	369
Горохова О.М., Данилюк Н.М. Формувальне оцінювання в системі аналітичної вищої освіти	371
Іванова В.М. Місце економічної аналітики в системі знань сучасного фахівця у сфері національної безпеки України.....	373
Клімов М.В. Аналітичні дослідження ринку освітніх послуг в Україні.....	376
Кобєлев В.М., Кобєлев І.В. Формування нових підходів до підготовки фахівців з аналітики.....	377
Козирицький А.П. Інтеграція інструментів big data та машинного навчання в освітні програми економічних спеціальностей	379
Козловська Л.С. Комунікативна культура як складник професійної компетентності майбутнього економіста	380
Корицька О.І., Колещук О.Я., Степура Т.М. Відкрита наука в Європейському Союзі: ключові рушії та ініціативи	382
Котова Л.В., Севост'янова К.А. Тенденції професійного розвитку працівників в умовах цифровізації через призму професій у сфері права.....	384
Кулага І.В., Ткаченко О.В. Розвиток аналітичної освіти та підготовка фахівців з новими компетенціями для цифрової економіки України	386
Мирошник Т.О. Аналітичне дослідження бренд-стратегій навчального закладу	389
Могиляк С.Р. Еволюція лідерських компетенцій у публічному управлінні: інтеграція аналітичної освіти для стратегічного прийняття рішень.....	391
Петренко Л.М., Красюк Ю.М. Цифрові аналітики: знання та навички.....	392
Погорелова К.А. Інтеграція нейромереж і концепцій сталого розвитку в підготовку фахівців нового покоління	394
Притоманова О.М. Концептуальні засади імітаційного моделювання економічної динаміки та особливості їх вивчення студентами бакалаврату	396
Романюк О.Н., Ціхановська О.М., Панечко Т.С. Сертифікація фахівців України в економічній галузі.....	398
Зайцев О.В., Попов М.О., Стефанцев С.С. Розвиток аналітичної освіти у сфері національної безпеки і оборони: використання методу агрегування інтервальних експертних оцінок з урахуванням їх надійності.....	401

Gelashvili M.

*Academic Doctor of Economy,
Associated Professor Sokhumi State University***A CATEGORY OF POVERTY AND METHODS OF ITS MEASURING**

The United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) defines the term «poverty» as «incapability to have or implement a choice or opportunity by a human being», deficiency of inclusivity that is expressed in scarcity of receiving food and clothes, education and health care for one's family. Threshold of the poverty is determined according to absolute demands and comparative social standards of an individual.

According to the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), there exists a clearly determined level of life (level of poverty) when a person might not consider himself as poor. A problem of poverty always was and will be a difficultly decisive task. It is noteworthy that in all epochs poverty was characterized by specific forms and manifestations which had been conditioned by history and tradition of a definite state. It is very difficult to find a universal method of settlement of this problem which may be applied on a global basis. A key role of resolving of this problem should be focused on overcoming of poverty defined by programs of related states, however they need international efforts supporting activities to be conducted on a national level as majority of states have deeply diversified attitudes in connection with determination of indicators of poverty. The Organization of the Economic Cooperation and Development Organization (OECD) proposed distinguished indicators to compare levels of poverty in different states [7].

A Doctor of Historical Sciences Gordon considers that a category of poor people is assigned to the layer of the population with the income not exceeding a definite minimal value; as a result of this their consumption is lower than definite minimal standards [5]. This standard may be grouped into one unit of consumers goods and their cost is calculated in the form of absolute indicators.

Different cost criteria of measuring of poverty are developed for international assessment and comparison:

1. Minimum standard of living: it is an indicator which had been the first method applied in separate states to describe conditions of life and later to determine a level of poverty by international organizations (such as World Bank, UNDP and others).

2. A concept of key demands: These demands include two elements: minimal demands of one's family and general communal (utility) service. This concept is a broaden version of the concept of minimal standard of living.

3. Relative deprivation (incapability to satisfy desires and needs of other people): definite standards of the poverty level have been developed which may be applied to identify a poor person. This may be expressed in availability of social benefits applied by majority of the population against the background of restriction of separate citizens [3].

4. Wealth: By means of accumulated wealth the population is able to overcome economic depression and crisis in a lighter manner. Using this indicator, the category of poor people excludes the category of people whose income from official labor sources of income is low due to using capital and informal incomes.

5. Deficiency of time: is characteristic for a kind of person who has a work and income enough for satisfaction of his demands, but only as a result of high involvement into the working process. All this abruptly limits his free time, — social life and opportunities to rest.

As it is difficult to measure a poverty level, special indexes are applied to compare poverty according to different criteria [1].

The European statistic agencies apply a multivariate rate of a risk of social exclusion and poverty (AROPE) to measure a multivariate poverty level. It takes into consideration poverty index according to incomes, different kinds of deprivation and does not participate in the market. The stated index reflects not only a problem of low incomes but much deeper problems resulted by social exclusion against the background of low incomes. Thus, poverty may be determined not only by low incomes of the population, but by other material or social pressure [6]. Assessment of poverty is a rather complicated task. From the very beginning it should be noted that it includes many conditionalities and is a result of large-scaled consensus [2].

References

1. Barros M.V., Salvador R., do Prado G. F. et al. (2021). Circular economy as a driver to sustainable businesses. *Cleaner Environmental System*, vol. 2, art. 100006. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.cesys.2020.100006>.
2. Gelashvili M., «State Regulation of Investment Activities in Georgia.» Nova Science Publishers. *Georgian International Journal of Science and Technology*. ISSN: 1939-5825 <https://www.novapublishers.com/catalog/index.php?cPath=125>; USA 2013; v. 5-9.
3. Gelashvili M., «Human resources and its Development Tendencies in Georgia». «*Ekonomisti*» #1, 2018; p. 55.
4. Gelashvili M., D. Burlachenko, «The strategy of growth of green economy in Georgia». *World Economy and International Economic relations International Scientific Collection*; Volume 4, CUL — 2021. p. 11.
5. Gordon L.A. (1994). Four Types of Poverty in Modern Russia. *Sotsiologicheskiiy journal — Sociological Journal*. no. 4, pp. 18–35 (In Russ.).
6. Stiglitz J.E., Sen A., Fitoussi J.-P. (2010). *Mis-measuring Our Lives. Why GDP Doesn't Add Up: The report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. New-York: The New Press. 212 p.
7. OECD (2011). *Towards Green Growth. A Summary for Policy Makers*.
8. UNEP (2011). *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*

Klymenko K.V.

*Ph.D. (Econ.), Senior Researcher,
Head of the Budget Policy and Finance of the
Institutional Economic Sectors Department*

Ukhmal N.M.

*Ph.D. (Econ.), Head of the Organizational
and Scientific Department
SESE «The Academy of Financial Management»*

PRAXEOLOGICAL DETERMINANTS OF THE TRANSFORMATION OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEM IN THE CONTEXT OF MILITARY CONFRONTATION

The relevance of the study of praxeological determinants of transformation of the socio economic system in the context of militaristic confrontation is due to the need for theoretical and methodological understanding and empirical verification of the mechanisms of adaptation of economic institutions to the extraordinary conditions of military confrontation, which determines fundamental shifts in the architectonics of socio-economic relations and leads to the formation of a specific model of the military economy with its inherent features of functioning and development.

The praxeological analysis of the transformation processes of the socio-economic system of Ukraine under conditions of full-scale military aggression demonstrates fundamental structural and institutional changes characterized by multidimensionality and systemic relationships of determination. The key vectors of transformation include:

and related industries, the reorientation of industrial capacities to military needs, and the formation of new production chains within the defense-industrial complex.

2. Geographical restructuring of the economic space, driven by the large-scale relocation of enterprises from the combat zone and the establishment of new industrial clusters in western regions, along with the transformation of logistics routes and transport corridors.

3. Institutional modifications, characterized by increased state regulation through the implementation of martial law and associated regulatory mechanisms, heightened control over strategic industries, and the introduction of new mechanisms for state support to businesses.

4. Transformation of the financial sector, which is reflected in the adaptation of the banking system to martial law conditions, the introduction of currency restrictions, and the development of new financial instruments to support the defense sector.

5. Significant changes in the labor market, resulting from extensive internal and external migration, shifts in the employment structure, and the emergence of new forms of employment. 6. Reconfiguration of foreign economic relations through a shift toward EU markets, the development of new transport corridors, and diversification of sources for critical imports. 7. Activation of international support mechanisms, encompassing the receipt of financial assistance, participation in programs for reconstruction, and deepening military-technical cooperation.

8. Development of business adaptation mechanisms through diversification of activities, implementation of anti-crisis strategies, and digital transformation.

9. Modernization of the public administration system through the introduction of new coordination mechanisms and the development of crisis management systems. These changes reflect a dynamic response to the challenges posed by the ongoing conflict and aim to fortify the socio-economic foundations of Ukraine.

It is essential to study the impact of international sanctions as an instrument of external pressure on the nature of the transformation of the socio-economic system, which necessitates import substitution in critical industries, the search for alternative channels of international trade, and the development of mechanisms for adapting to sanctions restrictions. An important aspect of the study of praxeological determinants is the analysis of the transformation of the consumer market and social standards, which is manifested in the introduction of a card system for the distribution of essential goods, a significant restriction on the consumption of non-military goods, and a decrease in the real incomes of the population while increasing the tax burden, which creates specific socio-economic conditions for the reproduction of human capital.

From a methodological point of view, the study of institutional mechanisms for coordinating economic activity in the context of militaristic confrontation, characterized by the replacement of market mechanisms with administrative regulatory instruments, the formation of a specific system of financial incentives and sanctions, as well as the development of special forms of public-private partnership in the field of defense needs, is of particular importance.

The analysis of the praxeological determinants of the transformation of the socio-economic system allows for the identification of the key factors and mechanisms of adaptation of the economy to the conditions of military confrontation, which are important for the development of an effective economic policy of the state and ensuring national security in the context of geopolitical instability and military threats, with particular relevance to the development of theoretical and methodological foundations for assessing the effectiveness of transformation processes and forecasting their long-term socio-economic impact.

The analysis conducted allows us to formulate the following generalizations: first, military confrontation leads to fundamental structural shifts in the economy, accompanied by significant institutional transformations and changes in economic coordination mechanisms; second, the adaptation of the economic system to wartime conditions occurs through the formation of specific institutional mechanisms and the development of new forms of economic interaction; third, the

social consequences of military confrontation are manifested in a significant deterioration in the standard of living of the population and the growth of social inequality, which is partially compensated by the development of new mechanisms for social support; fourth, the effectiveness of

the transformation of the economic system in conditions of military confrontation largely depends on the state's ability to provide adequate institutional support for adaptation processes and minimize the negative socio-economic consequences of military confrontation.

References

1. Nebrat, V.V. (Eds.). (2024). *State and market in economic development and post-war recovery: foreign experience*. Kyiv, 2024.

Miakota R.M.

PhD Student,

SESE «The Academy of Financial Management»

THE ROLE OF ECONOMIC ANALYSIS IN THE DEVELOPMENT OF PUBLIC DEBT RESTRUCTURING SCENARIOS

In the conditions of global economic instability and the growing debt burden of national economies, the issue of effective management of public debt is becoming particularly relevant. Public debt is not only a financial instrument, but also a key indicator of the country's economic stability. Given the complexity of modern challenges, the restructuring of public debt has become one of the key tools for ensuring macroeconomic stability. In this context, economic analysis serves as a foundation for the development of effective debt restructuring scenarios.

The purpose of this study is to analyze the role of economic analytics in the formation of effective scenarios for the restructuring of public debt and to assess its impact on the sustainability of public finances. The object of the study is the process of public debt management using modern methods of economic analysis. Special attention is paid to the application of economic forecasting tools to assess the consequences of restructuring at the macroeconomic level.

The study uses a systematic approach, methods of econometric modeling, scenario analysis, and methods of comparative analysis. The theoretical basis of the research was served by works on the theory of public finance and debt management, research on the stability of economic systems in general and public finance in particular, as well as reports of international statistical organizations. The use of the scenario analysis method made it possible to simulate various options for the development of events depending on changes in the key parameters of the debt policy and the needs of public finances.

Economic analytics, as a multifaceted research tool, provides an understanding of the key characteristics of the state's debt portfolio. In particular, the analysis of the debt structure, repayment terms, currency risk and service cost allows creating a comprehensive profile of debt obligations. Based on this profile, it is possible to develop restructuring scenarios that consider both macroeconomic conditions and the specifics of creditors [1–2].

Considering the practical aspects, it is worth noting that the use of econometric modeling makes it possible to predict the impact of restructuring on the main macroeconomic indicators, such as the level of GDP, inflation, the balance of payments and the credit rating of the state. As an example, the analysis of the restructuring scenario with the extension of debt repayment terms showed the possibility of reducing the annual burden on the budget by 15–20 %, provided that a stable macroeconomic policy is maintained [1].

Separate attention should be paid to the role of economic analytics in the assessment of restructuring risks. Modern approaches allow for sensitive analysis, identifying the most vulnerable points of the debt strategy. An important element of analytics is also the development of alternative

scenarios that consider external factors, such as changes in interest rates on global markets or economic sanctions.

In addition, economic analytics contributes to the development of communication strategies with creditors and international financial institutions, which increases trust in the debtor country [3].

This is confirmed by the successful experience of countries that used transparent and sound analytical approaches for negotiations with creditors, in particular Argentina and Greece. A careful analysis of debt obligations allows taking into account the interests of both creditors and the national economy, creating a basis for compromise decisions [4].

The use of big data and artificial intelligence occupies a significant place in modern economic analytics. Machine learning algorithms make it possible to detect hidden trends in debt indicators, which contributes to more accurate risk forecasting. In addition, the integration of blockchain technologies into the debt management process allows for increased transparency and trust between parties to debt agreements.

The role of international financial organizations in promoting the development of effective debt strategies deserves special attention [2; 5]. Institutions such as the International Monetary Fund and the World Bank provide expert support in creating restructuring models based on best global practices.

Thus, economic analytics plays a key role in the development of public debt restructuring scenarios, ensuring the objectivity and efficiency of management decision-making. It allows not only to optimize the debt load, but also to promote macroeconomic stability and economic growth. The use of modern tools, such as artificial intelligence, big data and blockchain, opens up new opportunities for improving the efficiency of debt management. Further research in this area could be aimed at integrating innovative technologies into economic analysis to improve the accuracy of forecasts and improve public debt management strategies.

References

1. Das, U.S., Papaioannou, M.G., & Trebesch, C. (2012). Sovereign debt restructurings 1950–2010: Literature survey, data, and stylized facts. IMF Working Paper. 2012. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Sovereign-Debt-Restructurings-1950-2010-Literature-Survey-Data-and-Stylized-Facts-25624>
2. International Monetary Fund (IMF). (2020). The role of state-contingent debt instruments in sovereign debt restructurings. IMF Policy Paper. <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2020/11/13/The-Role-of-State-Contingent-Debt-Instruments-in-Sovereign-Debt-Restructurings-49732>
3. Petrukha, S., Konovalenko, D., & Petrukha, N. (2024). Inclusive economy and public finance: current state and principles of post-war recovery. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10 (2), 219-231. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-219-231>.
4. Petrukha, S., Petrukha, N., & Miakota, R. (2024). Debt policy of Ukraine in the conditions of modernization of public finances. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10(3), 276-288. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-276-288>.
5. Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2010). Growth in a time of debt. *American Economic Review*, 100(2), 573-578. <https://doi.org/10.1257/aer.100.2.573>

Арзуманян О.А.

здобувач PhD,

ДННУ «Академія фінансового управління»

ОПТИМІЗАЦІЇ БЮДЖЕТУ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕЗАЛЕЖНИХ ФІСКАЛЬНИХ УСТАНОВ ТА ПІДГОТОВКА ДО ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Оптимізація бюджету — це комплексний процес, який вимагає системного підходу та залучення різних зацікавлених сторін. Впровадження міжнародного досвіду дозволило Україні підвищити ефективність використання бюджетних коштів і створити прозорішу і справедливішу систему управління державними фінансами.

Враховуючи, що видатки є основним джерелом наповнення бюджету України, оптимізація цієї видаткової частини бюджету є ключовим завданням як для України, так і для будь-якої держави, особливо в умовах обмежених ресурсів.

Враховуючи позитивний досвід розвинутих країн світу впровадження в бюджетний про

цес незалежних фіскальних установ, можна впевнено сказати, що такі установи особливо важливі сьогоднішніх реаліях в Україні.

Незалежні фіскальні установи відіграють ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності України, сприяючи прозорості, відповідальності та ефективності фіскальної політики. В умовах постійних викликів, таких як бюджетні дисбаланси, високий рівень державного боргу та потреба в довірі до фінансової системи, НФУ забезпечують аналітичну підтримку для розробки економічно обґрунтованих рішень, здійснюють моніторинг державних фінансів, а також слугують інструментом для зменшення політичного впливу на управління економікою. Удосконалення діяльності НФУ та їх гармонізація із європейськими стандартами є важливим кроком для інтеграції України до ЄС і забезпечення сталого економічного розвитку.

Основна роль незалежних фіскальних установ

Незалежні фіскальні установи (НФУ) відіграють ключову роль у сучасних системах державного управління. Їх основна мета — забезпечити ефективне збирання податків, прозорість бюджетного процесу та сприяти фінансовій стабільності країни.

Основні функції НФУ:

- збір податків: НФУ відповідають за розробку податкового законодавства, адміністрування податків і митних платежів, а також контроль за дотриманням податкового законодавства платниками;
- контроль за виконанням бюджету: НФУ здійснюють моніторинг надходжень до бюджету, аналізують виконання бюджетних програм і надають рекомендації щодо оптимізації бюджетних витрат;
- аналіз фінансової ситуації: НФУ проводять макроекономічні прогнози, аналізують фіскальні ризики та розробляють рекомендації щодо фіскальної політики;
- прозорість і підзвітність: НФУ забезпечують публічний доступ до інформації про бюджетні процеси, сприяють підвищенню довіри до державних інститутів. *Переваги створення НФУ:*
 - професіоналізм: НФУ комплектуються висококваліфікованими фахівцями, що забезпечує високий рівень експертизи у сфері фіскальної політики;
 - незалежність: захищеність від політичного впливу дозволяє НФУ приймати об'єктивні рішення та уникати популістичних заходів;
 - ефективність: спеціалізація на фіскальних питаннях дозволяє НФУ досягати вищих результатів у зборі податків та управлінні державними фінансами;
 - прозорість: публікація фінансової інформації та звітів підвищує довіру громадськості до державних інститутів;
 - стабільність: НФУ сприяє забезпеченню фінансової стабільності держави завдяки роботі та реалізації збалансованої фіскальної політики.

У табл. 1 наведено країни Європи які успішно використовують рекомендації НФУ.

Виклики та ризики:

- політичний тиск: незважаючи на формальну незалежність, НФУ можуть зазнавати політичного тиску;
- корупція: ризик корупції завжди присутній, особливо у сфері фінансів;
- опір змін: створення НФУ може викликати опір з боку існуючих структур;
- джерела фінансування НФУ.

На жаль, повномасштабне вторгнення росії на територію України та постійно перебування в стані активних бойових дій сповільнює оптимізацію та розвиток фінансової системи України.

ПРИКЛАДИ УСПІШНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ НФУ

Країна	Назва НФУ	Рік заснування	Основні функції	Досягнення
Швеція	Шведський фінансовий рада	2007	Аналіз бюджету, оцінка фінансової політики, моніторинг боргу	Забезпечення прозорості бюджету; сприяння зменшенню дефіциту бюджету
Ірландія	Ірландський фінансовий консультативний рада	2011	Оцінка фінансової стратегії, моніторинг державних фінансів	Підвищення стійкості фінансів після кризи 2008 року; відновлення довіри інвесторів
Нідерланди	Бюро економічного аналізу (CPB)	1945	Економічні прогнози, аналіз впливу політики, оцінка бюджету	Надання уряду та парламенту науково обґрунтованих прогнозів; мінімізація політичного впливу на економіку
Німеччина	Німецька рада економічних експертів	1963	Оцінка економічної політики, рекомендації щодо реформ	Зниження бюджетного дефіциту; вплив на реформи соціального страхування
Іспанія	Незалежна установа з фінансової відповідальності (AIReF)	2014	Контроль бюджетної відповідальності, оцінка фінансової стратегії	Зменшення ризиків невиконання бюджетних цілей; підвищення ефективності витрат державного бюджету
Франція	Вища рада державних фінансів	2012	Оцінка макроекономічних прогнозів, контроль за виконанням бюджетних правил	Сприяння дотриманню фінансових правил ЄС, зниження дефіциту

Не зважаючи на бойові дії, я впевнений, що потрібно готуватися до відновлення як економічної складової, так і соціально-промислової. Доречним буде взяти уваги досвід розвинутих країн світу післявоєнного відновлення.

Відновлення після конфлікту — це завжди індивідуальний шлях, який вимагає глибокого розуміння конкретної ситуації. Не існує універсального рецепту, оскільки кожен випадок має свої особливості: тривалість конфлікту, масштаби руйнувань, соціальні наслідки тощо. Хоча світовий досвід пропонує цінні уроки, його застосування вимагає адаптації до місцевих умов. Важливо враховувати, що кожна країна, яка пережила війну, має свій унікальний набір викликів і можливостей.

Післявоєнна відбудова — це не просто відновлення зруйнованого, а й можливість для трансформації. Світовий досвід показує, що успішні кейси відновлення характеризуються інноваційними підходами, які дозволяють не лише відновити втрачене, а й створити нові можливості для розвитку. Кожна країна, що пережила конфлікт, має шанс переосмислити свою модель розвитку та побудувати стійкіше та процвітаючіше суспільство.

Звісно, великі руйнування інфраструктури та промисловості мають дуже негативні наслідки, але й дають можливість для відбудови враховуючи сучасні технології та потреби, швидкий перехід з технологій 2.0 до технологій 5.0. потребує не аби яких зусиль і фінансів, тому дуже важлива співпраця з партнерами та висока довіра до керівництва держави та су

спільства.

Враховуючи досвід післявоєнного відновлення Європи за допомогою широко відомого «плану Маршала» за рахунок підтримки США та партнерів, меценатів, було досягнуто високих результатів за відносно короткий термін. Тому вважаю що запровадження незалежних фіскальних установ буде дуже позитивно сприяти підвищенню довіри до країни в цілому та допоможе швидко відновлюватись після активних бойових дій.

Незалежні фіскальні установи відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності держави. Вони сприяють підвищенню ефективності збору податків, прозорості бюдже-

16

тного процесу та зміцненню довіри до державних інститутів. Однак, для успішного функціонування НФУ необхідна чітка законодавча база, достатнє фінансування та підтримка з боку політичної еліти.

Література

1. Науковий вісник Ужгородського національного університету http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_2_2016ua/22.pdf
2. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо особливостей створення та діяльності незалежних фіскальних інституцій (парламентських бюджетних офісів) при парламентах у розвинутих державах світу <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32443.pdf>
3. Штучний інтелект

Арич М.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
заступник директора*

*Навчально-наукового інституту економіки і управління,
Національний університет харчових технологій*

РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ГЕНЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ОЦІНКА СТРАХОВИХ РИЗИКІВ В ОСОБИСТОМУ СТРАХУВАННІ

Міжнародна практика оцінки страхових ризиків у сферах особистого страхування все більшою мірою залежить від сучасних технологій та інструментів оцінки стану здоров'я та його прогнозу розвитку [1, 2]. Разом з тим, особливо важливу роль у визначенні тенденцій розвитку і зміни стану здоров'я людини сьогодні відіграють технології генетичних досліджень та інтерпретації їх результатів з метою якісної оцінки страхових ризиків життя та здоров'я. Однак, поряд із перевагами (вдосконалення оцінки страхових ризиків), використання генетичної інформації людини для андерайтингу у страхуванні створює також ризики генетичної дискримінації людини [3, 4]. Тому, наразі багато високо розвинутих країн застосовують різні методи державного регулювання з метою, по-перше, уникнення ризиків генетичної дискримінації людини під час оцінки її страхових ризиків життя та здоров'я, та, по-друге, за забезпечення для страхових компаній якнайраціональніших умов використання генетичних даних для андерайтингу у страхуванні.

У результаті дослідження встановлено, що наразі в Україні відсутні будь-які вимоги чи специфічне регулювання використання генетичної інформації людини для оцінки страхових ризиків [1]. Більше того, і міжнародне законодавство, яке визначало б особливості застосування генетичної інформації людини для цілей андерайтингу у страхуванні, також наразі є не ратифікованим Україною [3, 4]. Таким чином, ні прямої заборони, ні дозволу на використання генетичних даних людини для цілей страхування немає. Єдине наразі пряме обмеження щодо використання генетичних даних людини міститься в Законі України «Про захист персональних даних», а саме у статті 7 вказується на заборону обробки генетичних даних людини, а також доступу до них для третіх осіб без її згоди [5]. Однак страхові компанії успішно долають це обмеження, адже вимагають від страхувальників добровільну згоду на обробку їх персональних даних. При цьому, що стосується практики страхових компаній, то наразі ві

домо, що компанії, які надають послуги страхування життя можуть збирати деяку інформацію про історію хвороби та дані про (*health and family history information*), яка може розкрити певні особливості генетичної інформації страхувальника [1].

Щодо нової редакції Закону України «Про страхування» [5], то варто відмітити, що вона введений в дію в Україні із 01.01.2024 р. Однак і тут в контексті регулювання використання генетичної інформації людини для цілей андеррайтингу нічого практично не змінилось.

17

Крім цього, більшість положень, які є найдотичнішими до генетичної інформації страхувальника, і визначають, наприклад [5]:

1) вимоги до страхувальника при укладенні договору страхування повідомити страховика «...відомі йому обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику...» (підпункт 2, стаття 99);

2) підстави для відмови страховика у здійсненні страхових виплат, наприклад, коли страхувальник здійснив подання «...неправдивих відомостей про об'єкт страхування, обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику, або про факт настання страхового випадку;» [абзац 3, пп. 2, стаття 104]; по суті залишились без змін порівнюючи із старою редакцією закону України «Про страхування» [5].

Більше того, встановлено, що у новій редакції Закону України «Про страхування» з'явилась норма, де вказано, що «При укладенні договору страхування, за яким страхуються ризики, пов'язані із страхуванням життя та здоров'я, страховик має право призначити медичне обстеження застрахованої особи з метою оцінки фактичного стану здоров'я такої особи, якщо такий огляд передбачено загальними умовами страхового продукту.» (абзац 3 статті 93) [5]. Така норма законодавства розширює права страхової компанії на оцінку стану здоров'я застрахованої особи, що у свою чергу може також збільшувати ризик генетичної дискримінації під час доступу до страхової послуги.

Таким чином, встановлено, що законодавством України не передбачено регулювання щодо використання страховими компаніями генетичної інформації страхувальників.

Література

1. Arych, M.; Joly, Y. Genetic Discrimination in Access to Life Insurance: Does Ukrainian Legislation Offer Sufficient Protection against the Adverse Consequences of the Genetic Revolution to Insurance Applicants? *Laws* 2022, 11, 2.

2. Joly, Y., Huerne, K., Arych, M., Bombard, Y., De Paor, A., Dove, E.S., Granados Moreno, P., Ho, C., Ho, C.H., Van Hoyweghen, I., Kim, H., Lebre, A., Minssen, T., Ó Cathaoir, K., Prince, A., Nair, A., Otlowski, M., Pepper, M.S., Sladek, R., Song, L., Genetic Discrimination Observatory (GDO) (2021). The Genetic Discrimination Observatory: confronting novel issues in genetic discrimination. *Trends in genetics: TIG*, 37(11), 951–954.

3. Арич М. І., Щубелка Х. М., Волфсбергер В., Олексик Т. Х. (2024). Чи потрібне Україні спеціфічне регулювання використання генетичної інформації для оцінки ризиків у страхуванні?. *Фінанси України*, (2), 85–100. <https://doi.org/10.33763/finukr2024.02.085> <https://finukr.com.ua/index.php/journal/article/view/14>

4. Арич М., Щубелка Х., Волфсбергер В., Олексик Т. (2024). Використання генетичної інформації для оцінювання страхових ризиків в Україні: нормативно-правове забезпечення. *Економіка України*, 67(5(750)), 78–92. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.05.078>

5. Про страхування. Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

Баластрик Л.О.

кандидат економічних наук,
економічний експерт,
Видавництво «Борівітер»

В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Війна додає нових викликів, демонструє неспроможність вирішувати питання незалежності і безпеки силою без значних економічних, людських і екологічних втрат, які щоденно обчислюються мільярдами гривень (за три роки війни близько \$499 млрд складають непрямі

18

втрати України). Зруйнована інфраструктура й значні економічні витрати роблять необхідними проведення глибокого аналізу кризи та пошуку ефективних шляхів відновлення. Глибина кризового стану економіки України зумовлена макроекономічними диспропорціями, які були і є наслідком довгострокових системних суперечностей довоєнного періоду, війна тільки їх посилює.

До основних диспропорцій слід віднести такі:

- надмірна частка споживання і низький обсяг нагромадження, що в умовах національного ринку призвело до необхідності компенсувати надлишок внутрішнього попиту випереджаючим зростанням імпорту в довоєнний період. Війна посилює диспропорції між споживчим попитом і пропозицією (7 млн українців виїхало за кордон, 20 % території було окуповано, що різко скоротило пропозицію товарів);

- вузька спеціалізація зовнішньої торгівлі, основою якої був і є низько технологічний експорт, що в умовах відкритої моделі економіки сформувало високу залежність економічної динаміки та фінансового стану від кон'юнктури зовнішніх ринків. Війна посилює негативні наслідки вузької спеціалізації експорту. Головним товаром залишилося зерно, реалізація якого на зовнішніх ринках є проблематичною;

- скорочення реальних доходів населення призвело до зменшення граничної схильності до заощадження, що зменшило обсяги внутрішніх інвестицій у країні. Щодо споживчого попиту, то він обмежується товарами першої необхідності і не стимулює виробництво інноваційних товарів. Підприємницький сектор в умовах війни не вкладає автономних інвестицій у виробництво: по-перше, через падіння доходів, по-друге, через високу вартість кредитних ресурсів; по-третє, через високі ризики та економічну невизначеність; по-четверте, відсутній попит на інноваційні товари як споживчі, так і інвестиційні.

В умовах обмежених внутрішніх інвестицій, кожна країна намагається залучити в економіку інвестиційний капітал. Обсяг іноземних інвестицій залежить від низки факторів, що впливають на прямі іноземні інвестиції. В Україні існує ряд перешкод для іноземних інвесторів:

- війна;
- незадовільний міжнародний рейтинг України;
- відсутність стабільності у владі і законодавстві;
- недостатньо розвинений внутрішній фінансовий ринок тощо.

Затягування війни призводить до необхідності переформатування пріоритетів економічної політики держави. На практиці це означає оптимізацію розподілу наявних ресурсів для підвищення обороноздатності країни та уповільнення падіння реальних доходів населення, а також створення умов для генерування цих ресурсів бізнесом.

За допомогою двох основних інструментів фінансової політики, а саме: втілення програм громадських робіт і інших програм, пов'язаних із витратами держави та реалізація перерозподільних програм «трансфертного типу» уряд повинен стримати падіння сукупного попиту. Задіяння третього інструменту — циклічні зміни рівня податкових ставок під час війни застосувати неможливо, бо держава потерпає від нестачі фінансових ресурсів, а основна частина бюджету на сьогодні збирається за рахунок податків» [1, с. 356]. Війна в

Україні призвела до об'єктивних обмежень доходів державного бюджету. Але видатки, які мають характер обов'язковості та безперервності, суттєво зросли: на оборонний сектор (посилення обороноздатності держави для відсічі збройної агресії РФ, реформування оборонно-промислового комплексу, виробництво сучасних видів озброєння, зокрема морських дронів і безпілотників), сектор безпеки та правосуддя; виплати соціально незахищеним верствам населення таким як тимчасово переміщені особи, інваліди, безробітні (кількість яких зросла до 15 %) тощо. Від збалансованості доходів та витрат залежить фінансова стійкість національної економіки. Але критично важливий напрямок фінансування державних витрат — оборона, може зазнати в 2025 році різкого зменшення, що вплине на обороноздатність країни. Відповідно урядова політика щодо державного бюджету повинна базуватись на

19

оптимізації державних видатків та надходжень — забезпечити за меншої кількості державних витрат зменшення темпів падіння сукупного попиту та зубожіння населення і забезпечити збільшення надходжень у бюджет із найменш можливою шкодою для ділової активності. Від початку повномасштабного вторгнення видатки на фінансування оборони складають приблизно половину бюджету. Всі цивільні видатки держбюджету фінансуються за рахунок іноземної фінансової допомоги. У 2025 році потреба у такому зовнішньому фінансуванні складає \$38,4 млрд.

Серед основних джерел фінансових ресурсів до державного бюджету України у 2024 році були:

1. надходження з оподаткування доходів, власності та діяльності домогосподарств, фірм, банків (1490108,6 млн грн, або 56,21 %);
2. неподаткові надходження, такі як дивіденди від державних підприємств, штрафи та інші надходження, які не є податками (799894,3 млн грн, або 30,17 %);
3. державні запозичення у вигляді державних облігацій у національній валюті (за даними Депозитарію НБУ, упродовж 2024 року уряд України залучив від розміщення ОВДП на аукціонах 497 806,9 млн грн), або в іноземній валюті (2 728,1 млн доларів США та 754,9 млн євро. На погашення за внутрішніми борговими державними цінними паперами за цей період було спрямовано 245 437,9 млн грн, 2 476,6 млн доларів США та 918,3 млн євро);
4. грантова, безповоротна, допомога від інших урядів, яка у 2024 році склала \$41,6 млрд;
5. рошти з бюджету органів державного управління (кошти, що надходять з інших бюджетів) [2].

Воєнний період ставить перед бюджетом виклики: значно зменшити державні витрати на неперіоритетних напрямках і, відповідно, збільшити їх на пріоритетних; підвищити ефективність аудиту надходжень до державного бюджету (необхідно мінімізувати втрати потенційних податкових надходжень через значну частку тіньової економіки (за оцінкою експертів у 2024 році вона дорівнювала 43 % ВВП); пошук альтернативних джерел фінансування (емісія державних облігацій, кредитування міжнародних фінансових інститутів та урядів інших країн, залучення безповоротних надходжень або грантової підтримки). Але ці альтернативні джерела сприяють зростанню державного боргу, що є надзвичайно важливим питанням щодо реалізації фіскальної політики в умовах війни. Зростання дефіциту бюджету та залучення зовнішнього фінансування зумовить збільшення боргового навантаження в наступних роках, що актуалізує питання забезпечення ефективності управління державним боргом і необхідності підтримки міжнародних партнерів. Збільшення державного боргу є інструментом, який зможе в короткостроковому періоді компенсувати дефіцит надходжень у бюджет. Але одночасно постає питання наскільки уряд є самостійним у забезпеченні фінансування бюджету та запобіганні його дефіциту, що прямо впливає на можливість країни ефективно відповідати на макроекономічний шок війни.

Література

1. Баластрик Л.О. Моделювання механізму узгодження бюджетної політики з планами розвитку інституційних одиниць державного сектору. Монографія. Фінанси інституційних секторів економіки

України / за ред. Т.І. Єфименко, М.М. Єрмошенка. — К.: ДННУ «Акад. фін. управління». 2014. С. 354–369.

2. Мінфін [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>

Верба Д.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії,*

Заболотний К.Є.

здобувач вищої освіти,

Хіргій В.В.

здобувач вищої освіти,

*Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ В КОНТЕКСТІ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРОБЛЕННЯ ПОЛІТИКИ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ДО ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Наше дослідження ґрунтується на вихідній гіпотезі щодо двох основних рушійних сил зміцнення резистентності національної економіки. При цьому саму резистентність для цілей аналітичного забезпечення розробки і реалізації державної економічної політики ми трактуємо як сукупність соціально-економічних характеристик, що забезпечують інклюзивність інноваційного зростання економіки та залучення вигід, що воно забезпечує для розширення кола інвесторів в людський капітал. Власне саме таке розширення інвестування в людський капітал, за збереження високої його комерційної ефективності стає, водночас, і результатом, і передумовою відтворення інноваційного характеру зростання.

Перша рушійна сила посилення такої резистентності передбачає динамічне оновлення галузевої структури національної економіки, що більшою мірою забезпечується стихійною адаптацією такої структури до високої насиченості якісним людським капіталом, ніж виступає результатом цілеспрямованої структурної політики уряду [1; 2]. Наведене не означає неважливості такої політики [3], лише обмежує її роль створенням умов, за яких комерційна мотивація спрямовує додаткові ресурси саме у галузі, що забезпечують інтенсивне використання досягнень науково-технічного прогресу та сходження національного виробництва по «сходах технологічного розвитку» [4]. Отже, перша рушійна сила — технологічний розвиток, витіснення «мальтузіанських, традиційних» видів економічної діяльності високотехнологічними, що передбачають інтенсивне використання не природних ресурсів, а досягнень науки. При цьому мотивація докладати зусилля та нести додаткові витрати для прискорення таких структурних зрушень вбудована у механізми ринкової конкуренції й виходить далеко за межі участі в державних програмах технологічного розвитку.

Друга рушійна сила — безпосередньо пов'язана з інклюзивністю зростання і стосується соціальних характеристик використання його результатів — постійне розширення кола бенефіціарів економічного зростання, підтримання постійно високої конкуренції між інвесторами в людський капітал завдяки залученню широких верств населення до фінансування таких інвестицій [5].

Відповідно, оцінювання наявного у чинній моделі української економіки потенціалу резистентності має враховувати спроможність національних ринків стимулювати розширення масштабів високотехнологічного виробництва, розширення інвестування в людський капітал, що супроводжується збільшенням питомої ваги високотехнологічного виробництва як у загальній місткості сфери зайнятості, так і в загальних обсягах створеної доданої вартості.

Для оцінювання відповідності структурних зрушень, що відбуваються в економіці України, принципам сталого розвитку ми скористались інформаційною базою, що надає Держстат у зведенні даних про «Показники діяльності суб'єктів господарювання, згруповані за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) від 30.07.2020 № 2020/1197 про європейську статистику підприємств» [6].

21

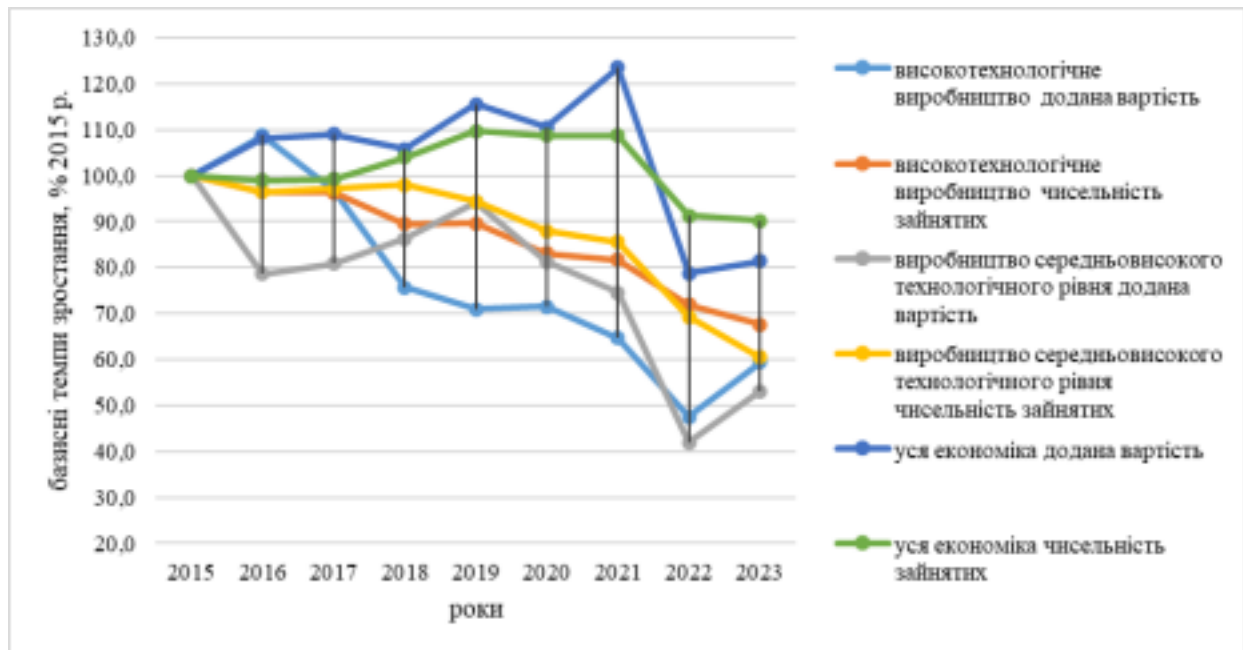

Рис. 1. Динаміка реальних (у постійних цінах 2015 р.) обсягів доданої вартості та чисельності зайнятих по секторах української економіки за роки після початку воєнних дій

Проведені нами розрахунки (рис. 1) свідчать, що, на жаль, ні стихійні ринкові процеси розподілу ресурсів між сферами використання, ні цілеспрямована державна політика технологічного розвитку не забезпечують позитивних структурних зрушень у національній економіці. Зокрема, сектор високотехнологічного виробництва характеризується вищими темпами скорочення доданої вартості (у 2023 р. до 59,4 % від рівня базисного 2015 р.), порівняно з середніми показниками по усій економіці (у 2023 р. до 81,4 % від рівня базисного 2015 р.). Сектор національного виробництва, що використовує технології середньовисокого рівня, демонструє найвищі темпи скорочення доданої вартості (обсяги 2023 р. дорівнюють лише 53,1 % рівня базисного 2015 р.).

Аналогічна картина спостерігається і щодо чисельності зайнятих: темпи скорочення вищі саме у високотехнологічних галузях, тобто питома вага загальної місткості сфери зайнятості, що припадає на низькотехнологічні виробництва, збільшується з часом. Наведене виступає обґрунтуванням необхідності оновлення як пріоритетів, так й інструментів державної економічної політики в умовах викликів повномасштабного вторгнення.

Література

1. Stankeviciute, Z., & Kunska, S. (2021). Towards to sustainable development: theoretical research. *Research Journal*, 26, 202–220. doi: 10.13165/PSPO-21-26-01.
2. Sakarya, S., Bodur, M., Yildirim-Öktema, Ö., & Selekler-Göksena, N. (2012). Social alliances: Business and social enterprise collaboration for social transformation. *Journal of Business Research*, 65(12), 1710–1720. doi: 10.1016/j.jbusres.2012.02.012.
3. Adelman I. *Fallacies in Development Theory and Their Implications for Policy*. Frontiers of Development Economics, Oxford University Press. 2001. P. 103–134. URL: <https://dokumen.tips/documents/working-paper-no-887-fallacies-in-development-theory-and-in-development-theory.html?page=1>

4. Seuring, S., & Gold, S. (2013). Sustainability management beyond corporate boundaries: From stakeholders to performance. *Journal of Cleaner Production*, 56(1), 1-6. doi: 10.1016/j.jclepro.2012.11.033

5. Kudinova A., Verba D. (2015). 15 years of growth without development: what blocks the socio economic progress of Ukraine? *Ukraine: aspects of labor*. No. 7. P. 3–10.

6. State Statistics Service of Ukraine. Economic statistics / Statistics of enterprises activities. conditions access mode: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Гатілов А.Ю.
здобувач PhD,
ДННУ «Академія фінансового управління»

СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» «Зовнішньоекономічна діяльність — діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [1].

У глобальному розумінні стратегія розвитку ЗЕД підприємства повинна полягати у формуванні позитивного іміджу вітчизняної продукції та доброзичливого ставлення світової спільноти до України як до високотехнологічної країни.

Але, на даний час, зовнішньоекономічна діяльність підприємств України з огляду організаційних, економічних та управлінських аспектів проходить у складних геополітичних умовах, не сприятливих для народу країни, але сприятливих для транснаціональних корпорацій, інтереси яких зіткнулися та території України.

Велика автомобільна, залізнична, повітряна та морська інфраструктура України у поєднанні з перевагами її географічного положення робить країну важливим транзитним коридором для торгівлі та подорожей між Європою, Азією та Близьким Сходом.

Цілком зрозуміло, що основні виклики для бізнесу в Україні зараз пов'язані із військовими ризиками. Крім того, ключовими питаннями є стабільне енергопостачання, безпека працівників, збереження активів, дефіцит робочої сили, зростання цін на сировину та енергоресурси, висока вартість логістики та відсутність доступного фінансування.

Попри складну ситуацію Україна продовжує привертати увагу іноземних інвесторів, які бачать у ній великі можливості для розвитку. Державна підтримка, сприятливий інвестиційний клімат та перспективи відновлення після війни створюють умови для подальшого зростання інвестицій в Україну.

Хто найбільше інвестує в Україну? Прямих іноземних інвестицій у 2024 році надійшло з таких країн: Нідерланди — 1,19 млрд дол.; Кіпр — 1,13 млрд дол.; США — 361 млн дол.; Велика Британія та Ірландія — 297 млн дол.; Люксембург — 284,5 млн дол.; Австрія — 276,8 млн дол.; Франція — 263,7 млн дол.; Польща — 191,6 млн дол.; Швейцарія — 189,2 млн дол.; Угорщина — 101,9 млн дол. (дані на 29 липня 2024 р.) [2].

З початку війни іноземці створили понад 2,6 тисячі компаній в Україні. Лідером серед бізнесів є ТОВ «ТЕНСІМА» зі статутним капіталом у розмірі 1,28 млрд грн, засноване громадянином Вірменії. На другому місці АТ «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Юген» із статутним капіталом у розмірі 700 млн грн, який належить громадянину США. Трійку лідерів замикає ТОВ «ЛФС» із статутним капіталом у розмірі 300 млн грн, головним власником якого є громадянин Польщі [3]. Згідно з опитуванням USAID, 89 % компаній, які інвестували в Україну до 2022 року, або досягли бізнес-цілей (49 %), або перевищили їх (40 %). Ці цифри вказують на перспективу відновлення України для тих, хто зараз інвестує.

Максимальний інтерес до України виявляють іноземні виробники зброї. Будувати на території країни виробничі потужності планують: виробники безпілотників Baykar та Quantum Systems, а також німецький концерн Rheinmetall, який планує побудувати на території держави чотири заводи з виробництва снарядів, військової техніки та засобів ППО.

23

Чому так? Україна має певні переваги для транснаціональних корпорацій: 1) відсутність конкуренції у деяких секторах — низька конкуренція на вітчизняному ринку сприяє залученню іноземних інвесторів;

2) великий ринок збуту — західні підприємства бачать перспективи в Україні, тож намагаються наростити виробництво ще до завершення активної фази війни. Наприклад, компанія CRH інвестує у виробництво цементу та збільшує свою частку на вітчизняному ринку; 3) близькість до ЄС;

4) висококваліфікована робоча сила, яка є дешевшою, ніж у європейських країнах, що збільшує рентабельність потенційного виробництва.

Розміщення в Україні підприємств суттєво скорочує витрати на логістику. Компанії інвестори матимуть можливість протестувати свої розробки в умовах реальної війни та оперативно їх удосконалити, що впливає на конкурентну перевагу продукту.

Низка секторів економіки України залишається потенційно цікавою для інвесторів і здатна залучити мільярди доларів для відновлення держави, але підприємці завжди насамперед керуються можливістю отримати прибуток і етична сторона бізнесу їх не хвилює. Територія країни перетворилася на полігон для експериментів транснаціональних корпорацій. У рейтингу країн за якістю життя Україна посіла 66 позицію з 83 можливих (дані за 2024 рік).

Згідно Конституції, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності кожного громадянина України. Три американські гіганти Cargill, Dupont і Monsanto вже скупили 40 % орних земель в Україні (дані за 2024 рік).

За період війни в Україні закрилося 1261 аграрне підприємство, що є найвищим показником серед усіх галузей. У першому кварталі 2024 року закриття агрокомпаній становило 18 % усіх закритих фірм України. За аграріями йдуть оптова торгівля (закрилося 440 компаній), операції з нерухомістю (340 компаній) та будівництво (260 компаній). Особливо значно зросла частка закриття компаній, які надають юридичні послуги (9,8 % у першому кварталі 2024 року) [4].

Унаслідок військових дій в Україні значно скоротилася кількість населення: за даними ООН, з початку війни у лютому 2022 року понад 6 мільйонів людей залишили Україну, а Росія захопила нові території. Відповідно, загальна кількість населення на підконтрольній Києву території впала до 25–27 мільйонів [5].

Дефіцит кадрів і його негативний вплив на діяльність підприємств України істотно посилюються практично у всіх видах економічної діяльності. За даними НБУ, лідерами попиту залишаються робочі спеціальності, сфера обслуговування та роздрібна торгівля, а в регіональному вимірі — Київ, Львів і Дніпро.

Найповніший перелік принципів організації міжнародних економічних відносин є в «Хартії економічних прав і обов'язків держав», прийнятій IV Спеціальною сесією Генеральної Асамблеї ООН у 1974 році. У зазначеному документі вказано такі принципи: суверенітет; територіальна цілісність і політична незалежність держав; суверенна рівність усіх держав; ненапад і невтручання у внутрішні справи; взаємна і справедлива вигода; мирне співіснування; рівноправність і самовизначення народів; мирне регулювання спорів; усунення несправедливості, що виникає в результаті застосування сили та позбавляє націю засобів для її нормального розвитку; сумлінне виконання міжнародних зобов'язань; повага до прав людини та основних свобод; відсутність прагнення до гегемонії в сферах впливу; сприяння міжнародній соціальній справедливості; міжнародне співробітництво з метою розвитку; вільний доступ до морів для країн, що їх не мають. Втілення в життя принципів Хартії — яскравий приклад ліцеїмства та подвійних стандартів Заходу.

Зруйновані чисельні логістичні сполучення, заблоковані морські шляхи до українських

портів, гострий дефіцит трудових ресурсів, зростання цін на сировину та енергоресурси, ймовірність нестабільного енергопостачання, комендантська година, корупція в умовах во-

24

енного стану, ембарго на торгівлю з Росією і Білоруссю — не легкий екзаме́н для українських підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю.

Література

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
2. Иностранные инвестиции в Украину растут: кто вкладывает больше всего средств в украинские компании? // URL: visitukraine.today/ru/blog/4424
3. С начала войны иностранцы создали более 2,6 тысячи компаний в Украине: кто чаще всего открывает бизнес/ URL: <https://visitukraine.today/ru/blog/3955>
4. Какой бизнес чаще всего закрывался в Украине за время полномасштабной войны? URL: <https://visitukraine.today/ru/blog/4034>
5. Общие потери Украины и России в войне достигли миллиона военных — WSJ. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2024/09/17/7475475/>

Григорук М.В.

здобувач PhD,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ В ЕПОХУ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Одним з найголовніших макроекономічних викликів сьогодення України є збереження країни, її стійкості та конкурентоздатності економіки. Також повоєнна відбудова є одним з найважливіших завдань загальнонаціонального рівня, яке потребує злагоджених зусиль не лише на державному, а й на міжнародному рівні. Війна в Україні спричинила значні руйнування в економіці країни: знищені інфраструктурні об'єкти, підприємства, житловий фонд, поглиблені структурні дисбаланси та економічна нестабільність. У цих умовах важливим завданням є не лише відновлення зруйнованого, а й побудова нової економічної системи, здатної забезпечити стійкий розвиток країни у довгостроковій перспективі. В епоху макроекономічних викликів актуальним для України є також інноваційність модернізації економіки, відновлення промислового потенціалу вже на новій технологічній основі. Модернізація економіки України на інноваційних засадах повинна здійснюватися через структурні перетворення у науково-технічній сфері, розвиток високотехнологічних виробництв, зростання інноваційної активності підприємств та збільшення випуску інноваційної продукції. Невід'ємною складовою частиною переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку є формування в країні ефективної інноваційної системи. Можливість формування та ефективного функціонування національної інноваційної системи визначається наявністю відповідних інституційних умов, які забезпечують країні можливість здійснювати масштабні технологічні, інституційні та структурні зміни, а також сприяють результативно та ефективно здійснювати власну інноваційну діяльність. Дане твердження повністю відповідає висновкам, зроблених українськими ученими Л. Федуловою та М. Пяшutoю: «вирішальним досягненням століття у даній сфері є не просто те чи інше наукове або технологічне відкриття, яке дістало практичне застосування, а виникнення принципово нового сегмента сучасної економіки — інноваційної системи, що генерує зростаючий потік інновацій, які генерує зростаючий потік інновацій, які відповідають динамічно мінливим суспільним потребам» [2]. Прискорення інноваційної модернізації породжує широкий простір впливу шоків факторів на процеси формування та функціонування національної інноваційної системи. Інноваційна модернізація економіки України повинна реалізовуватися через структурні зміни в економіці

та політиці з орієнтацією на розвиток науково-технічної сфери, розширення високотехнологічного сектору та інноваційного виробництва. «Ключовим елементом

переходу економіки на інноваційний шлях є створення в країні ефективної інноваційної системи. Для її формування необхідно стимулювати попит на інновації з боку більшості галузей економіки, підвищити результативність у сфері генерації знань (фундаментальної та прикладної науки). Наразі існують виклики, такі як втрата наукових напрацювань попередніх років, старіння кадрів, зниження якості досліджень, слабка інтеграція у світову наукову спільноту та ринок інновацій, а також недостатнє врахування потреб економіки у наукових розробках» [1].

Оцінити рівень інноваційності економіки можна, зокрема, за допомогою оцінок Глобального індексу інновацій (GII). Індекс складається з майже 90 індикаторів, що характеризують інноваційну діяльність країн. У 2024 році Україна посіла найкращі позиції за показниками «знання та технологічні результати» — 34 місце в рейтингу, «складність бізнесу» — 45 місце в рейтингу, «людський капітал та дослідження» — 54 місце. Найгірші показники країна має за індикатором розвиненості та сприятливості інституційного середовища [3].

Таблиця 1

SWOT-АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

СИЛЬНІ СТОРОНИ (STRENGTHS)	СЛАБКІ СТОРОНИ (WEAKNESSES)
1. Людський потенціал (високий рівень освіти, значна кількість висококваліфікованих фахівців у сфері ІТ, інженерії, науки). 2. Активний розвиток ІТ-сектору та діджиталізація. 3. Вільна економічна зона ІТ-індустрії (зокрема Дія.City). 4. Галузевий потенціал (зокрема розвиток інновацій в агро- та енергетичному секторі).	1. Війна та можливі ризики через нестабільну політичну та економічну ситуацію. 2. Інституційна слабкість. 3. Недостатнє фінансування R&D (надзвичайно низька частка ВВП виділяється R&D). 4. Пошкоджена та застаріла інфраструктура. 5. Відтік кадрів.
МОЖЛИВОСТІ (OPPORTUNITIES)	ЗАГРОЗИ (THREATS)
1. Розвиток оборонних технологій (виробництво безпілотних літальних апаратів, кібертехнологій тощо). 2. Розвиток технологічних галузей (інвестування у відновлювану енергетику, смарт-міста, цифровізацію, агротехнології, медичні інновації тощо). 3. Міжнародна співпраця (зокрема програми USAID, ЄС, JICA забезпечують доступ до фінансування інноваційних проектів). 4. Післявоєнна відбудова: Використання інноваційних підходів у відбудові інфраструктури та модернізації промисловості. 5. Цифрова трансформація: Подальший розвиток електронного урядування, е-комерції та автоматизації виробничих процесів	1. Політична та економічна нестабільність (військові дії та їх наслідки, макроекономічні ризики (інфляція, падіння інвестицій)). 2. Зростання конкуренції. 3. Кадровий дефіцит, зокрема через війну. 4. Відсутність стабільної політики підтримки інновацій. 5. Недостатність міжнародної підтримки (зниження фінансування чи обмеження доступу до міжнародних програм). 6. Ризики кібератак.

Джерело: розроблено автором

Україна, навіть в умовах макроекономічних викликів, демонструє значний потенціал до інноваційної модернізації економіки. Проте для її успішної реалізації важливим є подолання основних перешкод та нівелювання загроз. Станом на зараз, рівень витрат на дослідження та розробки в країні є одним з найнижчих у Європі, однак є і значна міжнародна підтримка країни та її інноваційного розвитку (табл. 1).

В умовах війни країна зазнає значних інфраструктурних та виробничих руйнувань. Інноваційні технології необхідні і для успішного протистояння, і для подальшої повоєнної відбудови країни. Впровадження інноваційних технологій та інноваційна модернізація оборонної сфери є надважливою складовою сучасної політики країни.

Ключовими напрямками інноваційної модернізації країни повинні бути: розвиток оборонних технологій (дронів, безпілотників, розробка систем захисту, кібербезпека), розвиток і

26

відбудова інфраструктури («розумні міста», цифрові технології, енергоефективні рішення, відновлювальні джерела енергії тощо), подальша цифровізація, освітні ініціативи тощо. Однак для успішної реалізації інноваційної модернізації економіки необхідне залучення як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів: цілеспрямована ефективна державна політика та підтримка, державно-приватне партнерство та залучення міжнародного фінансування та досвіду (гранти, кредити від міжнародних організацій, передача технологій).

Інноваційна модернізація економіки України в умовах війни та інших макроекономічних викликів є не тільки вимогою часу, але й можливістю формування основ та створення сучасної, конкурентоздатної національної економіки. Використання інноваційного потенціалу, міжнародна підтримка та активізація науково-технічного, інноваційного розвитку стануть основою сталого, стійкого економічного зростання та зміцнення позицій України на глобальній міжнародній арені.

Література

1. Білик Р. С. (2019). Механізми інноваційної модернізації економіки в умовах глобального розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». Випуск 26. Частина 1. Ужгород. 135 с. С. 17–24. http://www.visnyk.econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_1_2019ua/5.pdf
2. Федулова Л., Пашута М. (2005). Розвиток національної інноваційної системи України. *Економіка України*. № 4. С. 35–47
3. The Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship. (2024). by Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, Lorena Rivera León and Sacha Wunsch-Vincent [Eds.]. WIPO, p. 325. URL: [https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000 %20Global %20Innovation %20Index %202024_WEB3lite.pdf](https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000%20Global%20Innovation%20Index%202024_WEB3lite.pdf)

Долматов С.В.
здобувач PhD,

ДННУ «Академія фінансового управління»

АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ БАНКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Унаслідок вторгнення РФ у лютому 2022 року в країні змінились звичайні умови життя та діяльності всього, включаючи банківську діяльність. Постійні бомбардування території України, блекаути, втрата кваліфікованого персоналу та інші супутники війни створили нові суттєві виклики для роботи банку в цілому. До стандартного переліку передумов до модернізації наявної інфраструктури банку у вигляді забезпечення відповідної обчислювальної потужності, безперервності роботи банківських сервісів, автоматизації процесів, додалися критично важливі завдання щодо оптимізації системи резервного копіювання та відновлення, масштабування системи збереження даних, модернізації наявної інженерної інфраструктури ЦОД, забезпечення максимально потрібної швидкості передачі даних та оперативності відновлення роботи сервісів на резервному майданчику у разі будь-яких кризових обставин та перебоїв [1].

Якщо казати про аналітичну систему банку, яка є критично важливою особливо в умовах кризових ситуацій, то треба зазначити, що для неї, як і для інших критичних систем банку, виникають виклики, пов'язані з забезпеченням підтримки стабільності та безперервного функціонування аналітичної системи для спроможності здійснення аналізу великих обсягів даних з метою забезпечення оперативного прийняття стратегічних рішень.

Основні елементи аналітичної банківської системи

1. Система збору даних. Забезпечує агрегування інформації з різних джерел (операційні

системи, банкомати, платіжні платформи тощо). В звичайних умовах дані у сховище дода-

27

ються один раз на день. Але зараз це не може забезпечити адекватно швидкої реакції на не прогнозовані зміни в сучасних умовах, зокрема для аналізу кредитних ризиків, актуального прогнозування та безпеки операцій. Тобто, існує нагальна потреба у забезпеченні доставки даних до аналітичного сховища із мінімальною затримкою. Для цього можна розглянути варіант переходу від ETL до CDC реплікації даних з операційних систем у сховище в режимі «майже онлайн».

2. Сховища даних. Зважаючи на ризики фізичного знищення або пошкодження серверів, українські банки дедалі частіше використовують або розподілені географічно дата центри, або хмарні технології для зберігання даних. Крім основних переваг використання хмарної інфраструктури (як то швидка масштабованість, висока доступність, сумісність з новітніми технологіями) існують дуже суттєві недоліки, що присутні при використанні хмар, як то питання безпеки та конфіденційності, регуляторні вимоги та незрівнянно великі витрати, особливо якщо йдеться про великі обсяги інформації, що там зберігається.

3. Аналітичні інструменти. До таких інструментів належать платформи для аналізу великих обсягів даних (Big Data), інструменти штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування ризиків і поведінки клієнтів. Під час війни такі інструменти допомагають банкам оперативно адаптувати стратегії кредитування, управління ризиками та питання безпеки.

4. Звітування та візуалізація даних. Система звітування (на основі таких BI платформ як PowerBI, Tableau, QlikView) дозволяє формувати звіти про фінансові ризики, ліквідність і інші показники для керівництва банку та регуляторів. Автоматизація звітів спрощує моніторинг змін і дозволяє швидко реагувати на нові виклики. Для вирішення проблеми постійної доступності такі платформи теж повинні бути відповідно масштабовані або винесені в хмару.

Безперебійна робота та відмовостійкість: критичні аспекти в умовах війни:

Відмовостійкість у банківській аналітичній системі є надзвичайно важливою, адже військові дії призводять до регулярних пошкоджень інфраструктури, перебоїв з електропостачанням і збоїв у телекомунікаційних системах. Одним із рішень щодо забезпечення безперебійної роботи інфраструктури банку є міграція у хмару. Однак, для деяких систем банку, зокрема аналітичної системи, що працює на основі сховища даних (data warehouse), це буде досить дорогим рішенням, з огляду на гігантські розміри аналітичної бази даних, оскільки в такій базі зберігається дуже багато історичних даних з усіх інформаційних систем банку за багато років. Якими ж тоді можуть бути основні концепти побудови архітектури таких систем «на землі» для забезпечення безперебійної роботи та відмовостійкості? *Безперебійну роботу та відмовостійкість можна забезпечити завдяки таким заходам* • Резервне копіювання бази даних аналітичного сховища даних. Незважаючи на дуже великий розмір бази даних операцію резервування та відновлення (у випадку технічного збою або атаки) треба зробити досить швидко. Це можливо досягти за допомогою інтеграції з апаратним забезпеченням, зокрема, використовуючи технологію дискових стійок snapshot, яке дозволяє створити миттєвий знімок стану бази даних на момент резервування. Знімок бази даних це, по суті, статичне подання вихідної бази даних, в режимі read-only. Ключовий принцип полягає в тому, що знімок завжди буде відповідати цілісному стану вихідної бази даних, як на момент створення знімка [2]. В результаті, процес копіювання значно пришвидшується оскільки знімок стану створюється миттєво, а вплив на продуктивність системи мінімізується.

- Дублювання даних за допомогою постійної апаратної синхронізації даних у декількох географічно віддалених локаціях мінімізує ризик втрати інформації та вирішує питання постійної доступності. До того ж, це дозволяє зберігати резервні копії даних у декількох дата центрах, що зменшує загрозу втрати даних.

- Системи безпеки та шифрування даних для захисту від можливих кібератак, які в умовах війни значно частішають.

Масштабування та його значення.

Наявність кількох дата-центрів у різних географічних регіонах підвищує стійкість до відмов, спричинених можливими пошкодженням, відключенням електроенергії чи збоями в одній конкретній локації. При розподілі навантаження між дата-центрами можлива автоматична передача обробки даних з одного центру до іншого у разі збою, що дозволяє забезпечити безперервність роботи. Також слід зазначити, що географічний розподіл сприяє використанню технологій, які забезпечують горизонтальне масштабування (розширення потужностей шляхом додавання нових серверів).

Аналітична система банку в умовах повномасштабної війни в Україні для забезпечення її безперебійної роботи має бути високовідмовостійкою та масштабованою. Забезпечення безперервності операцій, надійного захисту даних та своєчасної належної аналітичної інформації сприяє адаптації банківської сфери до сучасних викликів та підтримці їх стабільності, а значить і фінансової стабільності країни.

Література

1. Комплексна реновація IT-інфраструктури банку, що відповідає вимогам часу. IT інтегратор : веб-сайт. URL: <https://it-integrator.ua/projects/kompleksna-renovatsiia-it-infrastruktury-banku-shcho-vidpovidaie-vumoham-chasu> (дата звернення: 12.11.2024).

2. Database Snapshots: How Do They Work? Medium : веб-сайт.

URL: <https://medium.com/@nebulagraph/database-snapshots-how-do-they-work-f19bf490ece3> (дата звернення: 12.11.2024).

Дмитренко Т.Л.

*кандидат економічних наук, ст. дослідник,
завідувач відділу міжнародних фінансів
та фінансової безпеки відділення
глобальної економіки і міжнародних фінансів
НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»,*

Волкова В.М.

*здобувачка PhD,
ДННУ «Академія фінансового управління»*

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ МАЙНІНГУ КРИПТОВАЛЮТ ТА РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Україна активно інтегрується в європейський простір, зокрема в сфері регулювання ринку віртуальних активів. Важливим аспектом цього процесу є імплементація європейських стандартів щодо протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом (ПВК).

Є кілька причин, чому майнінг не вважається високоризиковою діяльністю, в тому числі відсутність безпосередньої взаємодії з клієнтами, оскільки майнери не надають фінансових послуг третім особам і не здійснюють операцій від імені клієнтів, що знижує ризик використання їхньої діяльності для відмивання коштів; прозорість транзакції — транзакції в блокчейні є публічними та доступними для перегляду, що ускладнює приховування незаконної діяльності; відсутність контролю над обігом активів, так як майнери не контролюють по дальший обіг здобутих активів, що обмежує їхню можливість впливати на потенційно незаконні операції.

FATF рекомендує країнам впроваджувати ризик-орієнтований підхід до регулювання діяльності, пов'язаної з оборотом віртуальних активів, опосередковано, зокрема, майнінг. Це означає, що державні регуляторні органи повинні оцінювати потенційні ризики відмивання

мінімізації.

Таким чином, хоча майнінг криптовалют сам по собі не підпадає під вимоги Рекомендацій FATF, важливо враховувати, що будь-яка додаткова діяльність, пов'язана з обігом віртуальних активів, може вимагати дотримання відповідних міжнародних стандартів і національних регуляторних вимог.

Україна здійснює кроки до інтеграції з європейськими стандартами щодо імплементації європейських стандартів протидії відмиванню доходів у сфері протидії відмиванню доходів. У 2020 році прийнято оновлений Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» [1], який адаптує національне законодавство до норм четвертої Директиви ЄС 2015/849 [2] та Регламенту ЄС 2015/847 [3], а також 40 Рекомендації FATF.

У квітні 2023 року Європейський парламент схвалив регламент «Markets in Crypto Assets» (MiCA) [4], який встановлює загальні правила нагляду та захисту прав споживачів щодо криптовалют.

Крім того, у 2024 році Європейський Союз ухвалив новий пакет правил боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму (ПВК/ФТ), який складається з чотирьох законодавчих пропозицій.

Зокрема, Регламент ЄС 2024/1620 від 31 травня 2024 року «Про заснування Управління з питань боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму та внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1093/2010, (ЄС) № 1094/2010 та (ЄС) № 1095/2010» [5] передбачає створення органу для боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму (AMLA), та набирає чинності з 1 липня 2025 року, за винятком окремих положень, які набудуть чинності 26 червня 2024 року та 31 грудня 2025 року.

Регламент ЄС 2024/1624 від 31 травня 2024 року «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму» [6] встановлює нові правила запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів та фінансування тероризму (ПВК/ФТ). Документ спрямований на посилення контролю над фінансовими операціями, розширення сфери дії регламенту на нові категорії суб'єктів та уніфікацію підходів у державах-членах ЄС. Регламент набирає чинності для більшості суб'єктів 10 липня 2027 року, 10 липня 2029 року — введення в дію нових зобов'язань для суб'єктів, які вперше підпадають під дію регламенту.

Директива ЄС 2024/1640 від 31 травня 2024 року «Про механізми, які мають запровадити держави-члени для запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Директиви (ЄС) 2019/1937, а також про внесення змін та скасування Директиви (ЄС) 2015/849» [7] встановлює механізми, які держави-члени повинні впровадити для запобігання відмиванню коштів і фінансуванню тероризму у фінансовій системі на національному рівні. Держави-члени повинні імплементувати цю директиву до 10 липня 2027 року. Документ визначає нові механізми для запобігання відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ) у фінансових системах держав-членів ЄС. Основною метою директиви є забезпечення узгодженого та ефективного підходу до боротьби з фінансовими злочинами в рамках ЄС.

Директива (ЄС) 2024/1654 від 31 травня 2024 року «Про внесення змін до Директиви (ЄС) 2019/1153 щодо доступу компетентних органів до централізованих реєстрів банківських рахунків через систему взаємозв'язку та технічних заходів для полегшення використання записи транзакцій» [8] вносить зміни до Директиви (ЄС) 2019/1153, спрямовані на посилення доступу компетентних органів до централізованих реєстрів банківських рахунків через систему взаємозв'язку та впровадження технічних заходів для полегшення використання записів про транзакції.

Хоча майнінг сам по собі не є фінансовою послугою, нові правила можуть вплинути на діяльність майнінгових компаній, особливо якщо вони надають додаткові послуги, пов'язані з

клієнта» (KYC) та звітність про підозрілі транзакції.

Україна планує врахувати ці нові європейські правила у своєму законодавстві, що сприятиме подальшій інтеграції у європейський фінансовий простір та підвищенню ефективності боротьби з відмиванням доходів.

Україна, як асоційований член ЄС, прагне гармонізувати своє законодавство з європейськими нормами. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) представила проєкт закону, який враховує положення MiCA [2], з метою запуску ринку віртуальних активів в Україні.

Інтеграція України в європейський простір у сфері регулювання віртуальних активів та протидії відмиванню доходів є важливим кроком до гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Це сприятиме розвитку ринку віртуальних активів в Україні, підвищенню довіри інвесторів та ефективній боротьбі з фінансовими злочинами.

Рекомендації FATF і МВФ є фундаментальною основою для регулювання віртуальних активів у контексті ПВК/ФТ. Їхня реалізація сприяє створенню прозорої, безпечної та підзвітної екосистеми цифрових активів. Однак ефективна імплементація цих стандартів вимагає узгодженості політик між країнами, співпраці з індустрією та активного впровадження технологічних інновацій.

В Україні майнінг криптовалют не вимагає отримання ліцензії на надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку) зазначила, що майнінг не належить до ліцензованих видів діяльності, і питання про введення ліцензування для цього виду діяльності не розглядалося.

Майнінг як частина екосистеми обчислень інтегрує блокчейн-технології та штучний інтелект у віртуальні активи, забезпечуючи децентралізовані, масштабовані й ефективні обчислювальні потужності. У такій екосистемі майнінг не обмежується видобутком криптовалют, а стає ключовим компонентом для виконання завдань, пов'язаних із тренуванням та функціонуванням моделей ШІ, обробкою великих даних, рендерингом і підтримкою децентралізованих рішень.

Адаптація українського законодавства до нових європейських та міжнародних стандартів у сфері боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму ПВК/ФТ є критично важливою складовою для забезпечення прозорості фінансових операцій, захисту від ризиків фінансових злочинів та інтеграції у глобальний фінансовий простір.

Література

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 06.12.2019 N 361-IX. ВРУ. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

2. Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 20.05.2015р. N 2015/849. КМУ. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf>

3. Про інформацію, що супроводжує грошові перекази, та про скасування Регламенту (ЄС) № 1781/2006. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 20 травня 2015 року № 2015/847. ВРУ. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_040-15#Text

4. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 (Text with EEA relevance). Eur-Lex. URL:<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj/eng>

5. Regulation (EU) 2024/1620 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 establishing the Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism and

6. Regulation (EU) 2024/1624 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing (Text with EEA relevance). Eur-Lex. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX %3A32024R1624&qid=1725236451523](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1624&qid=1725236451523)

7. Directive (EU) 2024/1640 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the mechanisms to be put in place by Member States for the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Directive (EU) 2019/1937, and amending and repealing Directive (EU) 2015/849. Eur-Lex. URL <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1640/oj/eng>

8. Directive (EU) 2024/1654 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 amending Directive (EU) 2019/1153 as regards access by competent authorities to centralised bank account registries through the interconnection system and technical measures to facilitate the use of transaction records. Eur Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1654/oj>

Дмітрієва О.В.

здобувач PhD,

*Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

МІЖНАРОДНІ ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ АНАЛІТИКИ ВОДНЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Геополітична та енергетична криза, з якою зіткнувся світ востанні десятиліття, вимагає альтернативних відновлюваних джерел енергії. В сучасних умовах глобалізаційних викликів водень як екологічне джерело декарбонізації набув особливої актуальності завдяки його потенціалу вирішення проблем зміни клімату, забруднення повітря та енергетичної безпеки [1]. В реаліях військового конфлікту в Україні цінність відновлюваних джерел енергії трансформувалась з більш екологічної на безпекову та економічну [3]. Сьогодні вітрова, сонячна, біо-, мала гідро- та воднева енергетики є запорукою енергетичної безпеки та незалежності держав, а її собівартість є значно нижчою за викопне паливо [4].

Воднева економіка виступає стратегічним пріоритетом забезпечення енергетичної безпеки, зниження вуглецевих викидів у світі та передбачає масштабну економічну трансформацію. У світовій практиці інструменти економічної аналітики мають вирішальне значення для оцінювання стратегічного переходу до водневої економіки, зокрема для аналізу витрат, прогнозування наслідків і розробки ефективної політики. Міжнародними організаціями та урядами країн світу ключовими інструментами економічної аналітики визнано такі. 1. Економічний інструмент LCOH (Levelized Cost of Hydrogen) аргументовано світовою спільнотою визначальною методикою, яка активно використовується міжнародними агентствами IEA (International Energy Agency) та IRENA (International Renewable Energy Agency) для оцінки середньої вартості виробництва водню з урахуванням всіх витрат протягом його життєвого циклу. IEA висвітлює питання економічної оцінки виробництва водню через різні методи, надає керівництва по LCOH та систематично формує спеціалізовані публікації IEA Hydrogen [8]. IRENA публікує звіти, що включають аналіз вартості водню та методикою LCOH, яка дозволяє здійснювати: оцінку економічної конкурентоспроможності на основі порівняння різних технологій виробництва водню; аналіз ефективності інвестицій водневих проєктів; обґрунтування оптимальних стратегій для субсидування та підтримки водневих технологій, зокрема для зниження вартості виробництва водню [7]. Європейський Союз вивчає LCOH як частину цільових показників для розвитку інфраструктури водню, для оцінки вартості виробництва водню з ВДЕ (сонце, вітер) та зниження вартості виробництва зеленого водню до 1–2 євро за кг до 2030 року [5]. Використання LCOH дозволяє урядам країн світу ефективно планувати розвиток водневої інфраструктури, забезпечити зниження вартості

водню та досягти кліматичних цілей, зокрема в таких країнах як США (Hydrogen Shot Initiative, 2021), Японія (Basic Hydrogen Strategy, 2017), Австралія (National Hydrogen Strategy, 2020), Німеччина (National Hydrogen Strategy, 2020), Південна Корея (Hydrogen Economy

Roadmap, 2019), Китай (China Hydrogen Development Strategy, 2020) та інші [5; 7; 8; 9]. Україна також досліджує можливості розбудови водневої економіки і використовує LCON як частину економічних досліджень для розрахунку вартості водню. Інститут відновлювальних джерел енергії — для проектів виробництва водню в Україні. Національна стратегія [2], що включає цей інструмент, але ще не повністю розроблена. Проте участь у міжнародних проєктах з ЄС (у рамках Європейського зеленого курсу, Європейській водневій стратегії) і співпраця з міжнародними партнерами (IRENA, Hydrogen Europe) дають Україні можливість знижувати LCON і реалізувати амбітні проєкти в галузі водневої економіки [5; 7; 8]. Дослідження для виробництва водню з використанням сонячної енергії активно ведуться в Одеській області, використання LCON для оптимізації вартості водню є логічним кроком для підвищення інвестиційної привабливості таких проєктів [4].

2. Інструменти макроекономічного моделювання CGE-моделі (Computable General Equilibrium) оцінюють вплив змін (інноваційно-технологічних, фінансово-інвестиційних, політичних) на сектори економіки на основі аналізу загальної рівноваги та оцінки взаємодії економічних агентів (домогосподарств, компаній, уряду та ін.) на ринках товарів, праці та капіталу. Перші моделі CGE були розроблені американськими економістами Г. Скартом (1930–2015 рр.) і Л. Кляйном (1920–2013 рр.) у 1950-х роках, а сьогодні їх активно використовують Світовий банк, МВФ та ОЕСР [7;9]. Європейський Союз використовує CGE-моделі для аналізу переходу до водневої економіки в рамках Європейського зеленого курсу, для оцінки впливу різних політичних ініціатив на економіку та міжнародну торгівлю. Зокрема, СВМ (Carbon Border Adjustment Mechanism) відомий як механізм коригування вуглецевих мит на імпортовані товари, що дозволяє уникнути «вуглецевих витоків» [7]. CGE-моделі є важливим інструментом аналізу переходу до водневої економіки в різних країнах: Німеччина (в рамках стратегії зеленої енергетики); Австралія (економічних вигід від інтеграції водню в енергетичну мережу, потенціалу експорту водню в Азію); Японія (моделювання впливу водню на енергетичну безпеку, стратегії з декарбонізації та сталого розвитку); Південна Корея (розвитку водневого транспорту, енергетики та автомобільної промисловості) [8; 9]. CGE моделі використовуються в Україні для аналізу економічних ефектів від переходу на відновлювальні джерела енергії, водневі технології, відновлювальну енергетику. Інститут економіки та прогнозування НАН України активно працює над застосуванням CGE-моделей для аналізу економічних наслідків енергетичних реформ та використовуються для оцінки економічних змін Національною комісією регулювання енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП). Проєкт ПРООН (UNEP) сприяння сталому розвитку в Україні включає використання CGE-моделей для дослідження впливу екологічних і енергетичних змін на економіку країни.

3. Інструмент аналізу кліматичних ризиків TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures) дозволяє компаніям та урядам оцінювати вплив змін клімату на фінансову стабільність. TCFD була створена в 2015 році за ініціативою Фінансової стабільності (FSB), а розроблені під керівництвом М. Блумберга (мера Нью-Йорка, засновника компанії Bloomberg) рекомендації 2017 р. допомогли створити стандартизований підхід до розкриття кліматичних ризиків, що дозволило покращити ефективність фінансових рішень і сприяти глобальним зусиллям у боротьбі зі змінами клімату. Європейський Союз активно підтримує ініціативу TCFD, зокрема через свій Регламент таксономії сталих інвестицій (EU Taxonomy) як інструмент оцінювання інвесторами, компаніями і політиками інвестиційних проєктів на відповідність сталим цілям досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року [6]. Країни активно впроваджують TCFD: Німеччина — у контексті своєї Національної водневої стратегії, інтегруючи в аналіз кліматичних ризиків для фінансових установ; Японія — для підтримки транспорту і водневих технологій у важкій промисловості; Австралія — для аналізу великих

експортних проєктів зеленого водню; Франція — у фінансування проєктів відновлювальної енергетики; Канада — для звітності у проєктах, пов'язаних із зеленими технологіями та експортом водню [7; 8]. В Україні використання рекомендацій TCFD поки що не набуло широкого поширення. Однак, з огляду на зростаючу увагу до питань сталого розвитку та інтеграції з європейськими стандартами, очікується, що українські компанії та фінансові установи поступово впроваджуватимуть ці рекомендації.

4. Інструменти стратегічного планування: сценарний аналіз та PESTEL-аналіз. Сценарний аналіз (Scenario Analysis) використовується для прогнозування різних припущень про майбутнє, для оцінки потенційних змін в умовах невизначеності. Методологія активно розроблялася неприбутковою дослідницькою організацією CIIARAND Corporation у 1950-х роках для військових стратегій, а пізніше адаптована для бізнесу й економіки [8]. RAND є важливим глобальним інститутом, який допомагає урядам, організаціям і компаніям розробляти стратегії та приймати обґрунтовані рішення в умовах глобальних змін, від національної безпеки до зміни клімату та інновацій у технологіях. ЄС активно використовує сценарний аналіз для оцінки потенціалу водневої економіки як частини Стратегії Європейського Зеленого Курсу та інших ініціатив щодо сталого розвитку [5; 9]. Для оцінки довгострокового потенціалу виробництва зеленого водню в Німеччині було розглянуто сценарії з різними рівнями інвестицій у водневу інфраструктуру, розвиток технологій електролізу та масштабів експорту до 2030 року. Австралійське агентство з відновлюваної енергетики (ARENA) провело сценарний аналіз для оцінки експорту зеленого водню у регіоні Азійсько-Тихоокеанського регіону. Японія використовує сценарний аналіз для прогнозування зростання ринку водневих паливних елементів у транспорті та житловому секторі до 2030 року. Україна має значний потенціал для використання Scenario Analysis у водневій економіці щодо оцінки перспектив: виробництва зеленого водню за допомогою сонячної та вітрової енергії; вартості експорту водню в ЄС; розвитку інфраструктури для транспортування водню (наприклад, використання існуючих газопроводів).

Інструмент стратегічного планування PESTEL-аналіз, який був створений професором Гарварду Ф. Агіларом у 1967 році, враховує політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні та правові фактори [8]. Економічна аналітика водневої економіки вимагає комплексного підходу до оцінки як внутрішніх факторів (ресурси, технології, інфраструктура через SWOT-аналіз), так і зовнішніх умов (ринковий попит, державна політика, міжнародні тенденції через PESTEL-аналіз). SWOT-аналіз використовується при розробці конкретних заходів для посилення позицій країни (інтеграція в європейський ринок, адаптація інфраструктури). PESTEL-аналіз дозволяє оцінити зовнішні фактори, що впливають на розвиток водневої економіки, і визначити, які політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні та правові чинники можуть підтримати чи обмежити цей розвиток у різних країнах. PESTEL-аналіз дозволяє оцінити зовнішні фактори, що впливають на реалізацію стратегічних ініціатив в ЄС. Досвід інших країн PESTEL-аналіз використовується на практиці для оцінки: Великобританія — політичних (зміни в уряді після Брекзиту), економічних (зниження глобальної конкуренції) і екологічних факторів (відповідність нормам щодо змін клімату); Німеччина — зовнішніх факторів, що впливають на стратегію енергетичної трансформації, енергетичну безпеку, соціальні фактори (підтримка громадськості для змін у енергетичному секторі) і екологічні фактори (зменшення викидів CO₂); США — політичних, економічних, технологічних загроз (конкуренція з Китаєм); Індія — факторів і потреби в сталому розвитку енергетичних ресурсів; Австралія — політичних і правових факторів зміни енергетичної політики, а також технологічних та екологічних факторів у галузі відновлюваних джерел енергії та водневих технологій [7]. PESTEL-аналіз є важливим інструментом для оцінки зовнішніх факторів, що впливають на розвиток водневої економіки в Україні, що враховано в проєктах: «Водневої стратегії України» (2021); програми H2 Ukraine використання сонячної енергії для виробництва водню в Одеській та Херсонській областях (2022), в рамках якої Україна може отримати фінансування для розвитку водневої інфраструктури. В Україні при сприятливих

Фонду енергетичних ефективностей і відновлювальних джерел енергії, в рамках Київського міжнародного форуму енергетики активно проводяться освітні та інформаційні кампанії (відкриті воркшопи, вебінари, конференції та форуми) для підвищення обізнаності щодо водневої енергетики та економіки серед громадян та бізнесу [3; 4].

Інструменти економічної аналітики є важливими для використання Форсайт-технологій в стратегії розвитку водневої економіки в Україні. Вони допомагають формувати обґрунтовані стратегії, враховувати за причинно-наслідковим зв'язком можливі зміни в конкурентному середовищі інноваційних технологій та ринку, а також оцінювати можливості і загрози

для реалізації цих стратегій. Впровадження цих інструментів дозволить Україні стати конкурентоспроможною на глобальному ринку водню і ефективно інтегрувати водневу енергетику у національну економіку.

Література

1. Замазєєва Г. Водень: як світ розвиває енергетику майбутнього і як не відставати Україні. Економічна правда. 17.08.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/17/703302/>
2. Воднева стратегія України: проєкт. Асоціація «Українська Воднева Рада». URL: <https://rea.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/ukrainian-hydrogenstrategy>
3. Конеченков А. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. Центр Разумкова. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sekto-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pidchas-ta-pislya-viyny>
4. Табахарнюк М. 10 перешкод для розвитку водневої економіки в Україні. Економічна правда. 16.05.2023. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/05/16/700162/>
5. A Hydrogen Strategy for a climate neutral Europe. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/865942/EU_Hydrogen_Strategy.pdf
6. EU taxonomy for sustainable activities. European Commission. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en
7. Global Hydrogen Trade to Meet the 1.5°C Climate Goal. IRENA. URL: <https://ec.europa.eu>
8. The Future of Hydrogen: Seizing Today's Opportunities. IEA. URL: <https://www.iea.org>
9. The path towards a European hydrogen eco-system step by step. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/commission/>

Зозуля О. В.

здобувач PhD,

ДННУ «Академія фінансового управління»

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У контексті європейської інтеграції України та реформування системи державного управління особливої ваги набуває питання підвищення ефективності управління державною власністю, зокрема корпоративними правами державних підприємств. Це обумовлено тим, що державний сектор економіки продовжує відігравати значну роль у забезпеченні економічно го розвитку країни та реалізації стратегічних національних інтересів.

Розробка та впровадження науково обґрунтованих критеріїв оцінювання ефективності управління корпоративними правами державних підприємств є важливим інструментом підвищення прозорості та результативності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Такі критерії мають враховувати не лише фінансово-економічні показники, але й соціальну відповідальність, екологічну безпеку та стратегічні пріоритети розвитку держави. У системі оцінювання ефективності управління корпоративними правами державних підприємств доцільно виокремити основні критерії (табл. 1).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансово-економічні критерії	- Рентабельність активів та власного капіталу, що відображає ефективність використання майна та інвестованих коштів. - Показники ліквідності та фінансової стійкості, які характеризують платоспроможність підприємства та його залежність від зовнішніх джерел фінансування. - Динаміка чистого прибутку та показники його розподілу, включаючи обсяги дивідендних виплат державі. - Додана економічна вартість як індикатор приросту вартості підприємства.
-------------------------------	--

Операційні критерії	- Продуктивність праці та ефективність використання виробничих потужностей. - Якість продукції та послуг, відповідність міжнародним стандартам. - Показники інноваційної активності та технологічного оновлення виробництва. - Ефективність системи управління витратами та ресурсозбереження.
Критерії корпоративного управління	- Прозорість структури власності та системи прийняття управлінських рішень. - Ефективність роботи наглядової ради та виконавчого органу. - Якість системи внутрішнього контролю та управління ризиками. - Рівень розкриття інформації та дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності.
Соціальні критерії	- Створення нових робочих місць та рівень оплати праці. - Інвестиції у розвиток персоналу та програми соціального захисту. - Вплив на розвиток регіону присутності. - Реалізація соціально значущих проектів та програм.
Екологічні критерії	- Дотримання екологічних норм та стандартів. - Впровадження енергоефективних технологій. - Мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище. - Інвестиції в природоохоронні заходи.
Стратегічні критерії	- Відповідність діяльності підприємства державним програмам розвитку. - Внесок у забезпечення національної безпеки та обороноздатності. - Роль у розвитку стратегічно важливих галузей економіки. - Конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Джерело: складено автором.

Інтегральна оцінка ефективності управління корпоративними правами має враховувати взаємозв'язок та взаємовплив усіх груп критеріїв, а також їх відносну значущість для конкретного підприємства залежно від його галузевої специфіки та стратегічних цілей розвитку.

Застосування даної системи критеріїв дозволяє, зокрема: здійснювати комплексну оцінку ефективності управління державними корпоративними правами; виявляти проблемні аспекти в діяльності підприємств; формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення ефективності їх функціонування; забезпечувати баланс між соціальною відповідальністю та економічною ефективністю тощо. Важливо зазначити, що система критеріїв має бути достатньо гнучкою для врахування специфіки різних галузей економіки та періодично актуалізуватися відповідно до змін зовнішнього середовища та стратегічних пріоритетів держави. Щодо державних підприємств, то відзначимо, що основна особливість в процесах прийняття керівництвом стратегічних й управлінських рішень, пов'язаних з діяльністю такого підприємства є наявність у таких організацій не тільки комерційної складової, такої, як отримання максимального економічного ефекту, а й у наявності соціально значущої складової. Планування діяльності такого підприємства має провадитись з урахуванням саме цих, додаткових ризиків, адже, приміром виконання державних замовлень, спрямованих на посилення соціальної складової суспільства (парки, дитячі майданчики, школи, соціальні програми, дороги, покращення екологічного стану в регіоні тощо) може бути неприбутковим чи збитковим. Зауважимо, що таких обов'язків, пов'язаних з незапланованими системними та несистемними ризиками, приватні підприємства не мають.

У результаті дослідження визначено та систематизовано ключові критерії оцінювання ефективності управління корпоративними правами державних підприємств, які охоплюють фінансово-економічні, операційні, корпоративного управління, соціальні, екологічні, стратегічні критерії. Уніфікована система критеріїв забезпечує комплексний підхід до оцінювання, враховує сучасні вимоги економічної трансформації та дозволяє об'єктивно оцінити ефекти

вність управління державними корпоративними правами. Практичне застосування даних критеріїв сприятиме підвищенню прозорості, результативності та конкурентоспроможності державних підприємств.

Література

- [illegible]

Івашук Ю.П.

кандидат економічних наук, доцент

Козюк В.В.

доктор економічних наук, професор

Гайда Ю.І.

доктор сільсько-господарських наук, професор,
Західноукраїнський національний університет

**ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ:
БАЛАНС МІЖ КОНФІДЕНЦІЙНІСТЮ ТА ЗРУЧНІСТЮ
В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ФАКТОРІВ**

В епоху цифрової трансформації, що охоплює світову економіку, центральні банки опиняються перед викликом інновацій та необхідністю адаптації монетарної політики до реалій цифрового простору. Одним із ключових напрямків цієї адаптації є розробка та впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC), які мають потенціал не лише підвищити ефективність фінансових транзакцій та доступність фінансових послуг, але й суттєво вплинути на інструменти та механізми монетарного регулювання. Проте, впровадження CBDC не є простим технологічним оновленням, а радше комплексним процесом, що вимагає глибоко розуміння потреб і preferencies користувачів, а також врахування культурних та інституційних особливостей кожної країни.

Наше дослідження зосереджується на аналізі того, як саме культурні та інституційні фактори впливають на *preferences* користувачів щодо двох ключових характеристик CBDC: конфіденційності та зручності використання. Ми виходимо з припущення, що ці характеристики, хоч і є бажаними для більшості користувачів, можуть вступати в певну суперечність, особливо в контексті різних культурних цінностей і рівня довіри до фінансових інституцій. Результати дослідження підтверджують, що культурні фактори справляють значний вплив на формування *preferences* щодо анонімності та зручності CBDC. Респонденти з різних регіонів світу, що представляють різні культурні традиції та цінності, демонструють відмінності у ставленні до конфіденційності цифрових транзакцій та готовності пожертвувати певною мірою анонімності заради підвищення зручності використання CBDC. Це свідчить

про те, що культурні норми та цінності, притаманні певним суспільствам, безпосередньо впливають на сприйняття та оцінку цифрових валют, а отже, повинні бути враховані при розробці їх дизайну.

Водночас, інституційні фактори, такі як рівень довіри до центрального банку та фінансових регуляторів, також відіграють важливу роль у формуванні *preferences* користувачів. Респонденти з країн, де рівень довіри до фінансових інституцій є низьким, частіше схильні на

давати перевагу зручності використання CBDC, навіть якщо це пов'язано з втратою певної міри анонімності. Це підкреслює важливість для центральних банків не лише розробляти технологічно досконалі цифрові валюти, але й активно працювати над зміцненням довіри громадськості до фінансової системи в цілому.

Наше дослідження також показало, що не існує універсального підходу до дизайну CBDC, який би задовольняв потреби всіх користувачів та був однаково ефективним в різних країнах. *preferences* щодо анонімності та зручності є досить різноманітними та залежать від множини факторів, включаючи культурні цінності, інституційні особливості, а також індивідуальні характеристики користувачів. Це означає, що центральні банки повинні проводити ретельний аналіз потреб і *preferences* користувачів у своїх країнах та адаптувати дизайн CBDC до специфічних умов, забезпечуючи баланс між конфіденційністю, зручністю та безпекою.

Важливим аспектом впровадження CBDC є необхідність знайти баланс між забезпеченням конфіденційності транзакцій та боротьбою з не законною діяльністю, такою як відмивання грошей і фінансування тероризму. З одного боку, високий рівень конфіденційності є бажаним для користувачів, з іншого він може ускладнити виявлення та запобігання фінансовим злочинам. Центральні банки повинні ретельно зважити ці два аспекти при розробці дизайну CBDC, забезпечуючи належний рівень анонімності для законних транзакцій, але водночас створюючи механізми для ефективного моніторингу та контролю підозрілої діяльності.

Впровадження CBDC може мати значний вплив на поведінку користувачів та структуру фінансового ринку. Поява нових платіжних інструментів може змінити способи здійснення платежів, управління фінансами та взаємодії з фінансовими інституціями. Центральні банки повинні бути готовими до таких змін та вживати заходів для забезпечення стабільності фінансової системи в умовах цифрової трансформації.

Освіта та інформування громадськості є ключовими факторами успішного впровадження CBDC. Люди повинні мати чітке розуміння того, як працюють цифрові валюти, які їхні переваги та ризики, а також як їх використовувати безпечно та ефективно. Центральні банки повинні проводити широкі інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення фінансової грамотності населення та формування позитивного ставлення до CBDC.

Міжнародна співпраця є необхідною умовою для забезпечення сумісності та інтеграції різних CBDC. Впровадження цифрових валют у різних країнах може призвести до фрагментації фінансового ринку, якщо ці валюти не будуть сумісними між собою. Центральні банки повинні активно співпрацювати на міжнародному рівні для розробки спільних стандартів та протоколів, що забезпечать інтеграцію різних CBDC і сприятимуть розвитку глобальної фінансової системи.

Впровадження CBDC є складним і багатогранним процесом, який вимагає ретельного планування, аналізу та врахування всіх потенційних наслідків. Центральні банки повинні оцінити вплив CBDC на монетарну політику, фінансову стабільність, конфіденційність та безпеку, а також розробити стратегії управління ризиками та забезпечення ефективного функціонування цифрових валют.

Дослідження *preferences* користувачів щодо анонімності та зручності CBDC є важливим етапом на шляху до успішного впровадження цифрових валют. Глибоке розуміння потреб та очікувань користувачів дозволить центральним банкам розробити дизайн CBDC, який буде відповідати вимогам суспільства та сприятиме розвитку фінансової системи.

Подальші дослідження в цій галузі є необхідними для поглиблення розуміння впливу CBDC на економіку та суспільство. Впровадження цифрових валют є новим та маловивченим явищем, тому важливо продовжувати дослідження в цій галузі для того, щоб максимально ефективно використовувати потенціал CBDC і мінімізувати потенційні ризики.

Література

1. Кириленко В. Банківська система: суть та перспективи її розвитку в Україні / В. Кириленко //

Журнал європейської економіки. — 2010. — № 3. — С. 352–375.

2. Івашук Ю. П. *Емерджентний інституційний порядок в економіці та його поведінкові підстави* / Ю. П. Івашук // Економічна теорія. — №3. — С. 69–81.

3. Bordo, M., Levin, A. (2017). Central banks digital currency and the future of the monetary policy. *NBER Working Paper*, 23711, 1-30. Retrieved from https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/17104-bordo-levin_updated.pdf or <https://dx.doi.org/10.3386/w23711>

4. Borgonovo, E., Caselli, S., Cillo, A., Masciandaro, D., Rabitti, G. (2021). Money, privacy, anonymity. What do experiments tell us? *Journal of Financial Stability*, 56, 100934. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2021.100934>

5. European Central Bank (2021). Euro system report on the public consultation on a digital euro. Retrieved from <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf>

6. Falicov, S.J. (2001). The cultural meanings of money. *American Behavioral Scientist*, 45(2), 313-328. <https://doi.org/10.1177/00027640121957088>

7. Henchoz, C., Coste, T., Wernli, B. (2019). Culture, money attitudes, and economic outcomes. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(2), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0028-4> 8. Koziuk, V. (2021). Confidence in digital money: are central banks more trusted than age is matter? *Investment Management and Financial Innovations*, 18(1), 12-32. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18\(1\).2021.02](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18(1).2021.02)

9. Koziuk, V. (2021). Readiness to introduce digital currency: is the central bank independence important? *Finance of Ukraine*, 3, 7-22. <https://doi.org/10.33763/finukr2021.03.007> 10. Koziuk, V., Ivashuk, Y. (2022). Does it matter for CBDC design? Privacy-anonymity preferences from the side of hierarchies and egalitarian cultural patterns. *Economics*, 10(1), 35-53. <https://doi.org/10.2478/eoik-2022-0008>

11. World Economic Forum (2021). Privacy and confidentiality options of central bank digital currency. *White Paper*. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Privacy_and_Confidentiality_Options_for_CBDCs_2021.pdf

Кириленко В.І.

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії

Котенок А.Г.

*кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

АДАПТАЦІЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДО РЕАЛІЙ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІТИКИ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується підвищеною турбулентністю, викликаною глобальними кризами, пандемією COVID-19, військовими конфліктами та енергетичними потрясіннями (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка глобальних криз та їх вплив на ВВП країн світу*

*розроблено авторами на основі [5]

Як видно з рис. 1, у 2008–2009 рр. розвинені країни зазнали значного падіння ВВП через фінансову кризу, тоді як країни, що розвиваються, продемонстрували відносну стійкість. 2020 р. — пандемія COVID-19 завдала удару як розвиненим, так і країнам, що розвиваються. 2022–2023 рр. — війна в Україні та енергетична криза посилили нестабільність глобальної економіки. 2024 — очікувалось поступове відновлення з помірними темпами зростання. Ці чинники суттєво впливають на ефективність традиційних макроекономічних моделей, обмежуючи їхню здатність до точного прогнозування та стратегічного планування. Метою цієї роботи є аналіз викликів, що стоять перед макроекономічною аналітикою, та дослідження інноваційних інструментів, здатних адаптувати існуючі підходи до нових реалій.

Пандемія COVID-19 спричинила безпрецедентні зміни у глобальних ланцюгах постачання, рівні зайнятості та інфляційних процесах, тоді як воєнні конфлікти, зокрема війна в Україні, дестабілізували енергетичний ринок і створили додаткові виклики для глобальної фінансової системи. Одночасно зміни клімату посилили тиск на сільське господарство, міграційні процеси та стабільність національних економік. Під час пандемії COVID-19 багато країн зіткнулися з неточними прогнозами інфляції через різкі зміни у споживчих витратах і перебої в постачанні товарів. Моделі, які раніше демонстрували ефективність, виявилися неспроможними врахувати динаміку кризових умов.

Коливання валютних курсів і висока волатильність на фондових ринках значно ускладнюють прогнозування макроекономічних показників, створюючи додаткові ризики для фінансової стабільності. Одночасно зростання рівня державного боргу в багатьох країнах вимагає впровадження нових підходів до оцінки стійкості фінансових систем та управління борговими зобов'язаннями. Яскравим прикладом є різке підвищення облікових ставок Федеральною резервною системою США у 2022 році, яке спричинило ефект доміно для валют ринків, що розвиваються, і призвело до значних фінансових дисбалансів.

Традиційні макроекономічні моделі, такі як IS-LM або AD-AS, демонструють недостатню гнучкість у відображенні швидкоплинних глобальних шоків, оскільки їхній високий рівень абстракції часто не дає можливості точно враховувати локальні особливості та динаміку реальних економічних процесів [1]. Крім того, вони виявляються малоефективними при моделюванні багатофакторних криз, які поєднують фінансові, соціальні та енергетичні потрясіння. Наприклад, світова фінансова криза 2008 року наочно продемонструвала обмеження цих моделей, оскільки вони не змогли врахувати системні ризики, пов'язані з деривативами та нестабільністю банківського сектору [6].

Обробка великих обсягів даних у реальному часі забезпечує можливість отримання більш точних і своєчасних макроекономічних прогнозів, що є критично важливим у динамічних

офіційної фіксації в статистичних звітах. Наприклад, під час пандемії COVID-19 дані з пошукових систем допомагали спрогнозувати сплески попиту на товари першої необхідності, зокрема медичні маски та антисептики, що дало змогу бізнесу та урядам оперативно реагувати на нові виклики [2].

Технології штучного інтелекту уможливають створювати нелінійні моделі, які здатні ефективно враховувати випадкові та непередбачувані фактори, що часто ігноруються традиційними методами макроекономічного аналізу. Завдяки машинному навчанню можна виявляти приховані залежності та патерни у великих наборах даних, що підвищує точність прогнозів і дає змогу краще розуміти причинно-наслідкові зв'язки в економічних процесах. Наприклад, уряд Сінгапуру активно використовує алгоритми AI для аналізу податкових надходжень та виявлення потенційних макроекономічних ризиків, що допомагає ефективніше планувати державну політику.

Сучасні виклики вимагають поєднання класичних макроекономічних моделей з інструментами Big Data та AI, що дає можливість компенсувати їхні обмеження та підвищити точність прогнозування. Гібридні підходи забезпечують адаптацію моделей у реальному часі, оперативно враховуючи нові дані та зміни в економічному середовищі. Водночас гнучкі сценарні моделі уможливають створювати кілька альтернативних сценаріїв розвитку подій (оптимістичний, реалістичний, песимістичний), що дає можливість краще підготуватися до потенційних ризиків і можливостей. Наприклад, модель прогнозування МВФ, що включала кілька сценаріїв для енергетичних ринків під час воєнного конфлікту в Україні, допомогла сформулювати точніші та практичніші рекомендації для державної політики [3].

Ефективна адаптація макроекономічних моделей до сучасних реалій вимагає активного впровадження інструментів Big Data та штучного інтелекту для підвищення точності прогнозування й оперативного реагування на глобальні виклики. Важливим є також розвиток освітніх програм для підготовки фахівців, які володіють сучасними компетенціями в аналізі даних і роботі з інноваційними технологіями. Крім того, необхідно створити й впровадити системи раннього попередження для моніторингу глобальних макроекономічних ризиків, що дозволить завчасно ідентифікувати потенційні загрози та вживати превентивних заходів.

Отже, адаптація макроекономічних моделей до сучасних реалій вимагає поєднання традиційних підходів із сучасними інструментами аналізу. Інтеграція Big Data, штучного інтелекту та гнучких сценарних моделей забезпечує підвищену точність прогнозів та оперативність у реагуванні на глобальні виклики.

Література

1. Березюк В. О., Закревський А. В., Донець А. Д. Макроекономічні показники в Україні: поточний стан та тенденції змін. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2024. № 12. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.63> (дата звернення: 02.01.2025).
2. Гавриленко Н., Широкий Г. Перспективи світової економіки в 2023-2024 роках. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/perspektyvy-svitovoyi-ekonomiky-v-2023-2024-rokakh> (дата звернення: 02.01.2025).
3. Гордієнко К. Вплив штучного інтелекту на економічні моделі та стратегії. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*. 2024. URL: <https://doi.org/10.36074/logos.16.08.2024.003> (дата звернення: 02.01.2025).
4. Інфляційний звіт, жовтень 2024 року. Київ : Офіц. сайт НБУ. 56 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report>.
5. Низькі темпи зростання стримують економічне відновлення в країнах з перехідною економікою в регіоні Європи та Центральної Азії. *Світовий банк*. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/04/11/sluggish-growth-delaying-economic-recovery-in-emerging-europe-and-central-asia>.

6. Пархоменко Б., Акименко А. Використання інформаційних моделей для прогнозування поведінки фінансових показників. *Technical sciences and technologies*. 2024. № 2(36). С. 173–180. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5363-2024-2\(36\)-173-180](https://doi.org/10.25140/2411-5363-2024-2(36)-173-180) (дата звернення: 02.01.2025).

Кмитюк Т.Л.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри математичного
моделювання та статистики*

Шатарська І.Ф.

*старший викладач кафедри математичного
моделювання та статистики
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЯК КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Навколишній світ є непередбачуваним і нелінійним — це аксіома. Його пізнання можливе лише на підставі комп'ютерного моделювання, адже економічні процеси часто піддаються значним внутрішнім коливанням та впливам зовні. Поведінку траєкторій еволюції економіки важко визначити заздалегідь, що робить точне прогнозування досить складним завданням. Ці виклики сьогодення й обґрунтоване передбачення розвитку реальної економіки складають загалом проблему, наукове дослідження якої є прерогативою комп'ютерного (математичного) моделювання нелінійної економічної динаміки (НЕРД).

Економетричне моделювання, як традиційно важливий інструмент досліджень, потребує, по-перше, значного обсягу статистичних даних, що не завжди є можливим, а відсутність достовірних і повних даних може значно ускладнити моделювання, призвести до не просто неточних, а й недостовірних прогнозів.

По-друге, ця інформація відповідає певній економічній структурі в минулому, адже економічна система перманентно змінюється з часом, тобто важливе значення набуває фактор старіння інформації, що визначає невеликий горизонт прогнозу.

Як відомо, прогноз — це передбачення на рівні прикладної теорії: ґрунтується не лише на якісних, а й на кількісних параметрах, він виступає чинником, який орієнтує наявну практику на можливості розвитку в майбутньому, а прогнозування є інструментом для розроблення прагматичних планів на підставі цих кількісних оцінок [3].

Прогнозування дозволяє зменшити рівень невизначеності шляхом оцінювання можливих сценаріїв розвитку подій і підготовки до них, а також приймати обґрунтованіші рішення щодо інвестицій, кредитування, виробничих планів, менеджменту [4]. Вивчення впливу різних факторів на фінансову, виробничу, інвестиційну стабільність дозволяє ідентифікувати основні ризики та можливості для розвитку, сприяє формуванню ефективної стратегії, яка враховує специфіку як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Якщо для часових рядів існують пакети прикладних програм, наприклад «Аркуш прогнозу», який будує горизонти прогнозу значення економічного показника (рис. 1), то для складних економічних систем потрібно проводити спеціальні дослідження.

У складній багатоелементній системі використання прогнозів пов'язане з аналізом можливих ризиків або з нелінійними ефектами та реакцією на загрози, що виникають, і потребує математичного опису функціонування досліджуваного об'єкту, спершу — якісного, а потім — кількісного вивчення математичної моделі (ММ), що є парадигмою адаптації [2] моделювання складних нелінійних об'єктів господарювання.

Рис. 1. Динаміка ВВП в економіці України (у фактичних цінах, млн грн) та карта прогнозу

Так, наприклад, адаптивна модель нелінійної економічної динаміки, що враховує фактори насиченості й конкуренції в метаболічному процесі обсягів виробництва та обміну двох видів товарів, має вид:

$$\dot{u} = u - \frac{uv}{1+\alpha u} - \varepsilon \cdot u^2; \quad \dot{v} = -\gamma \cdot v + \frac{uv}{1+\alpha u} - \mu \cdot v^2,$$

де безрозмірні змінні u та v відповідно описують ці обсяги виробництва та обміну, а величини ε , α , μ — скалярні коефіцієнти, зміна значень яких має суттєвий вплив на сценарії розвитку економічних подій (рис. 2).

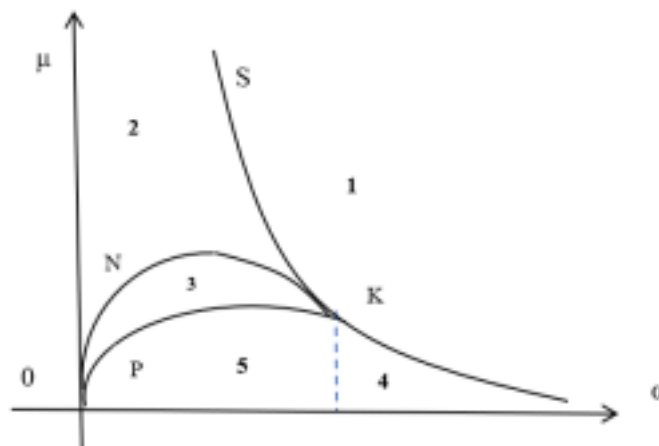

Рис. 2. Параметричний портрет адаптивної динамічної моделі

$$S = \frac{(1-\alpha)^2}{4\alpha}$$

Перетинаючись в точці K , три криві: лінія сідло-вузлів, S , отримана з умови невід'ємності дискримінанта рівняння рівноважних точок; лінія нейтральності N і лінія P сепаратрисних циклів — визначають топологію параметричного портрета, який називають структурним.

Його використання є доцільним у виявленні адаптивної природи й механізму нелінійної економічної динаміки:

- ✓ на виході з області 2 до інших спостерігається так званий жорсткий зрив рівноваги навіть для малих значень змінних моделі 4
- ✓ на перетині межі областей 2 і 3 відбувається так званий м'який зрив або зародження автоколивань навколо єдиної точки рівноваги;
- ✓ на переході з області 3 до інших, крім 2, також може відбутися жорсткий зрив рівноваги з виходом на стійкий граничний цикл;

✓ на виході з області 5 до інших може відбутися як жорсткий зрив автоколивань і перехід системи до стійкої рівноваги в середині граничного циклу, так і зародження великого циклу — начебто жорсткого збудження, але в зворотному напрямку рух по циклу припиняється.

Поняття жорсткого зриву цілком відповідає явищам дефолту або біржового обвалу, коли відбувається стрімке падіння показників на фоні попереднього плавного характеру їхньої еволюційної змінюваності.

Розрахунки нелінійних рівнянь динамічної моделі економічного явища або процесу на дають інформацію щодо траєкторії поведінки складових об'єкта моделювання, ступеня взаємозв'язків між його елементами.

Достеменно цифровізація економіки можлива внаслідок раціонального якісного та кількісного дослідження НЕД, новітніх способів прогнозування віртуальних сценаріїв еволюції економічних чинників, ендогенної та екзогенної адаптації моделювання складних нелінійних об'єктів господарювання, що загалом розширює компетенції фахівців економічної аналітики, зменшуючи рівень невизначеності в прийнятті рішень [1].

Література

1. Г. Великоіваненко, Ю. Коляда, К. Семашко, І. Шатарська. «Цифровізація економіки України (вищої школи)». — Матеріали Науково-методичної конференції «Цифрова екосистема сучасного університету: адаптація й розвиток за умов турбулентності освітнього середовища» КНЕУ ім. В. Гетьмана, 24-25.04.2024, м. Київ.
2. Коляда Ю.В. Адаптивна парадигма моделювання економічної динаміки: монографія. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К: КНЕУ, 2019. — 367 с.
3. Білик Т.О., Шатарська І.Ф. Прогнозування в економіці та управлінні. Електронний ресурс: навчальний посібник — К.: КНЕУ, 2018. — 244 с.
4. Кмитюк Т.Л., Шатарська І.Ф., Шевченко Я.Б. Економетричне моделювання та прогнозування фінансової діяльності провідних агрохолдингів України. Агросвіт: Науково-практичний журнал, № 16(2024). С. 79–89.

Кобєлєва Т.О.

*доктор економічних наук, професор,
кафедра економіки бізнесу і
міжнародних економічних відносин*

Копиця А.О.

здобувач PhD,

Національний технічний університет «ХПІ»

МАКРОЕКОНОМІЧНА АНАЛІТИКА: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ ТА МЕТОДИ АДАПТАЦІЇ

Макроекономічна аналітика — це систематичний аналіз загальних економічних процесів і тенденцій на рівні національної економіки або регіону. Вона використовується для оцінки стану економіки, прогнозування розвитку та розробки економічної політики [1–5]. Макроекономічна аналітика займається дослідженням ключових економічних показників, таких як ВВП, рівень інфляції, безробіття, державний борг, платіжний баланс [6, 9, 11] і спрямована на виявлення закономірностей функціонування економічної системи та факторів, що впливають на її розвиток.

Сучасна макроекономічна аналітика стикається з низкою викликів, які вимагають перегляду традиційних підходів і використання нових інструментів для оцінки економічної динаміки [7, 10, 12]. Основні виклики та шляхи адаптації можна розділити на кілька ключових напрямів.

1. *Волатильність глобальних ринків.* Сучасна економіка дедалі більше інтегрована, і зовнішні шоки (як-от пандемії, геополітична нестабільність чи природні катастрофи) мають значний вплив на макроекономічні показники. Виклики цього напрямку пов'язані з неочікуваними змінами попиту та пропозиції, порушення логістичних ланцюгів, нестабільність цін. Для вирішення питання адаптації до цього виклику слід займатися розробкою моделей, що враховують сценарії аналізу ризиків і стійкість до шоків. Наприклад, використання симуляцій Монте-Карло чи машинного навчання для прогнозування.

2. *Інфляція та її нові форми.* Традиційні моделі інфляції нерідко не відповідають сучасній дійсності через зміни в структурі споживання та вплив технологій. Виклики цього напрямку пов'язані з високою інфляцією або дефляційним тиском, який викликаний цифровізацією економіки. Для вирішення питання адаптації до цього виклику слід займатися Адаптація: Впровадження багатофакторних індексів та врахування впливу технологій на продуктивність і ціноутворення.

3. *Вплив кліматичних змін.* Екологічні виклики дедалі частіше включають у макроекономічні оцінки. Виклики цього напрямку пов'язані зі зміною клімату. Зміна клімату впливає на сільське господарство, енергетику, зайнятість та міграцію. Для вирішення питання адаптації до цього виклику слід займатися Розробка екологічних економічних моделей, таких як моделі «зеленого» зростання або аналіз вуглецевого сліду.

4. *Технологічні зміни та цифровізація.* Автоматизація та цифрові інновації радикально змінюють продуктивність, зайнятість і структуру економіки. Виклики цього напрямку пов'язані з різким зростанням продуктивності в одних секторах та занепадом інших. Для вирішення питання адаптації до цього виклику слід займатися вивченням впливу автоматизації на ВВП, соціальну нерівність та структуру зайнятості, використовувати Big Data для аналізу в реальному часі.

5. *Зростання нерівності.* Соціально-економічна нерівність загострює політичні та економічні ризики. Виклики цього напрямку пов'язані з нерівномірним доступом до благ і ресурсів. Для вирішення питання адаптації до цього виклику слід розробляти інклюзивні економічні стратегії, моделювати розподіл доходів та ефекту фіскальної політики.

6. *Політичні та регуляторні виклики.* Невизначеність через геополітичну нестабільність чи зміни у політиці. Виклики цього напрямку пов'язані з Непередбачувані зміни у регуляторному середовищі. Для вирішення питання адаптації до цього виклику слід використовувати динамічні моделі, що враховують політичні ризики та розробка сценаріїв «що, якщо».

В якості інструментів адаптації економічної аналітики рекомендуємо: аналіз великих даних (Big Data) (використання реальних показників таких, як мобільність, споживання енергії, для точних прогнозів; штучний інтелект: моделювання складних економічних систем; стійкі індекси: розробка нових індексів для врахування сучасних викликів (екологічні, цифрові); мультидисциплінарний підхід: врахування соціальних, технологічних та екологічних аспектів в економічному аналізі [8, 13].

Ефективна адаптація економічної аналітики до нових викликів вимагає як технологічного переозброєння, так і зміни мислення щодо традиційних економічних парадигм. Макроекономічна аналітика допомагає урядам та фінансовим інституціям приймати обґрунтовані рішення щодо економічної політики. Дає змогу прогнозувати економічні кризи та розробляти стратегії їхнього попередження. Сприяє підвищенню економічної стабільності та зростанню добробуту населення.

Література

1. Перерва П.Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. Перерви П.Г., Гавриш О.М., Погорелова М.І. Харків: НТУ «ХПІ», 2004. 640 с.

В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012. — 703 с.

3. Kocziszky G., Pererva P.G., Veres Somosi M. (2019) Compliance program: [tutorial]. Kharkov; Miskolc : NTU «KhPI». 689 p.

4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.

5. Pererva P., Nagy S., Maslak M. (2018) Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. № 5. 10 p.

6. Kocziszky G., Pererva P.G., Veres Somosi M. (2019) Compliance program: [tutorial]. Kharkov; Miskolc : NTU «KhPI». 689 p.

7. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку асинхронних двигунів // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 79–88. 8. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.

9. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // *Маркетинг: підручник* / За ред. О.А. Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461–518.

10. Побережна Н.М., Перерва П.Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 2. С. 191–198. 11. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності : підруч. / за ред. П.Г. Перерви, С.А. Меховича, М.І. Погорелова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.

12. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

13. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // *Навч. посібник для інж.-техн. вузів*. — Харків : «Основа», 1993. — 288 с.

Колядич О.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПРОБЛЕМА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Економічна стійкість (resilience) передбачає здатність національної економіки протистояти внутрішнім і зовнішнім шокам, мінімізувати їх негативний вплив на ключові макроекономічні показники — ВВП, рівень зайнятості, рівень інфляції тощо. Її моделювання передбачає з'ясування основних зв'язків (залежностей) між макроекономічними змінними, врахування яких (залежностей) є критично важливим для відтворення втраченого під час війни економічного потенціалу.

Дослідження економічної стійкості повинне враховувати безперервну еволюцію економіки з урахуванням факту гістерезису [1, 2] — неповернення ринкових параметрів до тих значень, якими вони були до економічного шоку.

Економічна стійкість може вивчатись з інституційної та власне економічної сторони. Інституційний зміст економічної стійкості, зокрема, досліджується в джерелі [3], автори якого акцентують увагу на неспроможності правових органів української влади вирішувати проблему економічної стійкості

Економічна сторона стійкості охоплює наведені в табл. 1 моменти.

Щодо кожного з презентованих аспектів економічної стійкості вже існують теоретичні обґрунтування та способи формалізації та моделювання. Ми деталізуємо лише два аспекти економічної стійкості — поглинання шоків і відновлення.

Поглинання шоків, за існуючими уявленнями, передбачає забезпечення ефективної взаємодії фінансової та монетарної політики, формування необхідних резервів (валюти та страте-

гічних продуктів) та ефективну організацію інститутів влади. Всі згадані заходи мають виконувати роль буферів, здатних протистояти кризам та забезпечувати сталий розвиток.

Таблиця 1

**ЕКОНОМІЧНОЇ АСПЕКТИ СТІЙКОСТІ,
ЯКІ МАЮТЬ ВРАХОВУВАТИСЬ ПРИ ЇЇ (СТІЙКОСТІ) МОДЕЛЮВАННІ**

Аспекти економічної стійкості				
Поглинання шоків	Відновлення	Адаптивність	Фактори економічної стійкості	Інтеграція стійкості
оцінка впливу кризових явищ (економічних, політичних, кліматичних) на економіку; здатність економічної системи амортизувати шоки	час, повернення економіки до рівно важного стану після шоку; роль державної політики в стимулюванні швидкого відновлення	здатність економіки перебудувати сектори, ринки, інститути у відповідь на тривалі або незворотні зміни умов; впровадження нових технологій та інновацій для підвищення продуктивності	диверсифікація, фінансова стабільність, інституційна ефективність, соціальна стійкість	врахування різних сценаріїв при прогнозуванні шоків; використання динамічних моделей загальної рівноваги (DSGE) з адаптивною поведінкою; інтеграція екологічних, соціальних і геополітичних ризиків при моделюванні

Джерело: розроблено автором на основі [4–7].

Спрощений підхід до моделювання поглинання шоків може спиратися на виробничу функцію Коба-Дугласа:

$$Y_t = A_t K_t^\alpha L_t^{1-\alpha}.$$

Для економіки, що стикається з певним шоком, наприклад, фінансовим чи політичним, параметр A_t (який віддзеркалює технологічний прогрес або рівень ефективності виробництва) може зменшитися, що відображає рівняння:

$$A_t = A_0(1 + \epsilon_t),$$

де A_0 — початковий рівень технології, ϵ_t — шок у часі t , наприклад, $\epsilon_t = -0,1$ в разі 10 % **негативного шоку**.

Економіка може адаптуватися до шоку через зміни в інвестиціях (I_t), у споживчих витратах (C_t), у ставках оподаткування (t), у ставках проценту за кредит (r) тощо. Для аналізу поглинання шоків важливим є те, як швидко економіка повертається до довгострокового стану рівноваги після зменшення технології або інших шоків. Це можна моделювати через динамічне рівняння для A_t :

$$\dot{A}_t = -\gamma(A_t - A_0),$$

де γ — швидкість відновлення рівня технології до початкового стану A_0 . На основі спрощеного підходу до моделювання поглинання шоків можуть створюватися й складніші моделі з урахуванням ширшого кола змінних.

Відновлення є відображенням логіки повернення до «передшокового» (передкризового) стану. Зазвичай, у моделях відновлення враховується досвід фіскального регулювання економічної активності після криз і досвід монетарної політики, спрямованої на здешевлення

кредитних ресурсів.

47

Моделі відновлення віддзеркалюють необхідність проходження таких фаз, як стабілізація економіки, її активне стимулювання, адаптація до нових умов через інновації та диверсифікацію.

Моделі відновлення враховують динаміку основних макроекономічних показників та їх взаємодію, а також вплив зовнішніх і внутрішніх шоків. В якості прикладу моделі відновлення може розглядатись модифікована версія динамічної стохастичної моделі загальної рівноваги (DSGE), яка доповнена з урахуванням «буферів, що впливають на відновлення. Основними в такій модифікованій моделі є такі рівняння:

- рівняння динаміки ВВП (Y):

$$Y_t = A_t K_t^\alpha L_t^{1-\alpha} + \phi G_t - \gamma S_t,$$

де A_t — змінна технологічного рівня, K_t — капітал, L_t — праця, ϕ — коефіцієнт ефективності державних витрат, γ — чутливість економіки до шоків;

- рівняння фіскальної політики:

$$G_t = G_{t-1} + \psi_1(Y^* - Y_t),$$

де ψ_1 — інтенсивність фіскального стимулювання, Y^* — потенційний ВВП;

- рівняння монетарної політики:

$$i_t = \rho i_{t-1} + (1 - \rho)(\pi_t - \pi^*) + \psi_2(Y^* - Y_t),$$

де: ρ — параметр інерційності, π_t — темп інфляції, π^* — темп очікуваної інфляції, ψ_2 — чутливість процентної ставки до відхилень ВВП;

- рівняння офіційних валютних резервів:

$$R_t = R_{t-1} + \eta(E_t - E_{t-1}), R_t = R_{t-1},$$

де: η — коефіцієнт впливу валютних інтервенцій, E_t — обмінний курс;

- рівняння диверсифікації:

$$D_t = \theta_1 D_{t-1} + \theta_2 I_t,$$

де: θ_1, θ_2 — параметри адаптації структури економіки, I_t — інвестиції у нові галузі;

- рівняння шоків:

$$S_t = \rho_s S_{t-1} + \epsilon_t,$$

де ρ_s — коефіцієнт інерційності шоку, $\epsilon_t \sim N(0, \sigma_s^2)$.

Література

1. Isaak D. Mayergoyz, Can E. Korman Economic Hysteresis and Its Mathematical Modeling / Theoretical Economics (29 Oct 2021). Cornell University. URL: https://arxiv.org/abs/2107.10639?utm_source=chatgpt.com
2. Pavel Krejci, Harbir Lamba, Dmitrii Rachinskii Global stability of a piecewise linear macroeconomic model with a continuum of equilibrium states and sticky expectation / Theoretical Economics (20 Nov 2017). Cornell University. URL: https://arxiv.org/abs/1711.07563?utm_source=chatgpt.com
3. Ю. Городніченко, Д. Боярчук. Пошук моделі економічної стійкості в умовах війни (15.07.2024). CASE Україна. URL: <https://cost.ua/poshuk-modeli-ekonomichnoyi-stijkosti-v-umovah-vijny/>
4. Стійкість економіки: оцінювання та забезпечення : монографія / А.В. Бойко, Д.Б. Шкуропадська, Ю.А. Гладка та ін. ; за ред. А.В. Бойко. — Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 444 с.
5. Штундер І.О. Природа стійкості соціальної сфери в умовах шоківих впливів. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 11–16. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/2.pdf
6. Бойко А.В. Забезпечення стійкості національної економіки. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 4 (93). С. 16–27.
7. Кінаш І.П. Соціальна сфера як ресурс сталого розвитку. Актуальні проблеми розвитку еконо

Котенок А. Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри економічної теорії*

Чередник В. М.

*здобувач вищої освіти,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

ЦЕНТРАЛЬНІ БАНКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Роль центральних банків у підтримці макроекономічної стабільності є ключовою складовою економічної політики будь-якої держави. У сучасних умовах, що характеризуються високим рівнем глобальної невизначеності, економічними шоками та кризовими явищами, центральні банки відіграють вирішальну роль у забезпеченні стабільності фінансової системи та сталого економічного розвитку. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі сучасних викликів, які стоять перед центральними банками, зокрема в умовах війни та глобальних криз, а також у вивченні адаптації монетарних інструментів до нових економічних реалій.

Основним завданням центрального банку є реалізація монетарної політики, спрямованої на досягнення таких фундаментальних цілей, як підтримка стабільного рівня цін, забезпечення повної зайнятості та сприяння економічному зростанню. Для досягнення цих цілей центральний банк застосовує широкий спектр інструментів, включаючи регулювання облікової ставки, операції на відкритому ринку, зміну норми резервування та інші механізми впливу на грошово-кредитну систему.

Особливо важливим є вплив центрального банку на інфляційні процеси. Інфляція, як один із головних ризиків макроекономічної стабільності, може мати серйозні наслідки для купівельної спроможності населення, інвестиційної активності та загальної економічної динаміки. За допомогою політики таргетування інфляції центральний банк має можливість контролювати зростання цін і забезпечувати стабільність грошової одиниці. Високий рівень довіри до центрального банку та його здатність прогнозувати економічні тренди є критичними факторами успішної реалізації цієї політики.

Крім того, центральний банк відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності, особливо у періоди криз. Під час глобальних економічних потрясінь, таких як фінансова криза 2008 року чи пандемія COVID-19, центральні банки виступали як кредитори останньої інстанції, надаючи ліквідність фінансовим установам і запобігаючи системним ризикам. Політика кількісного пом'якшення (quantitative easing), яка широко застосовувалася у кризові періоди, стала ефективним інструментом стимулювання економічної активності через купівлю активів і зниження довгострокових процентних ставок.

Важливою складовою діяльності центрального банку є також регулювання валютного курсу. В умовах відкритої економіки коливання валютного курсу можуть значно впливати на конкурентоспроможність національної економіки, динаміку експорту та імпорту, а також рівень зовнішньої заборгованості. Центральний банк, використовуючи валютні інтервенції або політику фіксованого курсу, може мінімізувати вплив цих ризиків і підтримувати стійкість платіжного балансу.

Центральні банки відіграють визначальну роль у підтримці макроекономічної стабільності, забезпечуючи збалансованість економічних процесів, зменшуючи ризики фінансових криз і сприяючи сталому економічному зростанню. Їхній вплив охоплює широке коло функцій, серед яких ключовими є формування та реалізація монетарної політики, регулювання фінансових ринків, підтримка платіжних систем, а також виконання функції кредитора останньої інстанції.

Монетарна політика є основним інструментом, за допомогою якого центральний банк досягає макроекономічних цілей. Підтримка стабільності цін є однією з фундаментальних за-

дач центрального банку, оскільки висока інфляція або дефляція можуть негативно впливати на економічне зростання. У сучасних умовах більшість центральних банків дотримуються політики таргетування інфляції, встановлюючи конкретні інфляційні цілі (зазвичай на рівні 2 %). Це забезпечує передбачуваність цін і сприяє підвищенню довіри з боку населення та бізнесу.

Центральні банки використовують інструменти, такі як регулювання облікової ставки, контроль грошової маси та операції на відкритому ринку, щоб впливати на рівень економічної активності. Наприклад, підвищення облікової ставки використовується для стримування інфляції, зменшуючи кредитування, тоді як її зниження стимулює інвестиції та споживання.

Центральні банки виконують ключову роль у запобіганні фінансовим кризам шляхом моніторингу системних ризиків і забезпечення ліквідності фінансових установ. Наприклад, під час глобальної фінансової кризи 2008 року багато центральних банків, включаючи Федеральний резерв США та Європейський центральний банк, застосовували політику кількісного пом'якшення (quantitative easing) для підтримки ліквідності ринків. Це дозволило стабілізувати банківську систему та зменшити негативний вплив на економіку.

В умовах сучасних геополітичних викликів і посилення економічних шоків (як-от пандемія COVID-19 чи війна в Україні) центральні банки запроваджують спеціальні програми підтримки економіки. Наприклад, Національний банк України в умовах війни зміцнив інституційну незалежність, забезпечив контроль над валютним курсом і запровадив заходи для стримування інфляційного тиску.

У відкритій економіці стабільний валютний курс є важливою передумовою макроекономічної стабільності. Центральні банки регулюють валютний курс шляхом проведення валютних інтервенцій, використання золотовалютних резервів і впровадження політики обмеженого або плаваючого курсу. Наприклад, Європейський центральний банк активно втручався у валютні ринки у 2023–2024 роках для стабілізації євро в умовах енергетичної кризи. У кризові періоди центральні банки часто виконують роль каталізатора економічного відновлення. Вони використовують нестандартні інструменти монетарної політики, такі як кількісне пом'якшення або спеціальні програми фінансування бізнесу. У 2024 році Європейський центральний банк і Банк Англії зосередили свої зусилля на підтримці «зелених» інвестицій, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату.

У 2024 році центральні банки стикаються з новими викликами, такими як цифровізація економіки, інтеграція екологічних стандартів у монетарну політику та адаптація до впливу штучного інтелекту. Впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC) відкриває нові можливості для підвищення ефективності платіжних систем, але також породжує ризики, пов'язані з кібербезпекою та впливом на банківську систему. Для ілюстрації впливу CBDC на обсяг грошової маси розглянемо табл. 1.

Таблиця 1

ВПЛИВ CBDC НА ОБСЯГ ГРОШОВОЇ МАСИ

Показник	До впровадження CBDC	Після впровадження CBDC
Обсяг готівки в обігу	Високий	Знижується
Обсяг безготівкових коштів	Стабільний	Зростає
Обсяг транзакцій з використанням	Відсутній	Зростає
Загальний обсяг грошової маси	Стабільний	Може змінюватися

Джерело: сформовано автором на основі [1–3]

Таким чином, впровадження CBDC може призвести до перерозподілу компонентів грошової маси, зменшуючи частку готівки та збільшуючи частку цифрових грошей, що, у свою

чергу, вплине на монетарну політику та механізми її реалізації.

50

Центральні банки також змушені адаптувати свої стратегії до глобальних економічних змін. Зростання боргового навантаження, демографічні зміни та вплив геополітичних конфліктів вимагають від них більш гнучких підходів до управління економікою.

Таким чином, центральні банки залишаються ключовими інституціями у забезпеченні макроекономічної стабільності. Їхня здатність швидко реагувати на виклики, використовувати сучасні інструменти монетарної політики та підтримувати довіру з боку суспільства є ви значальними для збереження стабільності та сталого розвитку.

Література

1. Заїчко, І., Мигович, Т., & Криховецька, З. (2024). Роль монетарної політики та банківського сектору в системі антикризового фінансового управління. *Економіка та суспільство*, (59). 2. Мещеряков А., Березовик В., Кіреєва К. Фінансова стабільність та банківська система України: виклики та можливості розвитку. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.12>.

3. Тимошенко М.М. Макроекономічне моделювання параметрів монетарної політики центральних банків. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.2>

Кравець О.В.

доктор філософії,

Львівський торговельно
економічний університет

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Цифровізація економіки відкриває перед суспільством нові горизонти для розвитку. Вона не лише трансформує традиційні бізнес-процеси, але й сприяє формуванню інноваційних підходів до вирішення економічних завдань. У цьому контексті особливо важливо зосередитися на аналізі тих нових можливостей, які стають доступними завдяки впровадженню цифрових технологій, а саме:

1. підвищення ефективності бізнес-процесів: цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні операції, знижувати витрати та покращувати якість продуктів і послуг; 2. розширення доступу до глобальних ринків: завдяки цифровим платформам малі та середні підприємства можуть виходити на міжнародний рівень, залучаючи клієнтів з усього світу; 3. створення нових робочих місць: розвиток ІТ-сектора, електронної комерції та цифрових послуг сприяє появі нових професій;

4. зміцнення фінансового сектору: цифровізація сприяє розвитку фінтех-індустрії, що забезпечує спрощений доступ до фінансових послуг через мобільні додатки та онлайн платформи.

Однак поряд зі значними перевагами, які приносить цифровізація, виникають і певні труднощі. Розвиток цифрових технологій ставить перед суспільством нові виклики, які потребують уваги для забезпечення сталого та безпечного впровадження інновацій, що відображено в табл. 1.

Попри існуючі виклики, цифровізація відкриває широкі перспективи для економічного та соціального розвитку. Важливо зосередитися на потенційних можливостях, які можуть забезпечити довгострокове зростання та підвищення конкурентоспроможності в умовах цифрової трансформації, а саме:

– розвиток «розумних» міст: інтеграція цифрових рішень у міське управління дозволить підвищити ефективність транспортних систем, енергозабезпечення та надання громадських

послуг;

– розвиток блокчейн-технологій: використання блокчейну в фінансовій сфері, логістиці та державному управлінні забезпечить прозорість і зменшення бюрократії; – зелена цифровізація: цифрові технології можуть сприяти зменшенню екологічного впливу через розвиток «зелених» інновацій, таких як енергоефективні системи та управління відходами.

Таблиця 1

ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

№ з/п	Виклик цифровізації	Характеристика виклику
1	Кібербезпека	Зростання обсягу даних і залежності від цифрових технологій підвищує ризики кібератак та втрати конфіденційної інформації
2	Цифровий розрив	Нерівний доступ до цифрових технологій між регіонами та країнами створює соціальні та економічні нерівності
3	Реорганізація ринку праці	Впровадження цифрових рішень призводить до автоматизації багатьох процесів, що може спричинити втрату робочих місць у традиційних галузях

Джерело: складено автором на основі досліджень

Цифровізація економіки є важливим рушієм змін у сучасному світі, відкриваючи значні можливості для економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності бізнесу та покращення якості життя населення. Вона сприяє впровадженню інноваційних технологій, автоматизації процесів і розширенню доступу до фінансових, освітніх та інших послуг, створюючи нові умови для розвитку суспільства.

Цифровізація є рушієм економічного зростання та ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності країн у сучасному світі [1].

Водночас цифровізація ставить перед країнами та бізнесами низку викликів. Зокрема, автоматизація загрожує скороченням робочих місць у традиційних галузях, що вимагає перепідготовки кадрів і адаптації до нових умов праці. Крім того, питання кібербезпеки та захисту даних стають критично важливими у світі, де інформація стає одним із найцінніших ресурсів. Для багатьох регіонів, особливо з недостатньо розвинутою інфраструктурою, цифровий розрив може посилити нерівність і сповільнити процес інтеграції в глобальну економіку.

Інтеграція цифрових технологій у бізнес-моделі дозволяє автоматизувати процеси, зменшувати витрати та створювати нові можливості для глобальної інтеграції підприємств [2]. Перспективи цифровізації залежать від того, наскільки ефективно країни, бізнеси та суспільства зможуть адаптуватися до нових реалій і максимально використати їхній потенціал. Для цього необхідно розробляти стратегії, які поєднують розвиток технологій із соціальними та економічними пріоритетами. Ключовими факторами успіху залишаються інвестиції в освіту, інновації та інфраструктуру, а також активна участь урядів, бізнесу та громадян у формуванні цифрового майбутнього.

Таким чином, цифровізація є не лише викликом, але й унікальною можливістю для створення сталого та інноваційного світу, в якому кожен зможе скористатися її перевагами.

Література

1. Гуткевич С.О., Тихонов О.В. Перспективи цифрової трансформації економіки України. *Економічний вісник*. 2022. № 3. С. 45–50.

КЛЮЧОВІ ПОСТУЛАТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Інтеграція економіки України в європейський простір у післявоєнний період потребує динамічного й збалансованого розвитку всіх секторів, зокрема транспорту та транспортної інфраструктури. Відновлення цього критично важливого сектору економіки вимагає інноваційного підходу, який базуватиметься на вивченні та впровадженні передового європейського досвіду. Саме на такій основі можлива докорінна модернізація галузі, що сприятиме швидкому економічному зростанню країни та зміцненню її міжнародної конкурентоспроможності.

У передвоєнний період транспортна система України демонструвала значний прогрес в інфраструктурному розвитку. Державою було ухвалено Національну транспортну стратегію України до 2030 року, яка передбачала масштабне будівництво автобанів, скорочення часу перетину країни у всіх напрямках, збільшення кількості функціонуючих аеропортів та обсягів авіаперевезень, оновлення тягового та вагонного парку залізниць, підвищення середньої швидкості перевезень, зниження тарифів і спрощення процедур у морських портах [1]. Проте війна суттєво загальмувала реалізацію цих амбітних планів.

Найбільших руйнувань зазнала транспортна інфраструктура північних, східних і південно-східних регіонів країни [2, 3]. Величезна кількість проблем у транспортному секторі вимагає науково обґрунтованого підходу до визначення пріоритетів їх вирішення. Ці заходи мають бути інтегровані в загальнонаціональну програму післявоєнного відновлення України, що забезпечить системний підхід до подолання наслідків війни.

З огляду на все вище сказане слід звернутися до формулювання ключових постулатів відновлення транспортної інфраструктури України які визначатимуть пріоритети й умови її реконструкції та модернізації після війни. Вони базуються на науково обґрунтованих рішеннях, міжнародному досвіді, потребах держави та суспільства, а також націлені на створення стійкої, ефективної та інтегрованої транспортної мережі, що відповідає сучасним європейським стандартам і вимогам [4–6].

Ключові постулати відновлення транспортної інфраструктури України маємо розглядати з кількох причин, адже вони забезпечують системний і стратегічний підхід до вирішення завдань післявоєнного відновлення, зокрема:

- постулати допомагають визначити, які об'єкти мають бути відновлені першочергово, що дає змогу уникнути хаотичного використання ресурсів;

- постулати спрямовані на те, щоб максимально ефективно їх розподілити обмежені фінансові та матеріальні ресурси, забезпечуючи економічний і соціальний ефект;
- постулати враховують необхідність створення інфраструктури, яка дозволить Україні конкурувати на глобальному рівні, залучати іноземні інвестиції та бути частиною великих міжнародних логістичних мереж використовуючи транзитний потенціал країни;
- постулати визначають важливість створення інфраструктури, стійкої до воєнних і природних загроз у майбутньому;

- постулати спрямовані на впровадження екологічно чистих та інноваційних рішень у транспортній системі, що відповідають глобальним трендам сталого розвитку та потребам

відновлення соціально-економічного простору України.

Отже, розгляд ключових постулатів дозволяє не лише швидко відновити транспортну інфраструктуру, але й зробити її основою для довгострокового розвитку України як сучасної, інтегрованої та конкурентоспроможної держави.

Ключові постулати відновлення транспортної інфраструктури України:

53

Постулат 1 «Пріоритетна реконструкція критично важливих об'єктів». Стратегічна мета — зосередження зусиль на відновленні стратегічних транспортних вузлів, мостів, доріг, портів і залізничних шляхів, які забезпечують міжрегіональні й міжнародні перевезення, особливо для гуманітарних і військових потреб.

Постулат 2 «Євроінтеграція транспортної інфраструктури».

Стратегічна мета — гармонізація стандартів із вимогами Європейського Союзу: якість доріг, екологічність транспортних систем, інтеграція в Транс'європейську транспортну мережу (TEN-T) для забезпечення ефективної логістики та торговельних потоків [7]. *Постулат 3 «Інноваційний розвиток і цифровізація».*

Стратегічна мета — впровадження новітніх технологій для автоматизації перевезень, управління логістикою, безпеки на дорогах, а також створення «розумних доріг» (smart roads) із сучасною системою моніторингу.

Постулат 4 «Залучення міжнародної фінансової допомоги та інвестицій». Стратегічна мета — розробка прозорих механізмів співпраці з міжнародними організаціями, банками й інвесторами. Створення спеціальних фондів для фінансування відновлення інфраструктури.

Постулат 5 «Екологічна модернізація».

Стратегічна мета — підтримка екологічно безпечного транспорту, перехід до електричних і гібридних транспортних засобів, будівництво зарядних станцій, використання відновлюваних джерел енергії для функціонування транспортної системи.

Постулат 6 «Підтримка національних виробників і залучення інноваційних технологій».

Стратегічна мета — максимальне залучення вітчизняних компаній до процесу відновлення інфраструктури, з акцентом на використанні сучасних матеріалів і рішень. *Постулат 7 «Розвиток мультимодального транспорту».*

Стратегічна мета — інтеграція різних видів транспорту (автомобільного, залізничного, водного, авіаційного) для створення єдиної логістичної системи, що забезпечує ефективне перевезення вантажів і пасажирів.

Постулат 8 «Безпека та стійкість до загроз».

Стратегічна мета — врахування військових і природних ризиків при плануванні й відновленні інфраструктури. Проекти мають бути спрямовані на підвищення стійкості до атак і катастроф, зокрема через будівництво резервних шляхів сполучення.

Постулат 9 «Розвиток транспортної освіти та науки».

Стратегічна мета — інвестиції в підготовку кваліфікованих кадрів, які зможуть реалізувати сучасні проекти. Стимулювання наукових досліджень у сфері транспортних технологій і управління.

Постулат 10 «Залучення громадськості до планування».

Стратегічна мета — створення відкритих платформ для обговорення проєктів, де враховуватимуться інтереси громад, бізнесу та держави. Це підвищить довіру та забезпечить ефективне використання ресурсів.

Ці постулати створюють основу для системного, сучасного й ефективного відновлення транспортної інфраструктури України після війни.

Література

1. Кабінет Міністрів України. (2018). *Національна транспортна стратегія України до 2030 року*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.01.2025)
2. Світовий банк. (2022). *Оцінка впливу війни на транспортну інфраструктуру України*. <https://worldbank.org> (дата звернення: 10.01.2025)

3. OECD. (2022). *Recommendations for post-war recovery of Ukraine's infrastructure*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/en/countries/ukraine.html> (дата звернення: 10.01.2025)

54

4. Проєкт стратегії для сектору інфраструктури 2025–2029 р. (2024) <https://www.ebrd.com/infrastructure-sector-strategy-ukrainian.pdf> (дата звернення: 10.01.2025)

5. Riepina, L. Ligonenko, O. Sadovnyk, L. Dzyubenko, V. Kovtun. (2022). IDENTIFICATION OF FACTORS RELATED TO TRANSPORT ENTREPRENEURSHIP INFLUENCING THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE. *TRANSPORT PROBLEMS* Volume 17 Issue 4 p. 151–163 Режим доступу: http://transportproblems.polsl.pl/pl/Archiwum/2022/zeszyt4/2022t17z4_13.pdf (дата звернення: 10.01.2025)

6. Маценко О.М., Рєпіна І.М., Пронович А.Р., Чорна Я.В. (2022) Інновації сфери транспортного підприємництва при реалізації концепції смарт-міст. Збірник наукових праць «Вчені записки» — № 26 (1), стор. 103–119

7. *TEN-T: Транс'європейська транспортна мережа (TEN-T), залізниці та Україна*. (2022). <http://www.railwayhub.in.ua/2023/01/ten-t.html> (дата звернення: 10.01.2025)

Лисенко А.М.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри економіки бізнесу і
міжнародних економічних відносин*

Ткачов М.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки бізнесу і
міжнародних економічних відносин*

Національний технічний університет «ХПІ»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНА СУТНІСТЬ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Макроекономічна політика відіграє ключову роль у регулюванні економічних процесів на рівні національної економіки [1, 3, 9]. У доповіді розглядається сутність, актуальність і важливість макроекономічної політики, основні економічні теорії, що пояснюють її механізми, критерії ефективності та висновки щодо її застосування в сучасних умовах [2, 5, 12].

На наш погляд, макроекономічна політика — це комплекс заходів державного регулювання, спрямований на забезпечення економічного зростання, стабільності цін, повної зайнятості та збалансованості платіжного балансу. Вона включає фіскальну (податково-бюджетну), монетарну (грошово-кредитну), зовнішньоекономічну та соціальну політики [4].

Макроекономічну політику також можна трактувати як систему заходів, які здійснює держава з метою регулювання загальноекономічних процесів для досягнення економічного зростання, стабільності цін, повної зайнятості та рівноваги платіжного балансу. Слід зазначити, що існують різні трактовки цього поняття [6, 11]. Наприклад, міжнародний валютний фонд (МВФ) стверджує, що це політика, спрямована на стабілізацію економіки через монетарні та фіскальні інструменти. Відомий економіст Дж. М. Кейнс підкреслював значення державних витрат і податків для регулювання попиту, М. Фрідман акцентував на регулюванні грошової маси для контролю за інфляцією.

Потреба в макроекономічній політиці зростає під час економічних криз, інфляційних хвиль і глобальних викликів (наприклад, пандемій або геополітичної нестабільності). Ефективне управління макроекономічними показниками сприяє забезпеченню стійкого економічного зростання, зниженню безробіття, контролю інфляції та підтримці соціальної стабільності.

Різні економічні теорії дещо по-різному наповнюють термін «макроекономічна політика» теоретико-методологічним змістом [7, 8, 13]. Кейнсіанська теорія відстоює активне державне втручання в економіку. Основний акцент здійснюється на стимулювання сукупного попиту через державні витрати та зниження податків. Теорія монетаризму визначає контроль над грошовою масою як ключовий інструмент регулювання та наполягає на мінімізації втручання

держави. Класична та неокласична теорії пропаганди принципів саморегулювання ринку, мінімізація ролі держави. Теорія раціональних очікувань стверджує, що економічні агенти

55

формують свої очікування на основі прогнозів майбутньої політики, що обмежує її ефективність. Визначаючи в цілому сутність макроекономічної політики, можемо стверджувати, що вона полягає в досягненні ключових макроекономічних цілей шляхом впливу на основні економічні показники.

До основних цілей макроекономічної політики слід віднести: економічне зростання, тобто стабільне збільшення реального ВВП; цінова стабільність, яка забезпечує контроль рівня інфляції; повна зайнятість, що сприяє зниженню рівня безробіття; рівновага платіжного балансу — дозволяє здійснювати контроль за зовнішньоекономічними потоками.

При оцінці макроекономічної політики слід звернути увагу на такі критерії ефективності: досягнення низького рівня інфляції; підтримка високої зайнятості; забезпечення економічного зростання; стабільність валютного курсу; збалансованість бюджету. Для досягнення необхідних показників ефективності макроекономічної політики рекомендуємо використовувати такі економічні інструменти:

- фінансова політика: державні витрати та податки; контроль за бюджетним дефіцитом;
- монетарна політика: регулювання грошової маси; процентні ставки та емісія грошей;
- зовнішньоекономічна політика: управління валютним курсом; митні тарифи та квоти;
- соціальна політика: підтримка рівня доходів населення.

Макроекономічна політика є важливим інструментом державного регулювання національної економіки, особливо під час кризових явищ. Її ефективність залежить від адекватного поєднання фінансних та монетарних інструментів, а також від здатності враховувати глобальні економічні тенденції. Вона забезпечує підтримку економічної стабільності, зростання та соціального добробуту. Для досягнення максимального ефекту важливим є збалансоване використання монетарних і фінансних інструментів, адаптація до глобальних економічних викликів та гнучкість у прийнятті рішень. Правильний баланс між втручанням держави та ринковим саморегулюванням є ключем до стабільності та процвітання економіки.

Література

1. Товажнянський В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства / Товажнянський В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012. — 703 с.
2. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності : підруч. / за ред. П.Г. Перерви, С.А. Меховича, М.І. Погорелова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
3. Перерва П.Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. Перерви П.Г., Гаврись О.М., Погорелова М.І. Харків: НТУ «ХПІ», 2004. 640 с. 4. Kocziszky G., Pererva P.G., Veres Somosi M. (2019) Compliance program: [tutorial]. Kharkov; Miskolc : NTU «KhPI». 689 p.
5. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
6. Pererva P., Nagy S., Maslak M. (2018) Organization of marketing activities on the intrapreneurship // *MIND Journal*. №5. 10 p.
7. Kocziszky G., Pererva P.G., Veres Somosi M. (2019) Compliance program: [tutorial]. Kharkov; Miskolc : NTU «KhPI». 689 p.
8. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку асинхронних двигунів // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 79–88. 9. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с. — 401.
10. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // *Маркетинг: підручник* / За ред. О.А. Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461–518.
11. Побережна Н.М., Перерва П.Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 2. С. 191–198. 12. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
13. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч. посібник для інж.-техн. вузів. — Харків : «Основа», 1993. — 288 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРОШОВИХ ВІДНОСИН ПІД ВПЛИВОМ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В нинішніх умовах потрібно чітко розуміти той факт, що вся сучасна економіка не тільки швидко глобалізується, а і діджиталізується (цифровізується). А це створює певну зовнішню рамку, у якій і розвиваються грошові відносини і до якої вони пристосовуються, породжуючи нові явища.

Гроші як особливий товар, що виступає загальним еквівалентом вартості (цінності) всіх інших товарів, пройшли довгий шлях. При цьому процес їх еволюції ще не закінчився, а тому і вони зазнають низки трансформацій під впливом діджиталізації. Але перш ніж почати говорити про ці трансформації, треба сказати кілька слів про найважливіші характеристики сучасних грошей.

Можна говорити про те, що сучасні гроші є *неповноцінними грошми*, тобто такими, для яких витрати на виготовлення їх матеріальної основи чи їх матеріального носія є значно меншими ніж той номінальний знак вартості, що на них позначений. Однією з причин такого становища стала необхідність полегшення, спрощення та зменшення витратності проведення платежів.

Крім того, сучасні гроші є також і *кредитними грошми*, тобто вони є борговими зобов'язаннями певних суб'єктів економіки. При цьому їхня кредитна природа не пов'язана із забезпеченням їх емісії золотом. Тобто сучасні гроші, крім того що вони є кредитними, ще *не є обмінними на золото* за фіксованим курсом. Ще однією важливою характеристикою сучасних грошей є і той факт, що офіційно емітувати грошові знаки у сучасних умовах має виключне право держава (в особі її центрального банку). Тобто сучасні гроші є державними, тому їх ще називають *фіатними* (від лат. fiat — декрет, наказ) [1; с. 28–29]. При цьому основою для використання таких грошей є, з одного боку, державний примус, а з іншого — довіра до держави. Суспільна довіра до таких грошей (як ще одна їх важлива риса) зумовила появу ще одної їх назви — *фидуціарні* (від лат. fiducia — довіра) гроші [2].

Для подальшої характеристики сучасних грошових відносин варто звернути увагу на елементи грошової маси. В ній виділяються готівкові та безготівкові гроші. І ті, і інші мають офіційний статус та обов'язкові до прийому на всій території певної країни. Відмінність між ними полягає у тому, що готівка матеріальна, а безготівкові гроші мають вигляд записів на банківських рахунках, звідки вони і перераховуються на інші банківські рахунки при проведенні платежів. При цьому безготівкові гроші хоча і випускаються суб'єктами банківської системи, але за чітко визначеними правилами, які встановлює держава. Вони номіновані у офіційний національний грошовий одиниці, що теж характеризує їх нерозривний зв'язок із традиційними фіатними грошми. Саме це дає підстави для такої характеристики безготівкових грошей як елементу регульованих державою фіатних грошей, що функціонують у загальній фінансовій системі держави в межах окремої платіжної (банківської) підсистеми. А тепер можна перейти до характеристик новітніх тенденцій у сфері грошових відносин під впливом діджиталізації. І почнемо їх розгляд саме з появи електронних грошей. Нині можна стверджувати, що до понятійного визначення електронних грошей існує кілька різних підходів. Так, М. Дученко, Ю. Єрешко, О. Шевчук зазначають, що електронні гроші «являють собою умовну назву фінансових коштів, які використовує їх власник на основі електронної системи банківських послуг. Вони приводяться у рух завдяки запровадженню у сфері розрахункових операцій комп'ютерів і сучасних систем зв'язку. Носієм електронних грошей слугують пластикові картки» [3; с. 14]. Це визначення свідчить, що електронні гроші, з одного

боку, оскільки вони виражені у національній грошовій одиниці та є елементом національної системи розрахунків, то вони є проявом традиційних фіатних грошей. Але, з іншого боку, вони перетворились на цифровий формат цих фіатних грошей, оскільки стали наслідком за провадження у сфері розрахункових операцій комп'ютерів і сучасних систем зв'язку. Крім того, сьогодні, характеризуючи зміни системи українських грошових відносин, не можна не відзначити того факту, що 01.08.2022 р. почав діяти Закон України «Про платіжні послуги». Важлива відмінність цього закону від попереднього в частині, що стосується електронних грошей, полягає у тому, що у новому законі порушена банківська монополія на емісію та обіг електронних грошей. Тобто там зафіксовано, що емітентами електронних грошей в Україні можуть бути не тільки банківські установи. Зокрема, стаття 57 цього закону розширює список емітентів електронних грошей, включаючи до їх переліку також і таких суб'єктів як: «філії іноземних платіжних установ; установи електронних грошей; оператори поштового зв'язку; органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [4]. Також тут важливо відзначити, що для виконання платіжних операцій з електронними грошима їх емітенти мають право відкривати користувачам не тільки традиційні банківські рахунки, а й електронні гаманці.

Ще одною важливою тенденцією у розвитку грошових відносин нині стала поява грошей, конкурентних до фіатних. Процес зростання глобального фінансового стеження у межах глобальної фінансової системи викликав у суспільстві бажання вийти з під цього контролю. Саме тому користувачі платіжних послуг почали активно використовувати децентралізовані системи розрахунків, що базуються на новітніх технологіях і застосовують при цьому не звичні фіатні гроші, а приватні гроші, які теж існують у цифровому форматі в інтернеті. Час тіше за все такі гроші випускаються приватними компаніями чи навіть групами неідентифікованих осіб. Проте тут ми будемо говорити лише про ту частину феномену приватних грошей, яка пов'язана виключно з інтернетом і визначається його функціонуванням. По суті, такі приватні гроші, в умовах діджиталізації, перетворюються на ще один різновид цифрових грошей, який правильно було б назвати віртуальними на відміну від електронних, які є продовженням саме фіатних грошей. У схемах функціонування віртуальних грошей офіційна національна грошова одиниця змінюється на деяку іншу, яка має свій обмінний курс, що коливаються, оскільки цінність віртуальних грошей зазвичай базується на їх власному попиті та пропозиції, а це остаточно розриває їх зв'язок із традиційними фіатними грошми. Таким чином віртуальні гроші виступають, з одного боку, підвидом приватних (нерегульованих державою) грошей, а з іншого — їх цифровим форматом.

Крім того, варто звернути увагу також і на криптовалюти. Саме вони стали за останні роки найрозповсюдженішим різновидом віртуальних валют, хоча крім них є ще й інші види віртуальних грошей, які отримали назву мережевих. Спеціальна група ЄЦБ з криптоактивів визначила криптовалюту у якості нового типу активів, записаних у цифровому форматі, існування якого уможливлене за рахунок використання криптографічного захисту [5].

При цьому цей актив іноді не є та не представляє собою фінансового зобов'язання будь якої ідентифікованої особи. Тобто найсуттєвішою відмінністю криптовалют від інших різновидів віртуальних валют є те, що за останніми стоїть конкретна приватна особа, котра прийняла на себе відповідні зобов'язання у зв'язку із випуском відповідних платіжних засобів і несе відповідальність за їх виконання. За криптовалютою ж (у сенсі чийхось зобов'язань і відповідальності) ніхто не стоїть. З цієї точки зору криптовалюти можна назвати *класичними мифудуціарними*, але не кредитними грошми, хоча інші різновиди віртуальних валют іноді можна віднести саме до категорії кредитних грошей. В сенсі свого випуску та функціонування криптовалюти близькі до початкової форми грошей (грошей *продуктових*), які після своєї емісії повністю втрачали зв'язок зі своїм емітентом і не підлягали погашенню їх емітентом за номінальною вартістю. Проте назвати криптовалюту класичними продуктовими грошми теж не можна, бо вона не має жодного матеріального забезпечення та альтернативного напрямку використання.

1. Wray, L. From the State Theory of Money to Modern Money Theory: An Alternative to Economic Orthodoxy, // Levy Economics Institute Working Paper, No. 792, p. 1–35.
2. Колесніченко В.Ф. Гроші та кредит // Навчальний посібник — Харків: Вид. ХНЕУ. — 2008. — 370 с.
3. Гроші та кредит Конспект лекцій. уклад.: М.М.Дученко, Ю.О.Єрешко, О.А. Шевчук. — Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. — 108 с.
4. Закон України Про платіжні послуги.: — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
5. Cryptoassets — Trends and Implications: website. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/mip-online/2019/html/1906_crypto_assets.en.html

Мірошніченко І.С.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту авіаційної діяльності,
Українська державна льотна академія*

ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ — ЗНАЧНА ПЕРЕШКОДА СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Стабільне економічне зростання є ключовою метою кожної держави, адже воно забезпечує добробут громадян, зміцнює фінансову стійкість та створює передумови для довгострокового процвітання. Водночас збільшення державного боргу, яке є поширеним явищем у багатьох країнах світу, дедалі частіше викликає занепокоєння суспільства. Надмірне боргове навантаження може стати суттєвим гальмом для економічного прогресу, обмежуючи можливості держави для інвестицій у ключові сфери економіки, підвищуючи податковий тиск на бізнес і населення, а також посилюючи ризики фінансової нестабільності.

Проблема збільшення державного боргу є особливо актуальною для вітчизняної економіки, яка перебуває у стані економічної турбулентності, зокрема викликаною російською військовою агресією. У цьому зв'язку, управління державним боргом набуває особливого значення, адже ефективна боргова політика є ключовим інструментом для мінімізації негативних наслідків зростання боргового навантаження [1]. Управління державним боргом передбачає не лише контроль за його рівнем, але й оптимізацію структури, строків погашення, джерел фінансування та цільового використання запозичених коштів, особливо в умовах значного боргового навантаження.

Хоча, державний борг є невіддільною частиною фінансової політики багатьох країн, оскільки дозволяє забезпечувати фінансування стратегічно важливих проєктів, покривати бюджетний дефіцит і реагувати на економічні виклики, при надмірному зростанні може перетворитися на серйозну загрозу для економічної стабільності [2]. Коли обсяги запозичень перевищують рівень, який економіка здатна обслуговувати без ризику для свого функціонування, країна стикається з низкою проблем: зниженням темпів розвитку, зростанням податкового навантаження, втратою довіри інвесторів та ризиком боргової кризи.

Крім того, тіньова економіка є значною перепоною для економічного розвитку, оскільки вона послаблює державні інституції, знижує податкові надходження, збільшує бюджетний дефіцит та підсилює соціальну нерівність [3]. Її наявність призводить до низки економічних і фінансових проблем, які змушують державу збільшувати запозичення для виконання своїх функцій.

Отже, зростання державного боргу стає значною перешкодою для стабільного економічного зростання, особливо коли управління запозиченими коштами не є ефективним і прозорим. Країни з високим рівнем боргу, без належного контролю за використанням позик, можуть стикатися із серйозними економічними труднощами. В умовах значного боргового навантаження важко забезпечити баланс між обслуговуванням боргу і фінансуванням необ-

ванні у стратегічно важливі сфери, а також на запровадженні прозорих механізмів управління фінансами, щоб уникнути фінансової нестабільності та забезпечити довгострокове економічне процвітання, а саме:

- інвестувати у стратегічно важливі сфери такі як: енергетика, освіта та наука, охорона здоров'я, інфраструктура;
- підвищувати податкову ефективність;
- забезпечувати прозорість використання боргових коштів;
- розробляти довгострокову стратегію управління боргом;
- розвивати фінансову грамотність населення та бізнесу;
- стримувати надмірні витрати та дефіцит бюджету;
- вживати заходи щодо усунення корупційних ризиків при укладанні боргових договорів та витрачання запозичених коштів;
- створювати стимули для легалізації бізнесу і скорочення частки тіньової економіки; – оптимізувати структуру боргу, зокрема реструктуризувати борг за потреби для зменшення боргового навантаження.

Таким чином, зростання державного боргу становить важливу перешкоду для сталого економічного розвитку, оскільки обмежує можливості уряду для фінансування ключових соціальних та економічних програм, підвищує податковий тиск, знижує інвестиційну привабливість і збільшує ризик фінансових криз. Для забезпечення стабільного економічного розвитку необхідно впроваджувати ефективну політику заборгованості, спрямовану на зменшення боргового навантаження та забезпечення оптимального балансу між запозиченнями та інвестиціями.

Література

1. Петик Л.О., Козачук О.В., Себестянович І.С. Управління державним боргом України: проблеми та напрями оптимізації. *Бізнес Інформ*. № 11. 2022. С. 183–189. URL: https://www.researchgate.net/publication/367185026_Public_Debt_Management_in_Ukraine_The_Problems_and_Directions_of_Optimization (дата звернення: 21.12.2024)
2. Шелест О.Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. *Економіка і суспільство*. Вип. 8. 2017. С. 710–715. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/118.pdf (дата звернення: 21.12.2024)
3. Miroshnychenko I.S., Vasylenko D.V., Nikolaev I.V. The Influence of the Shadow Economy of Ukraine on Macroeconomic Indicators and Economic Security of the State. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. Вип. 10(43). 2023. С. 51–61. [http://economics.kntu.kr.ua/pdf/10\(43\)/7.pdf](http://economics.kntu.kr.ua/pdf/10(43)/7.pdf) (дата звернення: 21.12.2024)

Михайлюк М.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ІННОВАЦІЙНО-ВІДТВОРЮВАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасному світі трансформація соціально-економічного розвитку, його стрімкість, глибина, розмаїття та інтенсивність напряму пов'язана з такими аспектами, як інноваційно-

відтворювальні процеси. Саме завдячуючи цим процесам вдається подолати безліч проблем традиційних підходів і форматів економічної поведінки моделей бізнесу та взаємодії учасників ринку. Інноваційність у відтворювальних процесах формує прерогативу успішного

поступу економіки будь-якої країни, і зокрема, це стосується в першу чергу вітчизняного економічного простору, який зазнає нищівних випробувань під час війни з росією. Інноваційно відтворювальні процеси надають імпульс науково-технологічному прогресу, що забезпечує стаке економічне зростання, обумовлюють гнучкість і динамізм перетворень у темпах розвитку бізнесу, що пришвидшує ефективність реагування на зміни ринкових умов та ефективність використання ресурсів [1]. З огляду на зазначені переваги інноваційно відтворювального розвитку, ми спробуємо пояснити їхню актуальність та доцільність у повоєнному розвитку економіки України.

Під інноваційною відтворювальністю економіки розуміють не лише широке коло та інтенсивність змін, що відбуваються у сферах економіки та суспільного розвитку внаслідок впровадження інноваційних технологій, але й їхню значущість і системний вплив на різні сфери діяльності суб'єктів господарювання, що охоплюють і економічні, і соціальні, і екологічні, і етичні аспекти. Тому, розглядаючи сценарії повоєнного розвитку вітчизняної економіки, ми вбачаємо, що вона повинна пройти швидке перезавантаження та відновлення, отримати належний рівень осучаснення економічних процесів, а отже варто звернути увагу на безальтернативність інноваційних аспектів процесу відтворення, їхню перспективність та випереджальний ефект впливу на подальші горизонти економічного становлення у висококонкурентному світовому просторі.

Важливим інноваційними пріоритетами щодо повоєнного розвитку України є: – інвестиції в людський капітал через пріоритетність освіти, охорони здоров'я, стимулювання малого та середнього бізнесу державою;

– забезпечення зайнятості з урахуванням сучасних тенденцій ринку праці; – впровадження циркулярної економіки (господарської системи замкнутого циклу, що мінімізує відходи, переробку, оновлення та повторне використання ресурсів); – широке впровадження технологій «розумних міст» з розвитком відповідної інфраструктури, інноваційного планування та цифрового управління;

– секторальна диверсифікація у виокремленні та сприянні розвитку галузей економіки держави чи регіону у зменшенні залежності від імпорту та збільшення локалізації виробництва; – стратегічні трансформації критичної інфраструктури, в тому числі енергетики, цифрових комунікацій, транспорту та ін., що забезпечують як підвищення загальної економічної ефективності та збалансованості системи, так і гарантують її стійкість у надзвичайних умовах; – зовнішня системна інституційна підтримка експорту вітчизняної високотехнологічної продукції зі збільшенням питомої валової доданої вартості в кінцевому продукті та інші [2, с. 173–174].

Аналізуючи заходи підтримки інноваційних аспектів вітчизняної економіки західними партнерами, слід зазначити, що Європейська інвестиційна рада, враховуючи існуючі виклики та загрози для України у протистоянні з російським агресором, затвердила Робочу програму на 2025 рік. В ній передбачені можливості фінансування на суму понад 1,4 мільярди євро для стратегічних технологій та масштабування компаній, зокрема запроваджено нову схему STEP Scale Up з бюджетом: 300 мільйонів євро у 2025 році (з очікуваним збільшенням до 900 мільйонів євро у 2025–2027 роках). Фінансування: інвестиції від 10 до 30 мільйонів євро через фонд EIC Fund на компанію з приватними співінвестиціями на загальну суму 50–150 мільйонів євро. Фокус на усунення дефіциту фінансування для масштабування deep tech у Європі: цифрові технології, чисті та ресурсоефективні технології, включаючи досягнення цілей net-zero, біотехнології. Оновлені «Виклики EIC» (EIC Challenges). 120 мільйонів євро на підтримку технологій, таких вітчизняних технологій, як:

автономні будівельні роботи;

кліматостійкі сільськогосподарські культури;

перетворення відходів на матеріали;

медична діагностика [3].

Слід зазначити, що саме інноваційне відтворення забезпечить ефективне протистояння російській агресії як у поточному періоді, так і в повоєнний період. Аргументи цього твер

дження обумовлені світовим досвідом розвитку світових демократій у протистоянні з імперським тоталітаризмом як між Південною та Північною Кореями, чи між Китаєм і Тайванем. Враховуючи зазначені обставини, держава має системно підходити до розуміння важливості інноваційних трансформацій і надавати їм пріоритетного значення у формуванні економічної політики нашої країни у повоєнний період. Питання ж обмеженості фінансових ресурсів, зменшення економічної активності через війну, на яке часто посиляються вітчизняні урядовці, долається комплексом спеціальних заходів стратегії фінансового забезпечення інноваційних проектів, де поєднуються зусилля держави та бізнесу у досягненні цієї стратегічної мети [4, с. 45].

Економічна ситуація в Україні має можливість змінитися зі зростанням інноваційної активності суб'єктів господарювання, використовуючи існуючий досвід розвинених західних країн, досягненням сучасної науки та новітніх технологій як головного засобу економічного зростання, що базується на широкій інтегрованості у світовий контекст науково технологічного розвитку [5, с. 177–178].

Висновки. Інноваційно-відтворювальні аспекти розвитку економіки України у повоєнний період передбачають концентрацію зусиль держави та бізнесу у формуванні спільної парадигми безальтернативності науково-технологічному зростанню, що уможливило перезавантаження національної економіки на якісно нових перспективних засадах.

Формування системного інноваційного клімату та стимулювання інноваційних технологій є визначальними драйверами економічного зростання, досягненням вітчизняної економіки параметрів та стандартів країн розвинутого світу, підвищенням ефективності функціонування, зміцнення конкурентоспроможності вітчизняної економіки та убезпечення її від існуючих загроз і викликів.

Інноваційно-відтворювальний розвиток економіки України розширює можливості протистояння і резистентності у військових та економічних конфліктах, що очікують вітчизняну економіку на тернистому шляху до євроінтеграційних трансформацій як у поточний період, так і в майбутньому.

Література

1. Яцкевич І. Інноваційна політика України у післявоєнний період // Економіка та суспільство. №39, 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53>.
2. Солодкий В.О. Інноваційні стратегії та моделі забезпечення рівноважного розвитку економічних систем // Вісник національного університету водного господарства та природокористування м. Рівне, серія «Економічні науки», випуск 2(108) 2024 р., с. 170–177.
3. Офіс горизонт Європа в Україні: <https://horizon-europe.org.ua/uk/news/evropejska-innovacijna-rada-zatverdyla-robochu-programu-na-2025-rik/>
4. Махначова Н. Стан інвестиційної привабливості України під час війни. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу: тези доповідей XIV міжнародного бізнес форуму. Київ, 2023. С. 43–45.
5. Дем'яненко Т.І. Формування організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві, С. 171–178. Концептуальна інтенсивність трансформаційних процесів соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання в умовах цифровізації: колективна монографія за ред. д.е.н., проф. Чобіток В.І. — Х.: вид-во Іванченка І.С., 2024. — 451 с.

стратегічних досліджень

Кошкарів С.А.

*кандидат економічних наук, доцент,
викладач економічних і комп'ютерних дисциплін*

*Чернівецький кооперативний фаховий
коледж економіки і права*

Ніжний Д.А.

*здобувач вищої освіти,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СЕМАНТИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ

Швидкі темпи технологічного прогресу, глобальні економічні зміни, зростання складності економічних систем і цифрові перетворення формують нові макроекономічні виклики в національному економічному ландшафті. За останні десятиліття темпи технологічних змін значно прискорилися, що призвело до появи абсолютно нових технологій, які пропонують широкий спектр технологічних можливостей. Платформа Всесвітнього економічного форуму для формування майбутнього цифрової економіки та створення нових цінностей національного підприємства на використання інноваційних технологій для розробки цифрових бізнес-моделей, які забезпечують розвиток інклюзивної і стійкої економіки майбутнього та базуються на експоненціальному прогресі в широкому спектрі технологій, які включають квантові обчислення, штучний інтелект (ШІ) і біотехнології [1].

Проте тенденції до «оцифрування майже всього», розширення глобальних ланцюгів до даної вартості, доступність відкритих даних стали наріжним каменем для формування цифрових бізнес-моделей і можливостей розвитку усіх галузей господарського комплексу. Внаслідок цього стає все складніше створювати програми, які можуть функціонувати спільно в такому складному цифровому середовищі. Семантична сумісність в цьому аспекті розглядається як сумісність двох, або більше систем, чиї інформаційні моделі є різними і спрямовані на подолання викликів, пов'язаних з елементами вибору цифрових перетворень. Згідно з визначенням американських учених Джеффа Хефліна і Джеймса Хендлера саме семантична сумісність є вимогою для забезпечення машинно-обчислювальної логіки, висновків, виявлення знань і об'єднання даних між інформаційними системами [2].

Іншим аспектом у цьому контексті є відсутність кращих семантичних практик для підтримки об'єктно-орієнтованого програмування, створення шаблонів програмного забезпечення та інтерфейсів програмування. Семантична модель слугує фундаментом для семантичної сумісності. Завдання на найближчу перспективу полягає у використанні вже існуючих інформаційних моделей, покращення їх взаємодії, виявлення умов, в яких нині застосовуються онтології на основі семантичних технологій та створення базової сумісності системи існуючих сценаріїв і тих, що ще будуть розроблені. Згідно з визначенням стандарту, розробленого технічним комітетом стандартизації Міжнародної організації стандартизації (ISO) та Міжнародної електротехнічної комісії (IEC) ISO/IEC 21823-3 «системи — це активи, тобто речі, які мають цінність у промисловій сфері» [3]. Прикладами можуть слугувати життєві цикли активів у виробництві, у тому числі в плануванні, введенні в експлуатацію, моделюванні, управлінні та обслуговуванні, які базуються на отриманні даних, їх аналізі та перевірці на основі інформаційних моделей. Для опису та перевірки структури та вмісту документів згідно рекомендацій Консорціуму Всесвітньої павутини (*World Wide Web Consortium, W3C*) існує

приблизно 45 простих типів даних, які представлені в інформаційній моделі для взаємодії між людьми та реальним світом і взаємодії між технічними активами, як тісно пов'язані з інформаційною моделлю [4].

Перехід від бінарної інформаційної моделі до квантових обчислень, де основною одиницею даних стає кубіт (квантовий біт), є одним з ключових аспектів таких цифрових трансформацій. Цей перехід відкриває можливості, які кардинально змінюють усі сфери життєдіяльності

ності людства, започатковуючи новий тип існування — квантову еру цифрової цивілізації, що може призвести до суттєвих змін у створенні нових методів наукового моделювання. Нові квантові прориви змінюють уявлення про швидкість обчислень і відкривають шлях до досконаліших квантових систем. Формування квантової ери цифрової економіки створює нові економічні моделі, які працюють на різних принципах, незалежних від традиційних ринкових умов і потребують глибокого розуміння технологічних процесів — від упровадження генеративного ШІ до новаторських проривів у робототехніці та їх впливу на економічний розвиток. Так, наприклад, згідно повідомлення Google Willow, розроблений квантовий чіп за 5 хвилин вирішує завдання, яке б зайняло у найшвидшого комп'ютера понад 10 секстильйонів років [5]. У цьому контексті прогнозування економічних тенденцій є одним з ключових завдань, яке потребує глибокого розуміння економічної теорії цифрових перетворень, забезпечення сумісності економічних систем, які можуть працювати в поєднанні одна з одною та вивчення міжнародного досвіду, зокрема щодо впровадженні генеративного ШІ. Пакт майбутнього та Глобальний цифровий договір ООН, ухвалений у вересні 2024 року, розглядається як перша всеосяжна глобальна структура цифрової співпраці урядів та управління ШІ до 2030 р. [6]. Технологічна конвергенція розглядається як переважаюча модель інновацій у різних галузях, оскільки вона дає змогу інтегрувати існуючі технології для створення нових гібридних технологій, змінюючи спосіб конкуренції фірм одна з одною. Покращення сумісності міжгалузевої взаємодії є ключовим для цифрового успіху та необхідною умовою для побудови цифрової економіки, яка базується на високоякісних електронних комунікаційних мережах і цифровій інфраструктурі, в яких технологія блокчейн розглядається як центральний стрижень аналогової та цифрової цивілізації.

Європейська програма «Цифрова трансформація для довгострокового зростання» [7] спрямована на прискорення нових цифрових бізнес-моделей, які створюють стійкі галузі майбутнього. Цьому сприяє ініціатива Європейської Комісії щодо створення спільноти семантичної взаємодії (SEMIC) і формування транскордонної семантичної сумісності мережевих та інформаційних систем між взаємопов'язаними системами електронного урядування. Відповідно до Акту про взаємодію у Європі SEMIC пропонує обмін існуючими найкращими практиками, інструментами, стандартами для сприяння семантичній сумісності транскордонного потоку даних [8]. Прикладами транс'європейських цифрових публічних послуг вже нині є послуги, які за допомогою транскордонного обміну даними дозволяють взаємно визнавати академічні дипломи або професійні кваліфікації, обмінюватися даними про транспортні засоби для безпеки дорожнього руху, доступу до даних соціального забезпечення та здоров'я, включаючи доступ до систем єдиного вікна, обмін інформацією, пов'язаною з оподаткуванням, митницею, акредитацією на публічних тендерах, цифровими водійськими правами або комерційними реєстрами, а також загалом усі ті послуги, які реалізують принцип «лише один раз» для доступу та обміну транскордонними даними.

Для пришвидшення процесу семантичної взаємодії у Web і встановлення загальних правил впровадження нормативних програм сумісності, як точку відліку в ЄС створено міжнародний портал (*Interoperable Europe Portal*). Нова стратегія розвитку Web4.0 (метавсесвіту) і віртуальних світів Європейської комісії націлена, перш за все, на спрямування ЄС через нову технологічну епоху і створення відкритого, безпечного та інклюзивного цифрового простору.

Подальші наукові відкриття щодо квантових технологій у моделюванні мультивсесвітів, інтегрованих зі ШІ, згідно висловлювання засновника команди *Google Quantum AI* фізика

Хартмута Невена [6], підтверджує думку про те, що квантові обчислення відбуваються в багатьох паралельних всесвітах [9].

У прогнозі економіки ЄС до 2030 року цифровізація є одним з основних факторів, а Web 4.0 — важливим технологічним переходом, який створює взаємопов'язаний простір і визнається як цифрова симуляція багатовимірного простору, що дозволяє взаємодіяти з віртуальними об'єктами та середовищами у режимі реального часу. За оцінками Європейської комісії, обсяг світового ринку віртуальних світів зросте з 27 млрд євро у 2022 році до більш ніж

800 млрд євро до 2030 року [10]. Аналіз технологій, що забезпечують функціонування Web 4.0, включаючи ІІІ, блокчейн, розширену (AR) та віртуальну реальність (VR) і цифрові двійники, згідно рапорту IEEE, є технологічною основою Web4.0 та віртуальних світів і вимагає семантичної сумісності та надійності інформаційні моделі [11].

Показовим у цьому контексті є приклад Китаю, який нині активно формує власні стандарти для Web3.0 з метою їх поширення як на національному, так і міжнародному рівнях. У разі успішного впровадження технологій і стандартів у межах країни, Китай може запропонувати свою модель іншим державам, що може закріпити його домінування у сфері регулювання цифрових технологій. Проте, масштабне впровадження стандартів Web3.0 та ІІІ в управлінні, безпеці та економіці, використання великих даних і швидка експансія Китаю на глобальні ринки створює стратегічну загрозу, оскільки домінування у сфері інноваційних технологій надає вирішальні переваги для країни в економіці, обороні та геополітиці [12].

У зв'язку з цим, формування транскордонних стандартів Web3.0-4.0 є глобальною амбіцією України щодо формування регуляторного середовища на найближчу перспективу. Цей процес передбачає створення регуляторної основи для розробників, які працюють у сфері блокчейну, смарт-контрактів, незмінних токенів (NFT), децентралізованих додатків (DApps) і технологій взаємодії між блокчейнами та сприяння інтеграції у світові інноваційні процеси. Для України ці технології мають особливо важливе значення в умовах війни та повоєнного відновлення, оскільки вони можуть сприяти модернізації промислових підприємств оборонного комплексу, підвищенню конкурентоспроможності виробничих процесів, надійності систем та зменшенню витрат.

Література

1. The platform of the World Economic Forum for shaping the future of the digital economy. URL: <https://www.weforum.org/videos/how-are-the-forum-and-partners-shaping-the-future-of-digital-economy-and-new-value-creation>.
2. Jeff Heflin and James Hendler Semantic Interoperability on the Web. URL: <http://www.cs.umd.edu/projects/plus/SHOE/pubs/extreme2000.pdf>
3. ISO/IEC 21823-3:2021 Internet of things (IoT) — Interoperability for IoT systems Part 3: Semantic interoperability. URL: <https://www.iso.org/standard/83752.html>
4. Making the Web work. URL: www.w3.org/TR/xmlschema-2.
5. Pact for the Future, Global Digital Compact and Declaration on Future Generations Key Deliverables and U.S. Explanation of Position. URL: <https://usun.usmission.gov/pact-for-the-future-global-digital-compact-and-declaration-on-future-generations-key-deliverables-and-u-s-explanation-of-position/>
6. Accelerating Digital Transformation for Long Term Growth Digital business delivers for people, planet and prosperity. URL: <https://initiatives.weforum.org/digital-transformation/home>
7. Regulation (EU) 2024/903 of the European Parliament and of the Council of 13 March 2024 laying down measures for a high level of public sector interoperability across the Union (Interoperable Europe Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32024R0903>
8. Quantum+AI in the multiverse future to come. URL: <https://inshorts.com/en/news/quantum-ai-in-the-multiverse-future-to-come-google-ceo-sundar-pichai-1733802976249>
9. Google claims quantum chip may prove existence of parallel universes. URL: <https://nypost.com/2024/12/15/science/google-scientist-believes-quantum-chip-could-prove-multiverses-existence/>

10. Towards the next technological transition: Commission presents EU strategy to lead on Web 4.0 and virtual worlds. URL: <https://fintechinsider.com.ua/yevrokomisiya-predstavyla-strategiyu-rozvytku-web-4-0-ta-virtualnyh-svitiv/>

11. The metaverse and its impact on human rights the rule of law and democracy. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/the-metaverse-impact-on-and-its-impact-on-human-rights-the-rule-of-law/1680ae6bce>

12. Artificial Intelligence (AI) companies in Web 3.0 in China. URL: https://tracxn.com/d/artificial-intelligence/ai-startups-in-web-3.0-in-china/_AFsVNL9QUiu3Dbgs_tkWOPfYAyTtlIwVwWhcqAsi0Zs/companies

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Тіньова економіка є однією з ключових загроз для економічного розвитку та фінансової стабільності багатьох країн світу. Вона підриває податкову базу, зменшує надходження до бюджету та створює нерівні умови для бізнесу. Для України ця проблема набуває особливого значення, враховуючи її значну частку тіньового сектору та потребу в пошуках додаткових джерел надходжень до бюджету без значного погіршення інвестиційного клімату та економічної активності.

Однією з основних причин існування тіньової економіки прийнято вважати податкове навантаження — рівень податків, що сплачується суб'єктами господарювання та населенням. Високі ставки податків, складність податкової системи та недостатня ефективність адміністрування податків часто змушують бізнес і громадян уникати легальної діяльності. Тому, пошуку балансу між забезпеченням фіскальних потреб держави та створенням сприятливих умов для економічної діяльності водночас із зниженням рівня тінізації є одним із ключових завдань для підвищення фінансової стійкості України та залучення інвестицій.

Оцінювання рівня тіньової економіки є складним завданням через саму її приховану природу. Саме тому немає єдиної загальноприйнятої методики, адже кожен підхід має свої обмеження та використовується в залежності від поставленої задачі та специфіки конкретної економіки. Загалом, підходи прийнято розділяти на прямі (опитування або перевірки податкових даних), непрямі (макроекономічні) методи та моделювання [1]. Серед найпопулярніших моделей, які також застосовує МВФ, є модель Dynamic General Equilibrium (DGE) та модель Multiple Indicators Multiple Causes (MIMIC). Ці моделі дозволяють враховувати як прямі, так і непрямі фактори, що впливають на тіньову економіку.

Згідно з оцінками МВФ, представленими у 2024 році побудованими на основі моделі DGE, рівень тіньової економіки у 2020 році значно варіюється між країнами світу. Найбільший відсоток неформального сектору економіки був зафіксований у Зімбабве (60,4 % ВВП), Грузії (58,2 %) та Нігерії (54,9 %). Україна, на жаль, займає шосте місце в цьому рейтингу з рівнем тіньової економіки 46,0 %, що вказує на серйозні недоліки в управлінні податковою сферою та регуляторній політиці [2].

У протиположності цьому, найменш «тінізованими» економіками є Швейцарія (7,9 %), США та Китай (по 8,0 % кожна), Люксембург та Австрія (по 9,1 %). Також серед лідерів із найнижчими показниками тіньової економіки перебувають Японія (10,2 %), Сінгапур (10,8 %) і Нова Зеландія (11,2 %), що підкреслює високий рівень прозорості економічної діяльності та ефективність державних інституцій у цих країнах.

Що ж спричиняє тінізацію економіки? Згідно дослідження Міжнародного Валютного Фонду (МВФ) є позитивний зв'язок між тіньовою економікою та безробіттям, корупцією і сіль-

ським господарством. Водночас, між тіньовою економікою та ВВП на душу населення, обсягом кредитування приватного сектору, податковим навантаженням, розвитком людського капіталу та регулюванням спостерігається негативний зв'язок. Ці взаємозв'язки є відносно стабільними з часом [3].

Неформальна економічна діяльність має різноманітні причини та наслідки, серед яких дослідники зі Світового банку виділяють такі [4]:

- обтяжливе регулювання (високі витрати на вхід до ринку, суворі трудові регуляції, високі податки, складні процедури тощо);
- низька інституційна якість (корупція, слабе верховенство права, відсутність підзвітності тощо);

- низький рівень людського капіталу;
- висока економічна нерівність;
- низький рівень довіри до інституцій;
- низька якість державних послуг (інфраструктура, соціальний захист);
- відсутність доступу до ресурсів (земля, кредит тощо);
- низький рівень моніторингу та забезпечення виконання регуляцій;
- індивідуальне прагнення до самостійної роботи.

Так само вони наголошують, що неформальна економічна діяльність має кілька потенційних економічних витрат: неоптимальні масштаби виробництва; низький рівень інвестицій; проблема «безкоштовного користувача» (надмірне використання державних благ, низький рівень збору податків); несправедлива конкуренція; низький рівень інновацій; велика частка бідного населення, незастрахованого від шоків доходів; працівники, які не захищені базовими стандартами безпеки.

Проте, податкове навантаження та якість податкового адміністрування є ключовими факторами, що пояснюють розмір тіньової економіки. Чим вище загальне податкове навантаження та/або чим нижчий рівень моніторингу й забезпечення виконання податкових зобов'язань, тим сильнішими є стимули до ухилення від сплати податків і недекларування зарплат.

Це підтверджується усередненими даними 28 досліджень, згідно яких збільшення ставок податків чи соціальних відрахувань має найбільший відсоток впливу 35–38 %, далі слідує податкова дисципліна — 22–25 % та інтенсивність регуляторної політики — 8–10 % [1].

Серед основних стратегій по зниженню тіньової економіки серед світового досвіду [5] для України можна імплементувати:

- спрощення податкових процедур — складність податкового адміністрування та надмірна бюрократія стимулюють ухилення від сплати податків. Розглянути спрощення оподаткування найманих співробітників або взагалі відмінити його для підприємств і перенести ці податки повністю на доходи фізичних осіб, а не розділяти на частку, яку платить фізична особа і частку, яку платить підприємство. Також приділити увагу спрощенню оподаткування та адміністрування малого і середнього бізнесу, адже в Україні досі не заповнена ніша між системою спрощеного оподаткування і звичайного, коли малий підприємець вже готовий перейти на вищий рівень, але все ще не готовий до викликів ведення великого бізнесу;

- цифровізація податкової системи — складність податкового адміністрування та надмірна бюрократія стимулюють ухилення від сплати податків. Також запутаність системи стимулює корупцію у ній можливості тиску на білий бізнес. Сучасні системи визначення ризиків нових транзакцій і рейтингів підприємств, і проведення перевірок на цих підставах без можливості ручного управління цим процесом можуть значно підняти довіру до податкових органів;

- податкові пільги на першому етапі для бажаючих формалізувати свою діяльність. Отже, тіньова економіка залишається однією з головних проблем, що перешкоджає економічному розвитку та фінансовій стабільності України. Аналіз причин її розвитку показує, що основним чинником є високе податкове навантаження, поєднане зі складністю адмініст-

рування та низьким рівнем довіри до державних інституцій. Ця ситуація не лише зменшує податкові надходження до бюджету, але й створює нерівні умови для бізнесу, посилюючи економічну нерівність. Міжнародний досвід демонструє, що зниження податкового навантаження, спрощення процедур адміністрування, цифровізація податкових систем (у тому числі

із застосуванням великих даних і штучного інтелекту) та боротьба з корупцією є ефективними інструментами скорочення масштабів тіньової економіки.

Література

1. Schneider, Friedrich, 2005, Shadow Economies of 145 Countries all over the World: What Do We Really Know?, CREMA Working Paper Series, Center for Research in Economics, Management and the Arts (CREMA), <https://www.crema-research.ch/wp-content/uploads/2022/01/shadow-economies-of-145-countries-all-over-the-world-whatdo-we-really-know.pdf>
2. Elgin, C., M. Kose, F. Ohnsorge, and S. Yu. 2021. «Understanding Informality.» CERP Discussion Paper 16497, Centre for Economic Policy Research, London. <https://www.worldbank.org/en/research/brief/informal-economy-database>
3. Ben Kelmanson, Koralai Kirabaeva, Leandro Medina, Borislava Mircheva, Jason Weiss, 2019, «Explaining the Shadow Economy in Europe: Size, Causes and Policy Options», Working Paper No. 2019/278, <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/12/13/Explaining-the-Shadow-Economy-in-Europe-Size-Causes-and-Policy-Options-48821>
4. Oviedo, Ana Maria; Thomas, Mark R.; Karakurum-Ozdemir, Kamer. Economic informality: causes, costs, and policies — a literature survey (English). World Bank working paper; no. 167. Washington, D.C.: World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/567571468331805356/Economic-informality-causes-costs-and-policies-a-literature-survey>
5. Awasthi, Rajul; Engelschalk, Michael. 2018. Taxation and the Shadow Economy: How the Tax System Can Stimulate and Enforce the Formalization of Business Activities. Policy Research Working Paper; No. 8391. © World Bank, Washington, DC. <http://hdl.handle.net/10986/29603>

Осецький В.Л.

*доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

Куліш В.А.

*доктор філософії
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інновації в сучасній економіці стали не лише невід'ємною її складовою, а й обов'язковою і інституціональною умовами економічного розвитку. Україна належить до країн, які визнають важливість інновацій в умовах воєнного конфлікту та періоду післявоєнного відновлення. Війна створює значний тиск на інноваційну систему країн, що генерує зростаючий потік інновацій, які відповідають стратегічним потребам суспільства. Для теоретичного розуміння впливу війни на інноваційний розвиток важливо враховувати досвід інших країн. Наприклад, у післявоєнній Європі успіх економічного відновлення значною мірою залежав від впровадження плану Маршалла. Як зазначено в Плані Маршалла «Програма відновлення Європи», ключовою довгостроковою метою Плану було самозабезпечення європейських країн, тому американська допомога частково надавалася у вигляді прямих поставок промислових товарів, сировини та устаткування. Також великого значення мало набуття країнами, залученими до реалізації Плану, досвіду впровадження інноваційних технологій і методів реалізації виробництва, що дозволило підвищити продуктивність праці та перейти на якісно новий технологічний та управлінський рівень.

Водночас війна може створювати нові можливості для інноваційного розвитку. У статті «Економіка конфлікту: огляд літератури та посібник для іноземних донорів» Домініка Роне ра [2] наголошується, що конфлікт інколи стимулює інновації в оборонній промисловості, енергетиці та ІТ-секторі. Ці галузі часто стають привабливими для інвесторів навіть у період війни. У випадку України — це підтверджується інноваційним розвитком військових техно

логій і зростанням ІТ-сектору, що став одним із визначальних факторів впливу на формування і функціонування національної інвестиційно-інноваційної системи.

Отже, вплив війни на інвестиційно-інноваційну систему включає сукупність економічних та інституційних чинників. В сучасних реаліях, ефективна адаптація ключових інститутів для стабілізації економічної ситуації потребує залучення міжнародного досвіду інноваційного розвитку, що може привести до радикальних структурно-технологічних змін в економіці та суспільстві. Відсутність структурно-технологічних змін у напрямі рішучого інноваційного розвитку означає не що інше, як визначення ролі нашої країни як «світової периферії». Загальний стан структурно-технологічних змін економіки України не може вважатися задовільним, оскільки його поділ на трансформаційний та трансакційний сектори опинився за межами інвестиційно-інноваційної системи. Більше того, зміни структури відбуваються спонтанно, тому що їх не вважають усвідомленими завданнями реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки України.

Мова йде про особливу значимість інвестиційно-інноваційної системи у забезпеченні збалансованого економічного розвитку. Будь-який розвиток як результат функціонування інвестиційно-інноваційної системи повинен мати зворотні зв'язки, величина та інноваційні зміни яких з часом визначають стійкість зазначеного розвитку. Таку стійкість можна розуміти і як здатність взагалі до розвитку, тобто якісних інноваційних змін, і як здатність розвиватися не спонтанно й дискретно (еволюційний підхід). На основі принципу зворотного зв'язку щодо інтерпретації теоретичного знання в економічній аналітиці, відкривається методологічний простір для переосмислення теорії інноваційного розвитку, оновлення її основних положень у воєнній економіці та їх практичного використання.

Найважливіший висновок цього напряму теоретичного знання в економічній аналітиці полягає в тому, що ефект інноваційного розвитку досягається за умови, коли інвестиції та інновації взаємопов'язані не лише як категорії, а й як корінні структурно-функціональні фактори, якість співвідношення яких забезпечить структурно-технологічні зміни та формування і функціонування інвестиційно-інноваційної системи. Якщо структура інвестицій відповідає технологічній структурі виробництва, то тим самим забезпечується розширене відтворення, але в межах існуючої структури виробництва. Для того, щоб здійснити структурно-технологічні зміни та забезпечити інноваційний розвиток, необхідно, щоб інвестиції, забезпечуючи удосконалення усіх видів виробництва, пріоритетно зосереджувались на тих виробництвах і в тих галузях, які визначають інноваційний розвиток економіки, тобто поліпшення її структури на новій інноваційній основі. І навпаки, якщо інвестиції спрямовуються переважно у неперіоритетні технології, то її структурна може погіршуватися. Різні види залежностей між структурою інвестицій і структурою економіки дають можливість моделювати ці процеси, встановлювати найоптимальніші і найефективніші співвідношення між ними як складовими інвестиційно-інноваційної системи [1].

Відображення сутності інноваційного розвитку дозволяє також збагатити методологію системного підходу з метою адекватного теоретичного відображення сучасних реалій. Відображення в теорії системної динаміки, а не тільки системно-структурної статистики за допомогою широкого використання категорії розвитку як тимчасової характеристики руху систем — це гідна відповідь учених-теоретиків на зростаючу стрімкість інноваційних змін. Так, структурно-динамічні практики є потребою постановки та вирішення проблеми не просто розвитку, а вже якості розвитку й інноваційного виміру розвитку, включаючи його інституційний аспект. Розвиток, як і інновації, це складний процес взаємопов'язаних цілісних змін як у системах різного рівня, так і в національній інноваційній системі, що інтегрує перші.

Процес інноваційного розвитку в Україні зумовлює необхідність системних інституційних перетворень економічної політики, формування сприятливого інноваційного клімату, рішучого прориву у сфері використання цифрових технологій, виникнення і активізації цифрових платформ з погляду інтересів загальної структурної реорганізації і модернізації воєної економіки країни.

Для введення дієвої економічної політики в Україні потрібна нова теорія такої політики,

яка по суті означає масштабні технологічні, інституційні та структурні зміни української економіки. Економічна політика має проводитися на користь інноваційного розвитку, тобто спрямована на підвищення ефективності промислового виробництва, отримання нових знань і технологій, зростання інвестицій у людський капітал.

Аналіз інституційних змін та економічної політики — основні напрями формування загальної теорії економічної еволюції і трансформації. Головною особливістю інституційних перетворень є поєднання механізмів інноваційної модернізації з формуванням нової економічної політики, в основі якої лежить інноваційний розвиток країни. Якість системного розвитку великою мірою визначатиметься здатністю держави проводити економічну політику інноваційного розвитку економіки, заснованого на знаннях. Здійснення поступальної економічної політики реформування інституційної структури економіки України та активної, орієнтованої на формування «економіки знань», забезпечуватиме системний, стійкий інноваційний розвиток економіки.

Повільний розвиток вітчизняних інститутів «нової інвестиційно-інноваційної системи» ускладнює для української економічної науки розроблення рекомендацій щодо ефективності руху до інституційного забезпечення оптимізації участі держави в інноваційному розвитку економіки. Із позицій ретроспективного аналізу світового досвіду, слабка інтенція до використання інституційної єдності економічної теорії та економічної політики, має наслідком додаткову економічну суперечність у суспільстві та не сприяє реалізації державної стратегії інноваційного розвитку.

Феномен інноваційного розвитку надає якісної смислової визначеності цілеспрямованій структурній політиці відповідно до сучасних інституційних форм державного регулювання інноваційного розвитку, підпорядковує собі все, що відбувається в межах національної інвестиційно-інноваційної системи.

Література

1. Осецький В.Л. (2003). Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики. Монографія. К. ІАЕ УААН. 412 с.
2. Rohner D. (2018). The Economics of Conflict: A Literature Review and Practitioner's Guide for the Foreign Aid Community. *Revue d'économie du développement*. Vol. 26. P. 5-25. URL: <https://shs.cairn.info/journal-revue-d-economie-du-developpement-2018-4-page-5?lang=en&tab=auteurs>

Петролюк Ю.С.

здобувач PhD,

ЗВО «Університет Короля Данила»

АНАЛІЗ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ПЕРШІЙ КРОК У РОЗРОБЛЕННІ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз ринкового середовища є першочерговим завданням для будь-якого підприємства, яке прагне розробити ефективну конкурентну стратегію. Це детальне дослідження усіх внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на діяльність компанії та її позицію на ринку.

Усвідомлення необхідності стратегічного управління в умовах динамічних змін пояснюється зростанням ролі стратегічного менеджменту в діяльності більшості українських підп-

приємств. З огляду на нестабільність ринкових процесів, посилення конкуренції і зростаючі запити споживачів на якість продукції, розробка і реалізація конкурентної стратегії, що дозволяє компанії досягати довгострокових конкурентних позицій у своєму секторі, займає особливе місце в системі стратегічного управління. «Розробка конкурентної стратегії — це, по суті, пошук чіткого формулювання того, як компанія буде конкурувати, якими повинні бути її цілі, і які ресурси і дії необхідні для досягнення цих цілей» [1]. «Стратегія встановлює певні рамки, що дозволяють виявити і оцінити умови трансформації внутрішнього середо-

вища розвитку компанії як системи і викликані цим аспектом зміни необхідності розподілу ресурсів економічного процесу. Стратегія як засіб досягнення довгострокових цілей зосереджується на прогнозуванні поведінки зовнішнього середовища і, у зв'язку з цим, аналізі можливостей функціонування і розвитку підприємства» [2].

У результаті глибокого аналізу ринкового середовища підприємство отримує розуміння ринку, яке дозволяє краще визначити потреби клієнтів, тенденції розвитку галузі, конкурентів та інші ключові фактори, визначення сильних і слабких сторін для оцінки власних можливостей та обмежень у порівнянні з конкурентами, ідентифікацію загроз і можливостей для виявлення потенційних ризиків і нових напрямків зростання, а також основу для розробки ефективної стратегії, що сприятиме досягненню поставлених цілей.

Аналіз ринкового середовища є ключовим етапом у розробці конкурентної стратегії підприємства, оскільки він дозволяє оцінити зовнішні фактори, які впливають на діяльність організації, і знайти способи досягнення конкурентних переваг. Цей процес включає дослідження ринку, конкурентів, клієнтів та макроекономічних умов. Основні аспекти аналізу ринкового середовища:

1. аналіз макросередовища (PESTEL-аналіз), що передбачає оцінку глобальних факторів, які можуть впливати на ринок:

- політичні (законодавство, регулювання, стабільність уряду);
- економічні (рівень інфляції, валютні курси, економічне зростання);
- соціальні (споживчі звички, демографія, культура);
- технологічні (інновації, доступність нових технологій);
- екологічні (екологічні стандарти, зміна клімату);
- легальні (регуляції, ліцензування, трудове законодавство);

2. аналіз галузевого середовища (модель Портера), що визначає конкурентний тиск у галузі:

- загроза появи нових гравців;
- сила постачальників;
- сила покупців;
- загроза замінників;
- інтенсивність конкуренції;

3. дослідження конкурентів: порівняльний аналіз сильних і слабких сторін конкурентів, їх ринкових позицій, стратегій, цінової політики, інновацій;

4. аналіз споживачів: вивчення потреб, мотивації та поведінки клієнтів, сегментація ринку, визначення ключових факторів вибору продукту;

5. SWOT-аналіз — визначення сильних (Strengths) і слабких (Weaknesses) сторін підприємства, а також можливостей (Opportunities) і загроз (Threats) ринку.

Результати аналізу ринкового середовища дозволяють підприємству визначити свої конкурентні переваги, побудувати довгострокову стратегію, яка відповідає умовам ринку, знизити ризики, пов'язані з ринковою невизначеністю, а також спрогнозувати розвиток ринку й адаптувати бізнес-модель до можливих змін, забезпечуючи сталий розвиток і конкурентоспроможність [3].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що аналіз ринкового середовища є обов'язковою умовою успішної розробки конкурентної стратегії. Він забезпечує підприємству глибоке розуміння ринкової ситуації, дозволяючи ухвалювати обґрунтовані рішення та створювати

стратегії, які забезпечать сталий розвиток і конкурентоспроможність. Регулярний аналіз ринкового середовища є невід'ємною частиною успішного бізнесу. Він допомагає підприємству

краще зрозуміти свою позицію на ринку, виявляти нові можливості та мінімізувати ризики. Регулярний аналіз дозволяє компаніям адаптуватися до змін і залишатися конкурентоспроможними на довгий термін.

Література

1. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: управління, оцінка, стратегія: монографія / В.А. Павлова, О.В. Кузьменко, В.М. Орлова, Г.А. Рижкова. Дніпропетровськ: ДУЕП імені Альфреда Нобеля, 2011. 352 с
2. Барабась Д.О. Конкурентні стратегії підприємства. Стратегія економічного розвитку України: наук зб. Вип. 2–3. 2013. 208 с.
3. Ареф'єва, О., Пілецька, С., Лістрова, М. Формування конкурентної стратегії підприємства в системі антикризового управління. Економіка та суспільство, (43). 2022. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-35>

Радіонова І.Ф.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії

Хоменко М.

здобувачка вищої освіти
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

МОДЕЛЮВАННЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ: ПОРІВНЯННЯ ДОСВІДУ УКРАЇНИ ТА ІСПАНІЇ

Порівняння досвіду моделювання монетарної політики в Україні та в Іспанії є важливим з кількох причин.

По-перше, обмеження інфляції в українській економіці, яка перебуває в стані екстраординарної невизначеності, що спричинена війною, передбачає використання інструментарію антиінфляційного регулювання успішних країн Європейського Союзу (ЄС).

По-друге, монетарна політика в Україні, так само, як і в країнах ЄС, ґрунтується на, так званому, «режимі таргетування інфляції», спосіб реалізації якого під час війни в Україні модифікувався, але від якого Національний банк України (НБУ) не відмовляється.

Автори цього дослідження виходять з припущення, що оскільки таргетування інфляції означає середньострокове передбачення темпів інфляції, остільки квінтесенція моделювання монетарної політики — це моделювання інфляції.

Як відомо, таргетування інфляції стає офіційним змістом монетарної політики країн ЄС в 1999 р., відтак, воно триває вже 25 років. Натомість, в Україні режим таргетування інфляції запроваджено з 2016 р., тобто охоплює лише 8 років. Причому, саме політика інфляційного таргетування в Україні, на думку багатьох аналітиків політики, демонструвала найкращі (в порівнянні з іншими політиками) результати.

Аналіз досвіду моделювання інфляції через досвід окремої країни — Іспанії є обґрунтованим, передусім тому, що, за «усереднення досвіду» всіх країн ЄС, втрачається предметність та конкретність узагальнень. Як свідчать численні дослідження фахівців Банку Іспанії (Banco de España), монетарна політика цієї країни, крім загальних принципів та підходів, властивих всім членам ЄС, має важливі національні особливості [1–4].

Результати монетарної політики двох країн — України та Іспанії — можна оцінити на основі інформації про фактичні показники темпу інфляції (рис. 1 і 2).

Рис. 1. Річний темп інфляції в українській економіці в 2000–2023 рр.

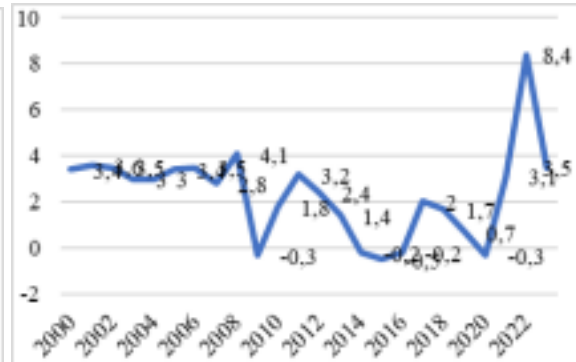

Рис. 2. Річний темп інфляції в іспанській економіці в 2000–2023 рр.

Джерело: створено авторами на основі даних [5]

Джерело: створено автором на основі даних [6]

Дані про темп інфляції в українській економіці в 2000–2023 рр. свідчать, що до запровадження в 2016 р. режиму таргетування інфляції українська інфляція виходила за межі помірної (перевищувала 10 %) та демонструвала значні відхилення в бік галопуючої. Вже в перші роки після початку реалізації політики таргетування інфляції — 2017–2020 рр. — показники входять у межі помірної інфляції. Це дає підставою для висновку про успішність монетарної політики цього періоду.

Дані про динаміку інфляції в Іспанії за 2000 — 2023 рр. свідчать про період стабільності до 2007 року, різке зниження у 2009 році після фінансової кризи 2008 року, повільне підвищення до 2019 року. Негативний вплив пандемії COVID-19 у 2020 році асоціюється зі стрибком темпу інфляції до 8,4 %. У 2022 р. відбувається стрімке зниження до 3,5 %, а та кож до 4 % у 2023 році. Оцінювати ефективність монетарної політики в іспанській економіці доцільно з огляду на цілі, які визначає Європейський центральний банк (ЄЦБ). Ці цілі, як відомо, в 1999 р. були визначені як досягнення темпів інфляції, що не перевищують 2 % річних. Нині обґрунтовуються інші показники інфляції — такі, що перебувають у межах 2 % — 3,5 % [7].

Досвід моделювання інфляції в іспанській економіці можна, на думку авторів тез, стисло подати так:

- Банк Іспанії при оцінюванні рівня інфляції вилучає ті складники індексу споживчих цін, які демонструють найвищу волатильність й тому є найменш прогнозованими. Це можуть бути не лише продукти харчування, а й енергоносії. Зрозуміло, що такий аналітичний прийом впливатиме і на показники економетричних моделей;

- у моделюванні і прогнозуванні використовують і прості (одновимірні) моделі [8], і багатофакторні моделі [9, ст. 53–54]. Фахівці Банку Іспанії вважають, що поєднання кількох моделей забезпечує точніші прогнози, ніж використання однієї моделі;

- Центральний банк Іспанії аналізує близько 120 компонентів при моделюванні та прогнозуванні інфляції. Причому, багатофакторні моделі дають можливість змодельовати передавальні (трансмісійні) механізми впливу на інфляцію інших макроекономічних змінних, а також — інфляції на інші макроекономічні змінні.

Фахівці НБУ мають значний досвід моделювання інфляції та монетарної політики. Зокрема, він узагальнений у [10].

З використанням досвіду центральних банків країн ЄС, українські аналітики послуговуються і одновимірними моделями, і багатофакторними моделями, і моделями векторної авторегресії (VAR), і моделями коригування похибки (ECM) тощо. Досягнуті певні успіхи в

щодо використання досвіду моделювання монетарної політики та інфляції, нагромадженого Банком Іспанії, Європейським центральним банком, можуть стати предметом обговорення при побудові моделей для української економічної політики? На наш погляд, це, передусім, такі питання:

- способи імплементації в традиційні та модифіковані моделі, застосовувані в країнах ЄС, тих елементів, що виявляють «українські особливості» й пов'язані з невизначеністю, спричиненою незавершеністю економічних реформ до війни, та економічною невизначеністю власне періоду війни;
- можливість реалізації монетарної політики, здійснюваної в режимі таргетування інфляції, в межах моделі «економіки війни», яку має вибудувати в найближчі роки Україна.

Література

1. The effects of the ECB's unconventional monetary policies from 2011 to 2018 on banking assets / G.P. Dwyer et al. Banco de España. 2024. *Documentos de Trabajo N.º 2416*. URL: <https://www.bde.es/wbe/en/publicaciones/analisis-economico-investigacion/documentos-trabajo/the-effects-of-the-ecb's-unconventional-monetary-policies-from-2011-to-2018-on-banking-assets.html>
2. García-Escudero E.E., Romo González L.A. Why a central bank's bottom line doesn't matter (that much). *Economic Bulletin*. 2024. 20 March. URL: <https://repositorio.bde.es/bitstream/123456789/36255/1/be2402-art01e.pdf>
3. García-Hiernaux A., González-Pérez M. T., Guerrero D. E. How to measure inflation volatility. A note. *Working Papers*. 2314. 2023. URL: <https://www.bde.es/wbe/en/publicaciones/analisis-economico-investigacion/documentos-trabajo/how-to-measure-inflation-volatility--a-note.html>
4. Evaluating central bank asset purchases in a term structure model with a forward-looking supply factor / J. Equiza et al. *Working Papers*. 2303. 2024. Banco de España. URL: <https://www.bde.es/wbe/en/publicaciones/analisis-economico-investigacion/documentos-trabajo/evaluating-central-bank-asset-purchases-term-structure-model-with-forward-looking-supply-factor.html>
5. Індекс інфляції в Україні (2023). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2023/>
6. Річний рівень інфляції, у % до попереднього року. *European Health Information Gateway*. URL: https://gateway.euro.who.int/ru/indicators/hfa_31-0220-annual-average-rate-of-inflation/#id=18838
7. The ECB's new inflation target from a short- and long-term perspective / P. Benigno et al. *Journal of Policy Modeling*. 2023. Volume 45, Issue 2. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0161893823000261>
8. Proyecciones e informe trimestral de la economía española. Diciembre 2024. *Banco de España*. URL: <https://www.bde.es/wbe/es/publicaciones/analisis-economico-investigacion/proyecciones-macro-informe-trimestral/proyecciones-e-informe-trimestral-de-la-economia-espanola-diciembre-2024.html>
9. Kaserer C. Multi-Factor Asset Pricing Models for the Spanish Stock Market. Munich, 2018. URL: <https://m.riunet.upv.es/bitstream/handle/10251/143594/Aledo%20-%20Modelos%20multifactoriales%20de%20valoraci%C3%B3n%20de%20activos%20para%20el%20mercado%20de%20valores%20espa%C3%B1ol.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
10. Шаповаленко Н. Комплекс моделей для прогнозування індексу споживчих цін. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2021, No. 252. URL: https://journal.bank.gov.ua/uploads/articles/252-1_ukr.pdf
11. Nikolaychuk S., Zholid O., Lepushynskiy V. The Effectiveness of the Monetary Transmission Mechanism in Ukraine since the Transition to Inflation Targeting. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2019. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=N4iTX30AAAAJ&citation_for_view=N4iTX30AAAAJ:Wp0gIr-vW9MC
12. Катуніна О., Кваша Н. Прогнозне моделювання рівня інфляції в Україні на базі інструментів машинного навчання. 2021. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/zb_mise/101/9.pdf

УРАХУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОГНОЗІВ РОЗВИТКУ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ У СТРАТЕГІЯХ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ

Своєчасне урахування глобальних і національних трендів розвитку галузі та грамотний аналіз ринку дає можливість підприємствам ефективніше розподіляти ресурси та приймати обґрунтовані рішення. Функціонування підприємств в умовах непередбачуваності воєнного стану актуалізує проблему формулювання параметрів стійкості та їх відображення у стратегіях розвитку як окремих підприємств, так і галузі в цілому. Показники стійкості підприємства сприймаються як конкурентна перевага стратегічного менеджменту підприємства. Пропонуємо результати огляду ринкових трендів, які можуть бути враховані вітчизняними підприємствами телекомунікаційної галузі при формуванні власних бізнес-стратегій, зокрема комунікаційних стратегій у поточному періоді.

У традиційному щорічному глобальному звіті «Прогнози щодо розвитку галузі високих технологій, медіа та телекомунікацій» від компанії «Делойт» висвітлюються основні тенденції галузі ТМТ та їхній вплив на бізнес і на споживачів на глобальному рівні. Перевагою досліджуваного прогнозу є те, що компанія завжди надає порівняльний аналіз результату розвитку ринку у минулому році із прогнозованими трендами та проводить корегування наявних даних. Так, компанія пов'язувала 2024 рік із такими основними факторами впливу на стан ринку, як розвиток генеративного штучного інтелекту, зростання електроспоживання, що ним породжується, а також із такими явищами, як дефіцит рідкоземельних елементів, необхідних для вироблення чіпів, необхідність для виробничих кампаній зниження рівня вуглецевих викидів. Зокрема прогнозувалось, що у сфері телекомунікацій з'являться інноваційні стратегії монетизації поза традиційними пропозиціями послуг, наприклад завдяки розвитку монетизованого геймінгу [1].

Проте, результати розвитку галузі у 2024 році призвели до суттєвої кореляції прогнозних сценаріїв на 2025 рік. Відзначимо основні глобальні треки, які на наш погляд можуть мати прояви на національному ринку телекомунікацій. Прогнозуються проблеми із окупністю інвестицій телекомунікаційних підприємств у розвиток автономних мереж 5G, що у свою чергу буде затримувати розвиток технологій 6G. Суттєвого прориву впродовж 2024 року не відбулось: за даними аналітиків статистичних показників галузі лише 49 компаній з майже 600 великих операторів глобального ринку перейшли на автономні мережі 5G. На 2025 рік прогнозується стримані оцінки щодо бажання операторів ринку інвестувати у технології 6G. Стриманими є прогнози щодо розвитку мереж відкритого радіодоступу (Open RAN).

Прогнозується, що ринок послуг програмного забезпечення, яким користується телекомунікаційна галузь, буде зростати набагато швидше, ніж власно технологічні потреби телекомунікаційних підприємств, відповідно на 22 % і 18 % у рік.

Найневтішнішим є прогнозування закріплення на більшості світових ринків телекомунікаційних послуг такої тенденції: невеликі компанії — постачальники послуг демонструють низькі прибутки, мають борги, страждають від поглинань. Консолідації бізнесів і поглинання на ринках можуть допомогти, але не вітаються регуляторами. Опитані експерти стверджують, що у країнах Європи та Азії домінує погляд на те, що ринки безпроводного зв'язку занадто фрагментовані та нестабільні. Такий показник стійкості галузі, як кількість чистих нових підключень домогосподарств є невеликим і прогнози щодо його зростання не виправдовуються. Як висновок, компанії, які досліджують ринки телекомунікацій, рекомендують регуляторам дозволяти та навіть сприяти поглинанням та консолідаціям бізнесів [2].

У реаліях вітчизняного ринку телекомунікацій ми можемо прогнозувати, що «зникнення» великого суб'єкту в умовах воєнного стану буде сприйматись як іміджевий показник відсутності стійкості галузі. Тому потенційно передбачимо, що в разі появи на ринку глобального інвестора, здатного купити відповідний бізнес, бажаним є збереження бренду, до якого звик

ли українські споживачи.

Література

1. TMT Predictions 2024. URL:
<https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/technology/technology-media-and-telecom-predictions.html#introduction> (дата звернення 10.12.2024).
2. TMT Predictions 2025. URL:
<https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/technology/technology-media-and-telecom-predictions.html#introduction> (дата звернення 15.01.2025).

Руденко В.В.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ПОДАТКОВОГО АНАЛІЗУ ТА НАПРЯМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

У сучасних умовах глобалізації, економічної нестабільності та стрімких соціально економічних змін макроекономічний податковий аналіз стає невід'ємним елементом формування ефективної податкової політики. Виклики, пов'язані з наслідками економічних криз, пандемій, кліматичних змін, цифрової трансформації та геополітичних конфліктів, потребують системного підходу до оцінки впливу податків на макроекономічні показники.

Вважаємо, що макроекономічний податковий аналіз є системним підходом до дослідження впливу податкової політики на макроекономічні показники, такі як економічне зростання, зайнятість, інфляція, інвестиції, державний борг і рівень добробуту населення. Він спрямований на оцінку взаємодії між податковими надходженнями та бюджетними видатками, їх впливу на структурні зміни в економіці, а також на забезпечення фіскальної стабільності та досягнення соціально-економічних цілей.

Макроекономічний податковий аналіз базується на використанні економетричних методів, моделей загальної рівноваги, аналізу «витрати-вигоди» та статистичних досліджень, які дозволяють прогнозувати наслідки податкових змін на різних рівнях економіки. Основними завданнями такого аналізу є [1, с. 83]:

- оцінка ефективності податкової політики в контексті економічного зростання; – визначення оптимального рівня податкового навантаження;
- аналіз впливу податкових змін на розподіл доходів і економічну нерівність; – прогнозування фіскальних наслідків реформ податкової системи.

Наразі макроекономічний податковий аналіз стикається із викликами, які впливають на ефективність, прозорість і адекватність аналізу податкової політики з точки зору її впливу на суспільні процеси. Серед ключових викликів можемо виокремити:

1) глобалізація та міжнародна податкова конкуренція. Умови відкритої економіки створюють виклик для держав, які змагаються за залучення капіталу та інвестицій. Це призводить до зниження ставок корпоративного оподаткування, ухилення від сплати податків через офшорні юрисдикції та трансфертне ціноутворення. Макроекономічний податковий аналіз має враховувати взаємодію національних і міжнародних податкових систем;

2) діджиталізація економіки. Швидке зростання цифрової економіки змінює традиційні бази оподаткування, особливо через появу глобальних цифрових компаній, що можуть пра

цювати без фізичної присутності в країнах. Макроекономічний податковий аналіз потребує розробки механізмів оподаткування цифрових послуг та справедливого розподілу податкових надходжень між країнами;

3) економічна нестабільність і кризові явища. Наслідки пандемій, геополітичних конфліктів, енергетичних криз та економічних спадів створюють нестабільність формування доходів бюджету. Макроекономічний податковий аналіз повинен оцінювати як оптимально забезпечити фінансову стабільність у складних умовах;

4) посилення нерівності доходів. Зростаюча соціальна нерівність потребує оцінки розподільчих ефектів податкової політики. Викликом є забезпечення соціальної справедливості через прогресивне оподаткування, зберігаючи при цьому стимули до праці та інвестицій [2];

5) кліматичні зміни та зелений перехід. Боротьба з кліматичними змінами ставить питання впровадження екологічних податків, таких як податок на викиди діоксиду вуглецю. Макроекономічний податковий аналіз має враховувати їх вплив на економічне зростання, структуру економіки та конкурентоспроможність;

6) зростання державного боргу. У багатьох країнах високий рівень державного боргу вимагає макроекономічного податкового аналізу для забезпечення податкових доходів бюджету без посилення економічного навантаження на бізнес та населення;

7) розширення неформальної економіки. Висока частка тіньового сектору ускладнює адміністрування податків і зменшує ефективність податкової політики. Макроекономічний податковий аналіз повинен включати оцінку методів зменшення ухилення від сплати податків та інтеграції неформального сектора в офіційну економіку;

8) швидкі технологічні зміни. Інновації у фінансових технологіях, зокрема криптовалюти, ускладнюють контроль за податковими надходженнями. Необхідно розробляти нові методи макроекономічного аналізу та регулювання для забезпечення оподаткування нових активів;

9) нестабільність валютних курсів та інфляція. Коливання валютних курсів та високий рівень інфляції впливають на реальні податкові надходження та економічну стабільність. Макроекономічний податковий аналіз має враховувати ці фактори для адаптації податкової політики до мінливих умов;

10) інтеграція цілей сталого розвитку. Податкова політика повинна враховувати соціальні та екологічні аспекти, зокрема скорочення нерівності, підтримку інновацій та захист довкілля. Викликом є інтеграція цих цілей без зменшення конкурентоспроможності економіки.

Сучасні виклики макроекономічного податкового аналізу вимагають комплексного підходу до їх подолання, що враховує новітні тенденції, глобальні процеси та потреби сталого розвитку. Зазначене необхідно для забезпечення ефективності та справедливості податкової політики в умовах мінливого середовища. До шляхів усунення сучасних викликів макроекономічного податкового аналізу пропонуємо відносити:

– використання великих даних, штучного інтелекту та машинного навчання, що дає змогу підвищити точність прогнозів і виявляти складні залежності між податковою політикою та макроекономічними показниками;

– удосконалення існуючих моделей загальної рівноваги, динамічних стохастичних моделей та моделей міжчасового аналізу, що сприятиме більш детальному оцінюванню впливу змін у податковій системі на економіку в різних сценаріях;

– інтеграція макроекономічного податкового аналізу із дослідженнями інших економічних секторів, таких як ринок праці, фінансові ринки та зовнішньоекономічна діяльність, для оцінки кумулятивного впливу податкових змін;

– збір та аналіз деталізованих даних про доходи, витрати, зайнятість і сплату податків, що уможливить формування точніших моделей і врахування специфіки окремих регіонів чи секторів;

- удосконалення макроекономічного податкового аналізу через включення поведінкових аспектів (наприклад, реакції платників податків на зміну ставок), що дозволить прогнозувати не тільки прямі, а й непрямі ефекти податкових змін;

- вивчення успішних практик інших країн і адаптація їх до національних умов, що сприятиме розробці ефективної податкової політики, зокрема щодо боротьби з ухиленням від сплати податків, стимулювання інвестицій та забезпечення сталого розвитку;

- поєднання макроекономічного податкового аналізу з елементами соціології, психології та екології, що дає змогу враховувати ширший контекст впливу податкової політики на суспільство;

- розробка інтерактивних платформ для обміну даними, дослідженнями та моделями між державними органами, університетами та приватним сектором, що сприятиме підвищенню ефективності аналізу.

Таким чином, сучасні виклики макроекономічного податкового аналізу вимагають від держав застосування інноваційних підходів до моделювання податкової політики, тісної міжнародної співпраці та використання новітніх технологій для збору та аналізу даних. За стосування цих підходів дозволить покращити якість макроекономічного податкового аналізу, зробити його ефективнішим і релевантнішим для прийняття рішень у сучасних умовах.

Література

1. Радіонова І. Ф., Усик В. І. Макроекономічний аналіз національної економіки : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2015. 302 с.
2. Dabla-Norris E., Lima F. Macroeconomic Effects of Tax Rate and Base Changes: Evidence from Fiscal Consolidations : IMF Working Paper. Washington : International Monetary Fund, 2018. 47 p. URL: https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/09/28/Macroeconomic-Effects-of-Tax-Rate-and-Base-Changes-Evidence-from-Fiscal-Consolidations-46250?utm_source=chatgpt.com (date of application: 12.01.2025).

Руденко І.В.
здобувач PhD,

Державний торговельно-економічний університет

СТИМУЛЮЮЧИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ НА РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНИ

Український ринок інформаційних технологій поступово зміцнює свої позиції як один із ключових драйверів економічного зростання держави. Ринок не лише забезпечує суттєвий внесок у формування валового внутрішнього продукту, а й виступає важливим елементом зовнішньоекономічної діяльності України, навіть в умовах повномасштабної війни. Попри виклики, пов'язані з воєнним станом, національний ринок інформаційних технологій продовжує демонструвати високу фінансову дисципліну, своєчасно виконуючи свої податкові зобов'язання. Більше того, окремі компанії на ринку йдуть навіть здійснюють авансові сплати податків, що є прикладом їхньої солідарності та прагнення підтримати економічну стабільність і державні інституції в цей критичний для держави період.

Держава теж, зі свого боку, вдається до різноманітних стимулюючих практик, аби домогтися розвитку та зростання ринку інформаційних технологій в Україні, зокрема й через механізми реалізації конкурентної політики — через діяльність Антимонопольного комітету України, держава активно реалізує заходи, спрямовані на підтримку розвитку ринку інфор

маційних технологій та зміцнення конкурентоспроможності його учасників. Значну роль у цьому процесі відіграє застосування стимулюючого інструментарію конкурентної політики на ринку інформаційних технологій, що реалізується у вигляді державної допомоги суб'єктам господарювання.

78

Однією з наймасштабніших державних ініціатив, що також виступає в якості стимулюючого інструментарію конкурентної політики, став спеціальний податковий режим «Дія.City», який виступає у якості унікальної правової моделі та діє для компаній на ринку інформаційних технологій в Україні. Запуск цієї програми відбувся у лютому 2022 року, перед цим отримавши дозвіл Тимчасової Адміністративної колегії АМКУ у жовтні 2021 року. Даний правовий режим передбачає спеціальні умови оподаткування його резидентів, а компанії на ринку інформаційних технологій отримують гнучкі умови працевлаштування співробітників та окремий порядок взаємодії з державними контролюючими органами [1]. На додачу, від вищезазначених функцій, підтримка має на меті також допомогти компаніям на ринку інформаційних технологій в Україні залучити фінансування з боку іноземних інвесторів через механізми венчурного інвестування, що працюють у Дія.City, а також забезпечити гарантії захисту інтелектуальної власності за замовчуванням під час укладення контрактів із контрагентами.

Впроваджуючи дану програму, Уряд України мав на меті: 1) зростання кількості інноваційних проєктів і робочих місць на ринку інформаційних технологій; 2) підвищити конкурентоспроможність ведення бізнесу на ринку через спрощення умов оподаткування та альтернативну модель найму; 3) збільшити інвестиційну привабливість українських компаній і стартапів завдяки інструментам англійського права (окремі види інструментів фінансування); 4) збільшення частки високотехнологічних продуктів у структурі ВВП тощо.

Перевагами програми «Дія.City», зокрема пільговими податковими умовами, користуються не тільки маленькі компанії, але й великі такі, як Ciklum, SoftServe, EPAM, які щонайменше генерують 28,7 млрд грн виручки на ринку інформаційних технологій, але тим не менш не порушують норми конкурентного законодавства, складаючи частку в загальному обсязі реалізації до 11 %. Це доводить той факт, що програми «Дія.City» гармонійно розподіляє свої преференції як серед великих, так і серед маленьких та середніх гравців, тим самим маючи проконкурентний характер своєї реалізації.

Наразі до учасників програми «Дія.City» вже долучилось чимала кількість українських компаній на ринку інформаційних технологій навіть попри виклики повномасштабної війни, яка розпочалася незабаром після запуску програми. Зокрема, протягом 2022 р., резидентами програми стали 430 компаній [2], вже у квітні 2024 р. ця спільнота виросла до 880 компаній [3, с. 45], а вже у липні того ж року налічувала 1250 компаній [4], що складає більше половини учасників ринку (майже 56 % усіх працюючих компаній на ринку інформаційних технологій в Україні). Також, варто зазначити, що завдяки спеціальним податковим умовам, що значно підсилюють конкурентоспроможність резидентами було сплачено до державного бюджету 4,0 млрд грн та 8,5 млрд грн у 2022-2023 рр. відповідно [5].

Реалізація даної програми відображає активізацію ролі державних інституцій у розвитку ринку інформаційних технологій України, зокрема АМКУ через стимулюючий інструментарій конкурентної політики. З точки зору широкого підходу до визначення конкурентної політики, який включає механізми стимулювання розвитку конкуренції, Антимонопольний комітет проявив досить зважений і продуманий підхід до розгляду питання розвитку ринку інформаційних технологій в Україні. Зокрема, надання згоди на реалізацію програми «Дія.City» демонструє, як інституції, відповідальні за забезпечення конкуренції, можуть ефективно сприяти створенню конкурентних умов для учасників ринку. Цей приклад є важливим прецедентом, що ілюструє проактивну роль АМКУ у формуванні та реалізації державних програм, спрямованих на стимулювання розвитку учасників ринку інформаційних технологій. Програма має потенціал значного впливу як на прямий розвиток ринку, так і на формування середовища, сприятливого для появи нових гравців та інновацій.

1. Дія.City — унікальний правовий та податковий простір для IT-компаній в Україні. DiiaCity. 2024. <https://city.diia.gov.ua/>

79

2. Резиденти «Дія.City» за три квартали сплатили на 2 млрд грн більше податків, ніж за весь минулий рік. Це все ще менше від усіх IT-податків в Україні. Forbes. 2023. <https://forbes.ua/innovations/rezidenti-diyacity-za-tri-kvartali-splatili-na-2-mlrd-grn-bilshe-podatkov-nizh-za-ves-minuliy-rik-tse-vse-shche-kaplya-v-mori-vid-usikh-it-podatkov-v-ukraini-28122023-18204>

3. Digital Tiger. The Power of Ukrainian IT. IT Ukraine Association. 2024. https://itukraine.org.ua/files/ITU_GT.pdf

4. Кількість компаній у спецрежимі Дія.City зросла до 1355. Голова комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики України. 2024. <https://t.me/getmantsevdanil/7496> 5. Резиденти «Дія.City» сплатили 8,4 млрд грн податків за перше півріччя. Forbes. 2024. <https://forbes.ua/news/rezidenti-diyacity-splatili-84-mlrd-grn-podatkov-za-pershe-pivrichchya-12082024-22955>

Слюсаренко Є.Р.

здобувач PhD,

ДННУ «Академія фінансового управління»

СВІТОВА ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ АКТИВАМИ БАНКІВ

Проблемні активи банків є однією з ключових загроз стабільності фінансових систем у багатьох країнах світу. Ефективне управління такими активами дозволяє не лише стабілізувати роботу банківських установ, але й сприяє загальному економічному зростанню держави. Світова практика пропонує різноманітні підходи до вирішення цієї проблеми, котрі базуються на поєднанні інституційних, регуляторних та ринкових інструментів.

Розглянемо ключові підходи до управління проблемними активами банків у світі. *Створення спеціалізованих компаній (агентств) для роботи з проблемними активами банків.* У багатьох країнах створюються агентства з управління активами (Asset Management Companies, AMC) [1]. Наприклад, у США після фінансової кризи 2008 року була створена програма TARP (Troubled Asset Relief Program), яка допомогла банкам реструктуризувати активи [2]. У Європі схожі функції виконують установи на зразок SAREB (Sociedad de Gestión de Activos Procedentes de la Reestructuración Bancaria) в Іспанії [3].

Механізми реструктуризації боргів. Одним із ключових інструментів є реструктуризація боргів через переговори між банками та боржниками. Це може включати зміну умов кредиту, відтермінування виплат або часткове списання боргів. Наприклад, в Італії активно використовуються способи реструктуризації шляхом створення «поганих банків» («bad banks») Іспанії [4].

Юридична підтримка та регуляторна база. Ефективне управління проблемними активами банків потребує розвиненої юридичної інфраструктури, яка включає законодавчі акти про банкрутство, захист прав кредиторів та ефективне судове врегулювання спорів. Німеччина та Швеція розробили чіткі механізми для швидкого розгляду судових справ, пов'язаних із проблемними активами банків.

Використання ринкових механізмів. У багатьох країнах проблемні активи банків продаються на відкритих аукціонах чи передаються інвестиційним фондам. Наприклад, у Греції значна частина проблемних активів банків була реалізована через спеціалізовані платформи з продажу активів.

Фінансова підтримка з боку держави. Уряди багатьох країн надають фінансову підтримку банкам у вигляді субсидій, гарантій або прямого капіталізування. Так, у Швеції під час фінансової кризи 1990-х років уряд викупив значну частину проблемних активів банків через створення спеціалізованих фондів.

Світова практика управління проблемними активами банків демонструє різноманітність підходів і механізмів, ефективність яких значною мірою залежить від специфіки економічного середовища та інституційної спроможності держави.

